

Hiiumaa püha apostli ja ewangelisti Johannese
Jumalasõna-Spetaja Wennaste-Seltsi kirjastus № 3.

1909. aasta Kalender.

Teine aastakäik.

Kokkuseadinud

Preester Kodrat Saarmann.
Preester Wasili Werlok.

Bind 12 kop.

Trükitud „Kodumaa“ trükikojas, Pärnus.

A. Kõng'a

raamatu- ja kirjutusmater-
jali kaupluses

Pärnus, Künsti nultsas Nr. 49.

on saada kõikjagu kantselei ja kooli tarwitusi; kõik-
jugu kooli-, waimulikka- ja ilmalikka

raamatuid,

mitmes keeles Piiblid ja Testamentid. Pilt-
postkaarta, albumid, koperimise- ja konto-
raamatuid, kooli atlased, ranitsjad, pliiatsid,
sulga ja m.

Oliwärsi pilda, jalutuskeppa, pressitud mesikärga
ja muid mesinikkude tarwitusi.

Seäranis on kõik ilmunud

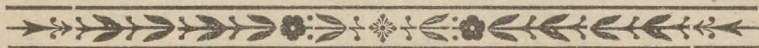
uued paremad raamatud

kohe saada. Rõndajama ka weel jaadawal olevad
Digeusu raamatud.

Kõigi eestikeelsete ajalehtede tel-
limisi ja kuulutusi toimetatakse korralikult ja
ruttu. Seatakse ka raamatukogude tarnis nime-
kirjad kokku ja muretsetakse raamatuid.

Siiu m a a

püha apostli ja Ewangelisti Johannese Sumalasõna=Õpetaja
Wennaste= Selti kirjastus № 3.

1909

aasta

Kalender.

Teine aastakäik.

Kokkujeadnud:

Preester Wasili Werlok.

Preester Godrat Saarmann.

A. Rennit'i trükikoja trükk, Wiljandis.

1909 aastal on 365 päewa.

Märkide seletus.

● = noortuu, || ⊙ = täiskuu,
⊕ = esimene weerand, ⊙ = viimne weerand.
t. — kell; m. — minut; p. — päew; el. — enne lõunat; pl. — pä-
rast lõunat; õ. — õhtul; õ. — õõsi; p. — pärast, püha; pp. — pü-
hapäew; h. — hommitul; k. — kannataja; td. — kannatajad; kn. —
kannatajakaane; sk. — suurfkannataja; w. — waga; ww. — wagad;
wu. — wagaakaane; ap. — apostel; pr. — prohwet; pf. — piiskop; üpf.
ülempiiskop; SE — Hommitu Ewangeliu; Sw. — Saulu wiis;
Et. — Eiturgia; Er. th. — Uue laulu raamatu lehekülg.

Aja wah.

Kõik tunni-ajad selles kalendris on Peterburgi kella järele arwatud. Aga see aeg ei ole mitte kõigis kodumaa linnades õige, waid ainult Kesk-Eestimaa. Soowib — keegi mõne meie kodumaalinna ehk nurga kohaliku õiget aega teada saada, siis lisagu kalendri arwudele järgmised arwud juurde: Tallinnas 2 min., Hapsalus 7 min. Hiiumaal 11 min., Saaremaal 12 min., Riias 6 min. ja Pärnus 4 min., ehk jälle arwaku ka-
lendri arwudest maha: Narwas 11 min., Rakweres 4 min.,
Paides 1 min., Tartus 5 min. Walgas 2 min.

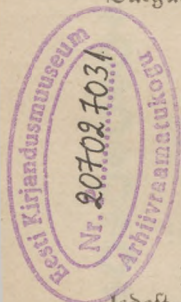
Benemaal, peale Soome- ja Poolamaa, Rumenias, Ser-
bias, Bulgarias ja Greekamaal tarwitatakse Julianuse ehk wa-
na-kalendrit, muudes riikides. Gregorianuse ehk uut-kalendrit.
Gregorianuse kalender on Julianuse kalendrist sel aastasajal
13 päewa ees. Seega: on meil 1 jaanuar, siis on Soome- ja
Poolamaal ja ka wäljamaa riikides, peale Rumenia, Serbia,
Bulgaria ja Greekamaa, 14 jaanuar.

Aasta-aeegade algused.

Kewade algab 8-mal märtsil kell 8 hom.
Suwi algab 9-mal juunil kell 4 hom.
Sügise algab 10-mal septembril kell 7 õh.
Talwe algab 9-mal detsembril kell 1 pl.

Päikese- ja kuu warjutamised.

1909-mal aastal on 2 päikese ja 2 kuu warjutamist, mil-
ledest üksnes üks kuumarjutamine, 22 mail, meie juures näha
on. Hakatus k. 1,45 min. hom.

Kwatemberid.

Kwatemberid on weerand- ehk neljandiku-aastalised tähtpäewad, millal õige wanaste kohtumõistmisi alustati, maksust maksiti j. n. e. Nüüd pandakse nad kõik keshnädala peale. I. kwatember on 6. nädalal enne Sijawõtte-püha. II. kwatember on Suwiste pühade nädalal. III kwatember keshnädalal pärast Risti ülendamise-päewa ja IV. kwatember pärast Suutkina päewa.

1909. a. on k w a t e m b r i d:

I. kwatember 18 weebuaril.		III. kwatember 16 septembril
II. " 20 mail		IV. " 16 detsembril

Päewad, mil kõik awalikud lõbustused ja pidud (näitemängud, kontserdid, näoattelepidud) keelatud on.

5. jaanuaril, 1. weebuaril, 24. märtsil, 5., 14. ja 28. augustil, 7. ja 14. septembril, 20. novembril, 24. detsembril, peale selle: Palmipuude püha laupäewal, keshnädalal enne Tawaminemise püha, Melipühi laupäewal, 1. Jõulu pühal, Palmipuude pühal, 1. Ülestõusmise pühal ja 29. augustil.

Paastu pärast on etendused keelatud: suure paastu esimese nädala esmapäewast kuni 2 paastunädala esmapäewani; 2. paastunädala laupäewast kuni 5. paastunädala pühapäewani; 6. paastunädala laupäewast kuni Ülestõusmise püha esmapäewani.

Sündinud asjade ajaarw.

	Aasta,
Weneriil rajatakse	862
Katoliku usk tuleb meie maale	1208
Gestirchwa wiimane wastuhakkamine	1343
Lutheruse usu üleswõtmine	1517
Ordu walitsuse lõpp, Poola aja hakatus	1561
Tallinnamaa saab Rootsi alla	1561
Raamatute trükkimine algab Wenemaal	1563
Siberimaa saab Weneriigi alla	1589
Liivimaa langeb Rootsi alla	1629
Esimene apteek awatakse Wenemaal	1701
Esimene ajaleht ilmub Wenemaal	1703
Tartu saab wenelastele	1704
Rodumaa saab Wenewalitsuse alla	1710
Uus Testament ilmub Tallinnas trükkis	1715
Wenaste fogudus asub meie maale	1729
Rõugepanemine algab Wenemaal	1768
Jnimeste turul müümine keelatakse Wenemaal ära.	1808

Prontslaste Wenem. tulemine, Mosswa ja Riia l. põlemine	1812
Aleksander I kinnitab Gestiina talurahwa priiks	1816
Aleksander I lasab Liwimaa talurahwa priiks	1819
Gsimeseid priinimesid pannakse Liwimaal	1822
Digeusft tuleb meie maale	1841
Krimmi sõja hakatus	1853
„Bernu Postimees“ ilmub.	1857
Aleksander II kinnitab Liwimaa talurahwa seaduse	1860
Wenerahwas saab wabaks	1861
Waldadele antakse omawalitsus	1866
Gsimene Gesti lanlupidu	1869
Gesti Kirjameeste Selts hakkab tööle	1872
Üleüldise wäeteenistuse seadus pannakse maksma	1874
Wene-Türgi sõda	1877
Rahwakohtu seatakse hariduse-ministeriumi alla.	1887
Uued kohtud tulewad meie maale	1889
Wene Jaapani sõda	1904
„Waimulik Sõnumetooja“ ilmub.	1904
Uusajaluse manifest.	1905
Riigiwolikogu kutsutakse esimest korda kokku	1906
Gsimene riigiwolikogu saadetakse laiali.	1906
Riigiwolikogu kutsutakse teist korda kokku	1907
Teine Riigiwolikogu saadetakse laiali	1907
Riigiwolikogu kutsutakse kolmat korda kokku	1907

Keisri Kerra perekond.

Nikolai II Aleksandrowitsch, Weneriigi keiser. Poola-
maa Kuningas, Soomemaa Suurmüürst jne. jne. sünd.
6. mail 1868, hakkas walitsema 20. oktoobril 1894,
abielusse astunud 15. novembril 1894.

Zema ema, lest Keiserinna Maria Feodorowna, sünd.
14. nov. 1847, oli abielus Keisri Aleksandri III.

Keisri Kerra Abilaaja:

Aleksandra Feodorowna, Hesseni Suurhertsogi tü-
tar, sünd. 25. mail 1872.

Munjärjepärija:

Aleksei Nikolaewitsch, sünd. 30. juulil 1904.

Keisri Kerra tütreb:

Olga Nikolaewna, sünd. 3. nov. 1895.

Tatjana Nikolaewna, sünd. 29. mail 1897.

Maria Nikolaewna, sünd. 14. juunil 1899.

Anastasia Nikolaewna, sünd. 5. juunil 1901.

Kiri ku- ja kroonupühad,

mil Weneriigi koolid ja koolitud linnid on.

Ja a n u a r.

1. Uus aasta. Kristuse ümberlõikamise p.
6. Kolmekuninga päew.

W e e b r u a r.

2. Jõhanda templiwiimise p.
- Püünla p.
19. Wenerahwa wabaks. p.
- 5—7. Wõinädala päewad.

M ä r t s.

25. Rõõmu kuulut. n. Moriale
26. Sunr Neljapäew.
27. Sunr Reede.
28. Sunr Laupäew.
- 29.-5. apr. Pihawõtte p. näd.

A p r i l.

23. Keisri Proua nimepäew.

M a i.

6. Keisri Herra sündim. p.
7. Jõsanda taewaminem. p.
9. P. imetategija Niko'ai p.
14. Keisri Herra ja Proua kroon. p.
- 17—19. Suwiste ehk Nelip.

J u n n i.

24. Kristija Johannese s. p.
- Jaani p.
29. Peetri Paawli p.

J u u l i.

20. Eliase päew.
22. Keisri Herra Gma nimep.
30. Auujärjepärija sündim. p.

A u g u s t.

6. Jõsanda muutmise p.
15. Jumala sünnitaja surmap.
29. Kristija Johanne. surmap.
30. Suurw. Aleks. Newski p.

S e p t e m b e r.

8. Neitsi Maria sünd. p.
14. Jõsanda risti ülend. p.
26. Ap. Johanne. surma p.

O k t o b e r.

1. Jumala sünnit. kaitsm. p.
5. Auujärjepärija nime p.
21. Keisri Herra troonipeale saam. p.
22. Kaasani Maria p.

N o w e m b e r.

14. Keisri Gma sünd. p.
21. Neitsi Maria templi wiimise p.

D e t s e m b e r.

6. Keisri Herra nime p.
- 25—27. Kristuse sündimise ehk Jõulu pühad.

Abielusse laulatamisest.

Digeusu koguduse seaduse järele on abielusse laulatamine keelatud:

- 1) 14. novembrist kuni 6 jaanuarini.
- 2) Pihawõtmise lõpu pühapäewast apostli Tooma pühapäewani.
- 3) Apostlite paastu ajal (25. maist 29. juunini).
- 4) Jumala ema surma paastu ajal (1—15 augustini)

5) Alailbse teisi- ja nellapäewadel, sest et päewad, mis nende järele tulewad, paastupäewad on ja ka neil päiwil, mis suurte pühade eel on, nädali laupäewadel ja 28. augustil, sest selle päewa järele tuleb 29. august, mis paastupäew on.

6) Neil päiwil, mis Keisri kroonimise ja trooni peale saamise pühade eel on.

Sergendused abielusse astumise juures.

B. Sünod on ringkirjade läbi 4 jan. 1906 a. piiskoppidele teoda annud: 1) mahakuulutused korda saata nendes kirkutes, millede piirkonnas abielusse astujad elawad, ilma selle peale vaatamata, kui kaua nad siin elawad ja kust seisusest nad pärit on; kuid üksnes peawad selle kirku politsei jaooskonnas üleskirjutud olema, kuna sündimise koha tunnistust tarwis ei ole; 2) abielusse astujatelt ei ole waja wäteenistuse tunnistust ega nekruudi komisjonis üleskirjutamise tähte nõuda; 3) kui abielusse astujad tõendawad, et nad on armulaual käinud, ei ole tarwis neilt laulakäimise tunnistust nõuda, kuna preesiri kohus on selle eest hoolt kanda ning see abielusse astujate enste südametunnistuse asjaks jääb ja 4) kui pasfidest tähendatud teated mitte küllalt täielised ei ole ja kui neid teateid raske saada on, siis saab küllalt, kui abielusse astujad politseist tunnistuse saawad, et neil abielusse astumise juures õigust on ehk saab ka niisugustel kordadel kahe tunnistusmehe tunnistusest küll, mis aga notariuse poolt peab kinnitatud olema, nagu seda notariaalseaduse punktid 73 ja 83 käsewad.

Selle ettekirjutusega on suured raskused meie õiguse kohuduses nii hästi abielusse astujate, kui ka waimulikute pealt ära wõetud. Tänini kestis niisugune kord, et ühte paari pidi kahes kolmes kohas mahakuulutama, nagu — seal, kus ta elab, seal, kus kumbagi sündinud ehk kuhu nad üleswõetud on. See sünnitas tüli ja tegi kulu. Siis oli teine järele — walilaga tegemine: oli tarwis ka sealt luba saada, ning, wiimaks, oli waja nekruudi komisjoni ehk wäteenistuse tunnistust nõuda. Peale selle Riia ja Wiitawi linna ülempiiskopi Agafangeli palwe peale, milles ta nõbude (õeste-wennaste laste) abielusse astumise, kui ka teiste tänini keeldud suguwõsa harude laulutamise luba palus, wastas Sünod kirkkirjaga 1905 a. 17-ast weebruariist järgmiselt: Teie eminentsi (s. o. ülempiiskopi) seletust kuulda wõttes, arwab Sünod wõimalikult, iseäraliselt Baltimaa elanikkude elutingimisi tähele pannes, abielusse astumise luba anda — wannanoose õega ja õemehe õega ja sel-

lepärast otsustab: „seda Teie eminentšile käsutirjaga teatada' Teile ette pannes, et enne kui Teie poolt antud luba täidetud saab, igakord luba Sünodile heaks arvamiseks ja kiunitamiseks ette saaks kantud.“

Surnute matmisest.

Surnup ei maeta: 1. Jõulu pühal, 1. Vihamõtte pühal ja suurtel kroonu pühadel: Keisri Härja, Keisri Proua ja Kroonipärija sündimise- ja nimepäivil, niisamati ka Keisri Herra kroonipeale saamise ja kroonimise päivil.

Vaastu päewad.

5. jaanuar.	1—15 augustini.
9. weebuarist kuni Viha-	29. august.
mõtte pühadeni.	14. september.
25. maist kuni 29. juunini.	15. novembrist Jõulu püha-
deni ja iga nädala kestinädalal ja reedel, peale suurte pühade	
nädalate ja mõinädala- kestinädala ja reedi, mil paaetu ei ole.	

Pühapäewade hommiku-teenistuse

Evangeliumi lugemised:

1. Mat. ew. 28,16—20.	7. Joan. ew. 20, 1—10.
2. Mark. „ 16, 1—8.	8. Joan. „ 20,11—18.
3. Mark. „ 16, 9—20.	9. Joan. „ 20,19—31.
4. L. ut. „ 24, 1—12.	10. Joan. „ 21, 1—14.
5. Luuk. „ 24,12—35.	11. Joan. „ 21,15—25.
6. Luuk. „ 24,36—54.	

I.

Jaanuar.

Vana kalend.	lt	M ä l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Neljap.	14	Aue-aasta p. Issanda ümbertõikamise p. H.C. Joan. 10,9-16. Lit. Kol. 2,8-12. Luuf. 2,20-21. 40-52. Er. Ihf. 97-104. Ülemp. Wäsilüüs.	☾ 8, 13 õh.
2 Neede	15	Silvester, Rooma pf., w. Serahwin, wn. Juliania.	
3 Laup.	16	Pr. Malahia, f. Gordius.	
4 Pühap.	17	31 p. p. Kolm. p. ja p. enne Issanda ristimist. Lw. 6. H.C. 9. Et. 1 Tim. 1, 15-17. Luuf. 18,35-43. Er. Ihf. 12. 24. 32. 40. 52. 61. Apoll. Jakobus, Si-meon, Anania, Siilas, Rodion, Siinas, Kliment, Kodrat ja teised.	
5 Esmap.	18	w. f. Apollinaris ja Miinas, pr Miffa	Paastu p.
6 Teisip.	19	Issanda ristim. ehf Kolmekuninga p H.C. Mart. 1, 9-11. Et. Tiit. 2,11-14. 3,4-7. Er. Ihf. 104-115.	
7 Kolmap.	20	Ristija Johannes.	
8 Neljap.	21	K. Issidor; Julian, Emilian, kn. Wäsilüüsa ja Maronilla.	
9 Neede	22	Witippus, Moskwa mitrop., w. Ewstratius.	☉ 2, 13 h.
10 Laup.	23	Pf. Grigorius, Paulus, Markian.	Paawli p.
11 Pühap.	24	32 p. p. Kolm. p. ja p. p. Issanda ristimist. Lw. 7. H.C. 10. Et. Ew. 4,713 ja 1 Tim. 4,9-15. Mat. 4,12-17 ja Luuf. 19,1-10 Er. Ihf. 13. 26. 33. 41. 44. 54. 62. 64. W. Theodosius ja Michail.	
12 Esmap.	25	Kn. Tatiana, ülemp. Sawwa.	
13 Teisip.	26	K. Ermil, w. Trinarch ja Jakobus.	
14 Kolmap.	27	W. Adam, Seefajas, Mooses, Sijaf, Benjamin, wn. Riina.	
15 Neljap.	28	W. Paulus, Gabriel, Soannes ja Prochor.	☾ 5, 9 pl.
16 Neede	29	Kn. Leonilla ja Jowilla.	
17 Laup.	30	W. Antonius.	Tõnise p.

Wana kalend.	M	M ä l e s t u f e p ä e w a d.	Kuu muut.
18 Pühap.	31	Tõlneri ja wariseri p. p. Lw. 8. 5C. 11. Et. 2. Tim. 3,10-15. Luuf. 18,10-14. Er. Ihf. 124-126. Ülemp. Athanasius ja Kirillus.	
19 Esmap.	1	B. Makarius ja Arseni.	
20 Teisip.	2	B. Euthimius, f. Eusewius.	
21 Kolmap.	3	B. Mattim, f. Valerian, Ewgeni, fn. Agnia.	
22 Neljap.	4	Ap. Timotheus, f. Manuil ja Leonti.	
23 Reede	5	R. pf. Kliment, f. Agathangel, w. Gen-nadi.	☉ 10, 26 h.
24 Laup.	6	Wn. Ksenia. Et. 2 Tim. 3,1-9. Luuf. 20,45-21, 4.	
25 Pühap.	7	Kadunud poja p. p. Lw. 1. 5C. 1. Et. 1 Kor. 6,12-20. Luuf. 15,11-32. Er. Ihf. 126-130. Grigoriuss, Jumalafõna õpe-taja.	
26 Esmap.	8	Wn. Maria, w. Siimeon ja Arkadi.	
27 Teisip.	9	Joannes Kuldsuu, ülemp.	
28 Kolmap.	10	B. Schwrem, w. Palladi.	
29 Neljap.	11	R. pf. Ignatius, w. Lawrenceus, f. Ro-man.	
30 Reede	12	Bd. Wasilius, Grigoriuss ja Joannes. B. Sinon, fn. Hristia.	
31 Laup.	13	f. Bittor, Klaudius, Bittorin, w. Rifi-tas. Et. 1 Kor. 10,23-28. Luuf. 21,8-9. 25-27. 33-36. Surnut. mäles. 1 Theßfal. 4, 13-17. Joan. 5,24-30.	☾ 2, 48 pl.

	1	fuup.	kell 9, 3 min.		kell 3, 52 min.
Päife	11	"	" 8, 46 "	Väheh	" 4, 15 "
tõuseb:	21	"	" 8, 25 "	looja:	" 4, 40 "
	31	"	" 8, 1 "		" 5, 5 "

Wana kalend.	III.	M ä l e s t u f e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Pühap.	14	Lihaföömise lõpu pp. Ew. 2. H.C. 2 St. 1 kor. 8,8-9,2. Mat. 25,31-46. Er. Ihf. 130-133. K. Trihwon, kn. Perpetuja, w. Wendemian.	
2 Esmap.	15	Issanda templi wiim. p. H.C. Luuf. 2,25-32. St. Ebr. 7,7-17. Luuf. 2,22-40. Er. Ihf. 116-123.	Küünla p.
3 Teisip.	16	W. Stimeon ja Anna.	
4 Kolmap.	17	W. Issidor, f. Abramius ja Sador.	
5 Neljap.	18	Kn. Agathia ja Theodulia, üpf. Theodosius.	
6 Reede.	19	Kn. Martha ja Maria, Kristina, Kal. lista, w. Eifarion.	
7 Laup.	20	W. Parthenius ja Luukas. St. Room. 14,19-26. kal. 5,22-6,2. Mat. 6,1-13. Mat. 11,27-30.	● 12,53 p.l.
8 Pühap.	21	Viimaföömise lõpu pp. Ew. 3. H.C. 3. St. Room. 13,11-14,4. Mat. 6,14-21. Er. Ihf. 134-137.	
9 Esmap.	22	K. Theodor, pr. Saffarias.	
10 Teisip.	23	K. Rifihwor, pf. Panfratius. Paast algab.	Luuwalu p.
11 Kolmap.	24	Kn. Valentina ja Baawla.	Wastla päew.
12 Neljap.	25	K. Blasius, würst Wsewolod, w. Dimitrius.	
13 Reede.	26	Ülemp. Meletius. wn. Maria.	
14 Laup.	27	W. Martinian, wn. Sooja, w. Gwlogius.	
15 Pühap.	28	W. Awksentius, apostlitfarn. Kirillus. St. Ebr. 1,1-12, Mark. 2,23-3,5.	● 4,50 h.
16 Esmap.	1	Epimene pühap. paastus. Ew. 4. H.C. 4. St. Ebr. 11,24-26,32-12,2. Joan. 1,43-51. Er. Ihf. 155-158.	Reitfi päew.
17 Teisip.	2	Ap. Onisimus, wn. Chwrosinia.	
		K. Walent, Daniel, Julian, Samuel.	
		K. Theodor, kn. Marianna.	

Wana kalend.	ü	M a l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
18 Kolmap.	3	Leo, Nooma pf. Slawian, Konstant. patr.	1 kwat.
19 Neljap.	4	Ap. Arhipus, Willemon, kn. Afklipi- odota.	
20 Reede	5	W. pf. Leo, w. Agathon ja Kornelius.	
21 Laup.	6	W. Timotheus, ülem, Ehwstahwius. St. Ebr. 3,12-16. Mark. 1,35-44. Surn, 1 Thes. 4,13-17. Joan. 5,24-30.	
22 Pühap.	7	Teine pühap. paastus. Sw. 5. SE. 5. St. Ebr. 1,10-2,3. Mark. 2,1-12. Gr. Iht. 158-160. t. Mawritius ja Fotin, w. Tha- lasfius ja Simnius.	☉ 4,57 h.
23 Esmap.	8	R. pf. Polikarpus, w. Antonia, Moo- jes, Polichronius.	
24 Teihip.	9	W. Erasmus. Ristija Joannele pea 1 ja 2 leidmine.	
25 Kolmap.	10	Ülem. Sarafius.	
26 Neljap.	11	Pf. Porfirius, t. Sebastian.	
27 Reede	12	W. Protokopius, Tiitus, Thalalei.	
28 Laup.	13	W. Wassilius, t. Nestor, wn. Marina ja Riira. St. Ebr. 10,32-38. Mark. 2, 14-17, Surnut. 1 Thesjal, 4,13-17. Joan. 5,24-30.	

Päike tõuseb

Läheb looja.

10 kuupäeval kell 7, 34 min.

kell 5, 30 min.

20 kuupäeval kell 7, 05 min.

kell 5, 55 min.

Wana kalend.	lt	M ä l e s t u f e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Pühap.	14	Kolmas pp. paastus. Bistikum. p. Ew. 6. 5. 6. 6. Et. Ebr. 4,14-5,6. Mark. 8,34-9,1. Er. Ihf. 160-164. Kn. Ewdoxia, Antonina, wn. Domnina.	
2 Esmap.	15	w. Sawwa, pf. Arseni, kn. Ethwalia.	☾ 5, 43 h.
3 Teisip.	16	w. Sinon, f. Kleonik, waga tüd. Piana.	
4 Kolmap.	17	w. Gerasim, kn. Juliania.	
5 Neljap.	18	f. Konon, w. Abrian, kn. Iroida.	
6 Neede	19	42 kannatajat Annmaria linnas.	
7 Laup.	20	f. Kapiton, w. Paulus ja Emilian, f. Elpidius. Lit. Ebr. 6,9-12. Mark. 7,31-37. Surn. mäles. 1 Korint. 15, 47-57. Ioan 5,24-30.	
8 Pühap.	21	Neljäs pühap. paastus. Ew. 7. 5E. 7. Et. Ebr. 6,13-20 ja Ew. 5,9-19. Mark. 9,17-31 ja Mat. 4,25-5,12 Er. Ihf. 164-166. w. Paatjarus.	☉ 10,12 dh.
9 Esmap.	22	Kf. Valeri, Kirion, Valent ja teised.	
10 Teisip.	23	K. Kodrat, Riprian, Wiktor, kn. Gariessa, Galiina.	
11 Kolmap.	24	P. Sohvronius, pf. Schwimius.	
12 Neljap.	25	W. Theohwanus, p. Siimeon.	☾ 10,12 dh.
13 Neede	26	W. Nifihwor, Aleksander, kn. Kristiina.	
14 Laup.	27	W. Benedikt wüirjt Nostislaw. Et. Ebr. 9,24-29. Mark. 7,27-31. Sumalasünd. Ebr. 9,1-7. Luuf. 10,38-42. 11,27-28. Er. Ihf. 166-167.	
15 Pühap.	28	Viies pühap. paastus. Ew. 8. 5E. 8. Lit. Ebr. 9,11-14. Kal. 3,23-29. Mark. 10,32-45. Luuf. 7,36-50. Er. Ihf. 168-169. K. Agapius ja Nikander.	☉ 6, 50 dh.
16 Esmap.	29	K. Papa, ap. Aristowul, p. Serapion. pf.	
17 Teisip.	30	W. Aleksius, w. Makartus.	
18 Kolmap.	31	üpf. Kirillus, n. Trohwim ja Ewfarpius.	
19 Neljap.	1	K. Krisanthus, kn. Daria, Klawdia ja Maria.	

Vana kalend.	III	M ä l e s t u j e p ä e w a d.	Kuu muut.
20 Reede	2	W. Joannes, Cecilius, fmn. Aleksandra, Klawdia, Julianina.	
21 Laup.	3	W. pf. Jakobus, p. Toomas. Et. Ebr. 12,28-13,8. Joan. 11,1-45. Er. Ihf. 169 1-17.	
22 Pühap.	4	Kuues pühap. paastus. Palmipunde n. H.C. Mat. 21,1-11, 15-17. Et. Wilip. 4,4-9. Joan. 12,1-18. Er. Ihf. 171-178. Wf. Wasilius, w. Isidori.	
23 Esmap.	5	R. Wilipus ja fn. Vidia H.C. Mat. 21, 18-43. Et. Mat. 24,3-35.	☉ 10,30 õh.
24 Teisip.	6	H.C. Mat. 22,15-23,36. Et. Mat. 24,36-26,2. W. Sakarias, Artemon.	
25 Kolmap.	7	Kõnnukunnutamine Kristi Mariase. H.C. Luuf. 1,39-49,56. Et. Ebr. 5,11-18. Luuf. 1,24-48. Er. Ihf. 179-184.	
26 Neljap.	8	H.C. Luuf. 22,1-39. Et. 1 Kor. 11,23-32. Mat. 26,1-20. Joan. 13,3-17. Mat. 26, 21-39. Luuf. 22,43-45. Mat. 26,40-27,2. Er. Ihf. 189-193. Peaingel Gabriel, fn. Larissa ja Alla.	Suur Nelja- (päew.
27 Reede	9	Kannat. ew. 1. Joan. 13,31-18,1. 2. Joan. 18,1-28. 3. Mt. 27,57-75. 4. Joan. 18,28-19,16. 5. Mt. 27,3-32. 6. Mt. 15, 16-32. 7. Mt. 27,33-54. 8. Et. 23,32-49. 9. Jn. 19,25-37. 10. Mt. 15,43-47. 11. Jn. 19,38-42. 12. Mt. 27,62-66. Dht. teen. 1 kor. 18-2,2. Mt. 27,1-38. Et. 23,39-43. Mt. 27,39-54. Jn. 9,31-37. Mt. 27,55-61. Er. Ihf. 194-203.	Suur Reede.
28 Laup.	10	H.C. 1 fr. 5,6-8 Kal. 3,13-14. Mt. 27, 62-66. Et. Room. 6,3-11. Mt. 28,1-20. Er. Ihf. 203-210. W. Marion ja Jonas.	Paast lõpeb.
29 Pühap.	11	Kristuse s. ülestõusm. ehk Paasta pühap Et. Ap. teg. 1,1-8. Joan. 1,1-17. Er. Ihf. 211-226. Wf. Markus.	1. Lihaw. p.
30 Esmap.	12	Et. Ap. teg. 1,12-17. 21-26. Jn. 1,18-28. W. Sofima.	2. Lihaw. p.
31 Teisip.	13	Et. Ap. teg. 2,14-21. Et. 24,12-35. Kpf. Spatus, w. Apollonius.	☾ 4,32 pl.

Päife	2 kuup. kell 6, 36 min.	Päheh	kell 6, 19 min.
Iduseh:	12 " " 6, 7 "	looja:	" 6, 42 "
	22 " " 5, 37 "		" 7, 6 "

IV.

Aprill.

Wana kalend.	№	M a l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Kolmap.	14	St. Ap. teg. 2, 22-36. Jaan. 1, 35-51. w. Maria, f. Gerontius.	Karjalast. p.
2 Neljap.	15	St. Ap. teg. 2, 38-43. Joan. 3, 1-15 w. Titus, f. Amfian.	
3 Reede.	16	Ap. teg. 3, 1-8. Wilip. 2, 5-11. Joan. 2, 12-22 w. Nifita ja Mirif.	
4 Laup.	17	St. Ap. teg. 3, 11-16. Jaan. 3, 22-33 w. Joosep ja Sosfimas.	
5 Pühap.	18	Ap. Tooma pp. Iw. 1 Hē. 1 St. Ap. teg. 5, 12-20. Joan. 20, 19-31. Lr. Iht. 227-230. w. Platon, Simeon, kn. Theodora.	
6 Esmap.	19	w. Platonida, p. Evtihius, ülpf. f. Jeremias ja Arhilius.	
7 Teisip.	20	f. Ruhwin, kn. Afilina, w. Serapion.	6, 53 e. l.
8 Kolmap.	21	Ap. Trodion, w. Nihwont, p. Ka'estin	
9 Neljap.	22	R. Empsilius.	
10 Reede.	23	R. Simon, Aleksander, Theodor.	
11 Laup.	24	f. Antipa ja Martinian.	
12 Pühap.	25	Salwitoojate naeste pp. Iw. 2. Hē. 3. St. Ap. teg. 6, 1-7. Mark. 15, 43-16, 8 Lr. Iht. 231-233. w. Wasfilius, wn. Anthussa ja Athanassia, f. Miinas.	
13 Esmap.	26	R. Arlemon, Kristent, kn. Thomaida.	
14 Teisip.	27	w. Martin, f. Ardalion.	10, 13 el.
15 Kolmap.	28	kn. Wasfiliissa ja Anastasia, ap. Trohwimus.	Rünni p.
16 Neljap.	29	kn. Agapia, Friaa, Sionia, Hariesfa, Kalissa, Galiina, f. Leonid.	
17 Reede.	30	w. Andelai ja Anania, wn. Astitreja.	
18 Laup.	1	w. Joannes, f. Wiktor, w. Feliks.	

Jüri kuu.

31 päewa.

Wana kalend.	nr.	Mälestuste päewad.	Kuu muut.
19 Pühap.	2	Alwatud inimese pp. Iw. 3. H.C. 4. St. Ap. teg. 9, 32-42 Joan. 5, 1-15. Lr. Iht. 233-236, w. Georgius, f. Antoniu.	
20 Esmap.	3	w. Tamara, w. Theodor.	
21 Teisip.	4	R. pl. Januarius, w. Massimian.	
22 Kolmap.	5	W. Theodor, ap. Nathanael, w. Vitalius.	☉ 2, 9 pl.
23 Neljap.	6	Keisri pr. up. Suur f. Georgius, kn. Mekfandra, f. Anatoli. H.C. St. 12, 2-12 f. Ap teg. 12, 1-11. Joan. 15, 17-16, 2.	Jüri p.
24 Reede.	7	w. n. Elisabet, f. Wafentin.	
25 Laup.	8	ap. ja ewang. Markus.	
26 Pühap.	9	Samaria naese pp. Iw. 4. H.C. 7. St Ap. teg. 11. 19-26, 29-30. Joan. 4, 5-42. Lr. Iht. 238-240 w. tütarl. Wlahwira, w. Stehwanus.	
27 Esmap.	10	f. Simeon, w. Stehwanus, w. Ta- mara.	
28 Teisip.	11	Ap. Jason., f. Kwintilian. kn. Rerfira.	
29 Kolmap.	12	f. Magnus, f. Diodor ja Rodopian.	☉ 11, 47 ö.
30 Neljap.	13	Ap. Jakobus, kn. Argira.	

Päike tõuseb :

Läheb looja :

1 kuupäewal kell 5, 8 min.

kell 7, 29 min.

11 " " 4, 40 "

" 7, 53 "

21 " " 4, 13 "

" 8, 17 "

Wana kalend.	III	M a l e s t u s e p ä e m a d.	Kuu muut.
1 Neede.	14	nädal Pr. Jeremias, w. Gerasim.	
2 Laup.	15	1. päev P. Athanasius, kn. Soja, würst Boris.	
3 Pühap.	16	Pimedada inimese pp. Lw. 5. H. 8. St. Ap. teg. 16, 16-34. Joan. 9, 1-38. Br. Iht. 240-242. R. Timotheus, kn. Mawra	
4 Esmap.	17	1. tüt. Pelogia, 1. Alwian, Nikihwor.	
5 Teisip.	18	Kn. Irina, w. Adrian.	
6 Kolmap.	19	Reisri herra sünd. p. H. Mat. 11, 27-30. St. Kal. 5. 22-6, 2. Mat. 11, 27-30. Diglane Hiob, 1. Warwar, Kalimah.	3, 43 pl.
7 Neljap.	20	Issanda taewaminemise p. H. Mark. 16, 9-20. St. Ap. teg. 1, 1-12. Luut. 24, 36-53. Br. Iht. 242-249. 1. Alfasius, v. Joosep.	
8 Neede.	21	7 tühik Ap, ja ewang. Joannes, w. Arseni. H. Joan. 21, 15-25, St. 1. Joan 1 1-7. Joan. 19, 25-27. 21, 24-25	
9 Laup.	22	Pr. Jesajas, p. imet. teg. Nikolai H. Joan. 10, 1-9. St. Ebr. 13, 17-25. Luut. 6, 17-23.	
10 Pühap.	23	Pühaisade pp. Lw. 6. H. 10. St. Ap. teg. 20, 16-18. 28. 36. Joan. 17, 1-13. Br. Iht. 249, Ap. Simon, Dig'ane n, Taisfia wn, Issidora,	
11 Esmap.	24	Apostli sarn, Kirillus ja Methodius, H. Joan. 12, 15-25, St. Ebr. 7, 26-8 2, Mat. 5, 14-9,	
12 Teisip.	25	W. Epiphanius, üpf. Hermann,	
13 Kolmap.	26	Kn. Gliteria, 1. Aleksander,	
14 Neljap.	27	6 tühik Keetri herra kroonim. p. 1. Issidor, w. Serapion, H. Mat. 11, 27-30. St. kal. 5, 22-6, 2, Mat. 4, 25-5, 15,	3. 29 h.
15 Neede.	28	W. Pahomius, n, Dimitrius.	
16 Laup.	29	W. Ehwrem, w. Theodor, w. tütarl, Murisa,	

VI.

Juuni.

Wana kalend.	nr.	M ä l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Esmapä.	14	R. Justin, Hariton, kn. Haritta, t. Walerian.	
2 Teisipä.	15	W. Nifihwor, patr. kn. Juliania.	
3 Kolmapä.	16	R. Eutillianus, Eulin, Julian, t. tüt. Paawla.	
4 Neljapä.	17	P. Mitrohwan, patr. t. Konfordius.	
5 Reede.	18	R. Nikander, suurwürst Igor, t. Leonin	☉ 1, 30 h
6 Laupä.	19	W. Wisfariön, Klarion, kn. Arhelaja, Thekla, Susanna.	
7 Pühapä.	20	3 p. p. Kolm. Jum. p. Iw. 2. SE. 3. Et. Room. 5, 1-10 Mat. 6, 22-33. Et. Iht. 5. 19. 31. 34-35. 36, 44-45., 47. 58. 64-65. Kn. Kaleria (Valeria), Maria, kn. Kiriatia, Priskilla, Rufina, Artemia t. Kiriat.	
8 Esmapä.	21	Suurt. Theodor, w. Schwrem.	
9 Teisipä.	22	P. Kirill, ülp. kn. Thekla, Martha ja Maria.	
10 Kolmapä.	23	R. tütarl. Antonina, t. Aleksander.	
11 Neljapä.	24	Ap. Bartholomeus ja Barnabas.	
12 Reede.	25	W. Beetrus ja Jonäs.	☉ 8,44 dh.
13 Laupä.	26	Kn. Afilina, Antonina, w. Anna.	
14 Pühapä.	27	4 p. p. Kolm. Jum. p. Iw. 3 SE. 4. Et. Room. 6, 18-23. Mat. 8, 5-13. Et. Iht. 6. 21. 31. 34-35. 37. 44-45. 49. 59. 64-65. Pr. Elisa, ülp. Met-hodius.	
15 Esmapä.	28	P. Jonäs, mitr., kn. Kristentia, p. Saatsarus.	
16 Teisipä.	29	W. Tichon, R. Ewtropius.	

Jaani-kuu.

30 päewa

Wana kalend.	W.	Mälestuse päewad.	Kuu muut.
17 Kolmap.	30	R. Manuel, Sawel ja Zsmael,	
18 Neljap.	1	R. Leonti ja Theodul.	
19 Reede.	2	Ap. Jundak, Zsanda wend.	
20 Laup.	3	R. Kristoffius; kn. Juna, Pinna ja Nimma.	☾ 2, 19 pl.
21 Pühap.	4	5 p. p. Kolm. Jum. p. Lw. 4. Hē. 5. St. Room. 10, 1-10. Mat. 8, 28-9 1. Lr. Iht. 8. 22. 31. 34-35. 38. 44-45. 50. 60. 64-65. R. Julian, w. Julius.	
22 Esmap.	5	R. Eusewius, t. Galaktion, Siinas, kn Juliania.	
23 Teisip.	6	Kn. Agrippina, t. Lollius.	
24 Kolmap.	7	Kristija Joannese sünd. p. Hē. Lunt. 1, 24-25. 57- 68. 76. 80. St. Room. 13, 11-14, 4 Lunt. 1, 5-25. 57-68. 76. 80. Lr. Iht. 331-336. R. Drentius, Kiriat, w.	Jaani p.
25 Neljap.	8	Kn. Jewronia, würst Peter.	
26 Reede.	9	W. Lawet, pf. Dionisius.	
27 Laup.	10	W. Simpson, Martin ja Serapion. 7 mägaja p.	☾ 9, el.
28 Pühap.	11	6 p. p. Kolm. Jum. p. Lw. 5. Hē. 6. St. Room. 12, 6-14. Mat. 9, 1-8. Lr. Iht. 10. 23. 32. 34-35. 39. 44-45. 51. 60. 64-65. W. Paulus, Sergi, Hermann.	Baast lõpeb.
29 Esmap.	12	Alamad ap. Petrus ja Paulus. Hē. Joann. 21, 15-25. Lr. 2 for. 11, 21-12, 9. Mat. 16, 13-19. Lr. Iht. 346-353.	
30 Teisip.	13	Pühapidamine 12 apostli auuks.	

Päike 10 kuup, f, 3, 4 m,
 tõuseb: 20 " " 3, 11 "
 30 " " 3, 26 "

Läheb kell 9, 36 min.
 looja: " 9, 34 "
 " 9, 22 "

VII.

Juuli.

Vana kalend.	nr.	M ä l e s t u f e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Kolmap.	14	W. Angelina.	Heina Maarja p. ● 12,46 pl.
2 Neljap.	15	W. Imwenaltus.	
3 Reede.	16	W. Anatojus, kn. Golinduha.	
4 Laup.	17	W. Andreas, kn. Theotia, w. Martha.	
5 Pühap.	18	7 p. p. Kolm. Sum. p. Ew. 6. Hē. 7. Et. Room. 15, 1-7. Mat. 9, 27-35. Er. Ioh. 12 24.32 34'35.40.44-45.52.61.64-65. Kn. Anna, Kirilla	7 wenna p.
6 Esmap.	19	K. Jelis, f. tiitarl. Eufia, f. Walentin, kn. Sultania.	
7 Teisip.	20	Kn. Kiriafia, f. Hermann ja Ewangel.	
8 Kolmap.	21	K. Prokopius. Sumalisürnitaja kuuilmu- mine Kaasani.	
9 Neljap.	22	K. Panfratiss.	
10 Reede	23	K. Leonti, Bianor, Wirilad ja Apol- lonius.	
11 Laup.	24	Suurwürstina Olga, kn. Chwinia.	
12 Pühap.	25	8 p. p. Kolm. Sum. p. Ew. 7. Hē. 8. Et. 1 for. 1, 10-18. Mat. 14,14-22. Er. Ioh. 13 26 33.34-35.41.44-45.54.62.64-65. W. Serapion, f. Proklus ja Hilarius, w. Rabriel.	● 1,47 p.l.
13 Esmap.	26	K. Serapion ja Markian, p. Julian.	
14 Teisip.	27	Ap. Niklas, w. Elli.	
15 Kolmap.	28	Suurwürst Wladimir, kn. Julitta.	
16 Neljap.	29	Kn. Mewtina, Hionia, f. tiitarl. Julia.	
17 Reede	30	Suurfr. Marina, w. Laatsarus.	
18 Laup.	31	K. Emilian.	

Vanal kalend.	nr	M ä l e s t u f e p ä e w a d.	Kuu muut.
19 Pühap.	2	9 p. p. Kolm. Jum. p. Ev. 8. MC. 9. Et. 1 kor. 3,9-17. Mat. 14,22-34. Er. Iht. 15,27.33.34-35.42 44-45.55.62,64-65. W. Mafrina, Militsa, w. Serahwin.	☾ 11,15 õh.
20 Esmap.	3	Brohw Elias.	
21 Teisip.	4	W. Simeon, pr. Hefefiel.	
22 Kolmap.	5	Reisri Ema nimep. Mat. 25,1-13. Et. 1 kor. 9,2-12. Joan. 20,11-18. Maria Mahtaleena.	
23 Neljap.	6	K. Trohwinus, Theofilus ja Apollinari.	
24 Reede.	7	Rn. Kristina, p. würstid Boris ja Gleb.	
25 Laup.	8	W. Anna, Olimpiada ja Swpraksia.	Jak. bi p.
26 Pühap.	9	10 p. p. Kolm. Jum. p. Ev. 1. MC. 10. Et. 1 Kor. 4,9-16. Mat. 17,14-23. Er. Iht. 3,18.30.34-35.44-45.57.64-65. Rn. Paraskewa, K. Ermolaus.	☾ 2, 11 pl. Anna päew.
27 Esmap.	10	K. Panteleimon, wn. Anthissa, w. Angel-jahr.	
28 Teisip.	11	Ap. Brohorus, Nitanor, Timon, Parmenas.	
29 Kolmap.	12	K. Kallinit, kn. Theodotia, f. tütarl. Serahwina.	Olwi päew,
30 Neljap.	13	Auujärje p. sünd. p. MC. Luuf. 10,16-21.1. kor. 4, 9-16. Luuf. 10,1-21. K. Walentin.	
31 Reede	14	W. Entotimus, kn. Zulitta.	

Päife 10 kuup f. 3, 45 m.
 tdujeb 20 " " 4, 6 "
 30 " " 4, 29 "

Pähep kell 9, 4 minutid.
 looja: " 8, 43 "
 " 8, 17 "

Wana kalend.	III	M ä l e s t u j e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Laup.	14	Issanda ristipuude wäljawitmine.	Paaß algab.
2 Pühap.	15	11 p. p. Kolm. Sum p.. Ew. 2. Hē. 11. Et. 1 for. 9,2-12. Mat. 18,23-35, Er. Ihf. 5.19.31.34-35.36.44-45.47.58.64-65. Mem. diaf. Stehwanus, õnnis Wajilius.	
3 Esmap.	16	W. Issaakius, Dawst.	● 1, 56 h.
4 Teisip.	17	K. Elejerius, Maksimilian, wn. Ewdoxia	
5 Kolmap.	18	Öiglane Nonna.	
6 Neljap.	19	Issanda muutmise p. Hē. Luuf. 9,28-36. Et. 2 Peetr. 1,10-19. Mat. 17,1-9. Er. Ihf. 267-278. W. Siob.	
7 Neede.	20	W. Pimen.	
8 Laup.	21	W. Emilian, pf. Miron, f. Elehjerius.	
9 Pühap.	22	12 p. p. Kolm. Sum p. Ew. 3. Hē. 1. Et. 1. for. 15,1-11. Mat. 19, 16-26. Er. Ihf. 6.21.31.34-35.36-37.44-45.49.59.64-65. Ap. Mathias, fn. Maria.	
10 Esmap.	23	K. Laurentius, K. Feliksissim.	Lauritsja p.
11 Teisip.	24	Kn. Sofanna ja Prepedigna.	● 5, 57 h.
12 Kolmap.	25	K. Anikitas ja Kapiton.	
13 Neljap.	26	P. Sichon, fn. Konfordia.	
14 Neede.	27	Prohw. Mikka.	Paaß lõpeb.
15 Laup.	28	Sumala sünnitaja surma p. Hē. Luuf. 1,39-49.56. Et. Wilip. 2,5-11. Luuf. 10, 38-42,11,27-28. Er. Ihf. 278-288.	
16 Pühap.	29	13 p. p. Kolm. Sum. p. Ew. 4. Hē. 2. Et. 1 for. 16,13-24. Mat. 21, 33-42. Er. Ihf. 8.22.31.34-35.38.44-45.50.60.64-65. W. Herimon ja Joakim.	
17 Esmap	30	K. Miron, Kiprian, fn. Juliania.	

Vana kalend.	ii	M ä l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
18 Teisip.	31	R. Florus, Taurus, Marion ja Emilian.	☉ 7, 9 h.
19 Kolmap.	1	R. Andreas, kn. Thekla, pf. Bitirim.	
20 Neljap.	2	Pr. Samuel.	
21 Reede	3	Ap. Thadeus, f. Carmean, kn. Wasja.	
22 Laup.	4	Kn. Emlalia, f. Alfindin ja Karisjim.	
23 Pühap.	5	14 p. p. Kolm. Sum. p. W. 5. H. 3. Et. 2 for. 1,21-22,4. Mat. 22,1-14. Er. Ioh. 10.23.32.34-35.39.44-45.51.60.64-65 Kpf. Trineus, w. Kallinif.	☾ 9, 46 d.
24 Esmap.	6	R. Euthimius, Tation, kn. Sira. Pärtli p	
25 Teisip.	7	Ap. Bartholomeus ja Titus.	
26 Kolmap.	8	R. Adrian, kn. Natalia.	
27 Neljap.	9	W. Pimen, kn. Anthissa.	
28 Reede	10	W. Mooses, pr. n. Anna.	Paastu p.
29 Laup.	11	Kristija Joannese surma p. H. Mat. 14,1-13. Et. Ap. teg. 13, 25,32. Mark. 6,14-30.2. Aleksander, wn. Anastasia	
30 Pühap.	12	15 p. p. Kolm. Sum. p. W. 6. H. 4. Et. 2 for. 4, 1-15. Kal. 5,22-6,1. Mat 22,35-46. Luuk. 6,17-23. Er. Ioh. 12.24. 32.34-35. 40.44-45. 52. 61. 64-65. Würlst Aleksander, w. Kristohwor.	
31 Esmap.	13	W. Gennadius, pf. f. Kiprian.	

Päife 9 kuup. f. 7, 51 m.
 tõuseb: 19 " " 5, 14 "
 29 " " 5, 37 "

Läheb kell 7, 51 min.
 looja: " 7, 23 "
 " 6, 53 "

Wana kalend.	III	M ä l e s t i u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Teisip.	14	W. Simeon ja tema ema Martha, kn. Kal- listä.	☉ -5,10 pl.
2 Kolmap.	15	Kn. Ruhwina, w. Joannes, ülpf.	
3 Neljap.	16	Kn. Frida, f. Aristion, kn. Donna, Was- silisja.	
4 Reede.	17	Kpf. Wawilas pr. Mooses, kn. Ermionia.	
5 Laup.	18	pr. Sakarias ja Elijaber, f. Juwentin, kn. Raisja.	
6 Pühap.	19	16 p. p. Kolm. Jum. p. Lw. 7. H.E. 5. Lt. 2 for. 6, 1-10. Mat. 25, 14-30. Lr. Iht. 13. 26. 33. 34-35. 41. 44-45. 54. 62. 64-65. K. Romil ja Sinon.	
7 Esmap.	20	Av. Onisihwor, w. Luukas.	
8 Teisip.	21	Jumala sünnitaja sünd. p. H.E. Luuk. 1, 39-49. 56. Lt. Wilip. 2, 5-11. Luuk. 10, 38-42; 11, 27-28. Lr. Iht. 289-298.	
9 Kolmap.	22	Soakim ja Anna, ülpf. Theodosius.	☾ 8, 33 dh.
10 Neljap.	23	Kn. Minodora, Mitrodora, Rimfodora ja ja Pulcheria.	
11 Reede.	24	w. Theodora, kn. Ija.	
12 Laup.	25	f. Awtonomus, Julian, w. Wastian.	
13 Pühap.	26	17. p. p. Kolm. Juh. p. W, enne risti ülend. Lw. 8. H.E. 6. Lt. 2 for. 6, 16-7, 1 ja kal. 6, 11-18. Mat. 15, 21-28 ja Joan. 3, 13-17. K. Kornelius ja Wale- rian. Lr. Iht. 15, 27. 33. 34-35. 52. 44- 45. 55. 62. 64-65.	
14 Esmap.	27	Issanda eluandja Kristi ülend. p. H.E. Joan. 12, 28-36. Lt. 1. for. 1, 18-24. Lr. 19, 6-11. 13-20. 25-28. Lr. Iht. 298-309. Ülpf. Joannes Kuldsjeu.	
15 Teisip.	28	K. Nikitas, kn. Astliada.	

Wana tasend.	№	M a l e s t u j e p ä e w a d.	Kuu muut.
16 Kolmap.	29	Rn. Chwimia, Melitina, Ludmilla, t. Wiktor, III kwat.	☉ 3, 7 pl.
17 Neljap.	30	R. Sohwia ja ta tütreb: Wera, Nadejchda. ja Ljubow.	
18 Reede	1	W. Gwmeninš, kn. Ariadna, Sofia ja Irina	
19 Laup.	2	R. Trohwinuš, Dawet ja Konstantin.	
20 Pühap.	3	18 p. p. Kolm Jum. p. P. p. risti ülen Lw. 1. Hē. 7. St. 2 Kor. 9,6-16 ja Kal. 2,16-20. Luut. 5,1-11, Mark. 8,34-9,1 Lr. Iht. 3 18. 30. 34-35. 44-45. 57. 64- 65. R. wprst Mihael ja Dleg.	
21 Esmap.	4	W. Meletius, t. Prišt	
22 Teisip.	5	R. pl. Jofa, proh. Joona.	
23 Kolmap.	6	R. Andreas, Antoniu, t. neitsi Jraida.	☾ 8, 46 h.
24 Neljap.	7	Rn. Thekla, w. Mikander.	
25 Reede.	8	Wn. Chwrosinia, w. Sergi Hē. Mht 11, 27-30, St. Kal. 5,22-6,1. Luut. 6,17-23.	
26 Laup.	9	Apostli ja ewan. Joannese jurma p. Hē. Joan. 21,15-25. St. 1 Joan. 4, 12-19. Joan. 19'25-27, 21, 24-25.	
27 Pühap.	10	19 p. p. Kolm. Jum p. Lw. 2. Hē. 8. St. 2 Kor. 11, 31-12, 9 Luut. 6, 31-36, Lr. Iht. 5. 19. 31. 34-35. 36, 44-45. 47. 58. 64-65. Ap. Markus, Kristarh.	
28 Esmap.	11	W. Haritoo, Frodion, t. Filodor.	
29 Teisip.	12	W. Kiriat ja Thehwan.	Mihkli p.
30 Kolmap.	13	Rn. Kipsimia, mitr. Mihail.	

Päite 8 kuup. t. 6, min.
 18 " " 6, 23 "
 28 " " 6, 45 "

Läheb t. 6, 24 min.
 5, 54 "
 looja: " 5, 26 "

Pana kalend.	III	M a l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Neljap.	14	Sumalasünnitaja kaits. p. H.C. Luuf. 1,39-48.56. St. Ebr. 9,1-7. Luuf. 10,38-42.11,27-28. Er. Ihf. 319-325. Ap. Ananias, w. Roman.	☉ 10,15 el.
2 Neede.	15	Kpf. Kiprian, kn. Justina, w. Kasfian.	
3 Laup.	16	K. Dionisjus, f. Clewhverius.	
4 Pühap.	17	20 p. p. Kolm. Jum. p. Lw. 3 H.C. 9. St. Kal. 1,11-19. Luuf. 7,11-16. Er. Ihf. 6.21.31.34-35.37.44-45.49.59.64-65. K. Jerotheus, kn. Wirineja, Proskudija, w. Kallisthenia.	☾ Kõikuse p.
5 Esmap.	18	Aunjärje pärija u. p. H.C. Joan. 10,9-16. St. Ebr. 13,17-25. Mat. 5,14-19. p. mitrop.: Peeter, Aleksei ja Joona; kn. Haritina.	
6 Teisip.	19	Ap. Toomas.	
7 Kolmap.	20	K. Sergi, kn. Belagia, f. Julian.	
8 Neljap.	21	W. Belagia ja Taisfia.	
9 Neede.	22	Ap. Jakobus, p. Poplija.	☽ 9, 2 el.
10 Laup.	23	Kn. Ewlampia, w. Wassian.	
11 Pühap.	24	21 p. p. Kolm. Jum. p. Lw. 4. H.C. 10. St. Kal. 2,16-20. Luuf. 8,5-15. Er. Ihf. 8.22.31.34-35.38.44-45.50.60.64-65. Ap. Wilippus, kn. Sinaida ja Silo-nilla.	
12 Esmap.	25	Kn. Domnita.	
13 Teisip.	26	K. Karpus, Papius, kn. Benjamin.	
14 Kolmap.	27	Wn. Paraskewa, K. Nasarius.	☾ Kõiketamise p
15 Neljap.	28	W. Schwimius, f. Lufian, kn. Wiweja.	
16 Neede.	29	K. Longinus, wn. Ewpraksia.	☉ 12, 9 ö.

Wana kalend.	№	M ä l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
17 Laup.	30	Pr. Jofeas, w. Laafjarus. H. Mat. 23, 29-39. Et. 1 for. 14, 20-25. Luuf. 11,47-12 1.	
18 Pühap.	31	22 p. p. Kolm Jum. p. Ew. 5 H. 11. Et. Kal. 6,11-18. Luuf. 16,19-31. Er. Iht. 10,23,32.34-35 39,44-45.51.60.64-65. Ap. Luutas. w. Julian. f. Marin.	
19 Esmap	1	Pr. Joel, f. Har., õnnis Neopatra.	
20 Teisip.	2	R. Artemius.	
21 Kolmap.	3	Keisri herra troonip. saam. p. H. Mat. 11,27-30. Et. 2 for. 9,6-11 Luuf. 6,17-23. W. Harion,	
22 Neljap.	4	Püha Kaafani 1. ilm. Sumalasünnitaja kuu auls H. Luuf. 1, 39-49. 56. Et. Wilip. 2,5-11. Luuf. 10,38-42. 11,27-28. Ap. Alvertius, kn. Anna, Elisabet, Wlteria.	☾ 11,39 ö.
23 Reede	5	Ap. Jakobus, Jéfanda wend, w. Jgnatius.	
24 Laup.	6	R. Arethas, kn. Sinflittija.	
25 Pühap.	7	23 p. p. Kolm. Jum. p. Ew. 6. H. 1. Et. Ewe. 2,4-10. Luuf. 8,26-39 Er. Iht. 12,24.32.34-35.40.44-45.52. 61. 64-65. R. Markian ja Martrius.	
26 Esmap.	8	R. Dimitilius, w. Athanasius.	
27 Teisip.	9	R. Nestor, kn. Kapitolina ja Erotida.	
28 Kolmap.	10	R. Terentius, kn. Neonilla.	
29 Neljap.	11	Kn. Anastafia, w. Maria, kn. Theonilla.	
30 Reede	12	R. Sinowius, kn. Sinowia, Entwropia.	
31 Laup.	13	Ap. Stachius ja Aristawul.	☉ 4,20 h.

Päife 8 kuup f. 7, 9 m.
 18 " " 7, 33 "
 28 " " 7, 58 "

Päheb kell 4, 57 minutid.
 looja: " 4, 31 "
 " 4, 7 "

Vanakalend.	nr.	Mälestuse päevad.	Kuu muut.
1 Pühap.	14	24 p. p. Kolm. Jum. p. Ev. 7. Hõ. 2. Et. Ewef. 2,14-22. Luuf. 8, 41-56. Er. Iht. 13.26.33.34-35.41.44-45.54.62.64-65. K. Juliana ja Kiriene, f. Herminingeld.	
2 Esmap.	15	K. Alindin, w. Markian.	
3 Teisip.	16	K. Joosep, wn. Enandulia, f. Ristopoli.	
4 Kolmap.	17	W. Joannikius, K. Leander.	
5 Neljap.	18	K. Galaktion, kn. Epistiima.	
6 Reede.	19	Kn. Theusa, Aleksandra, Klawdia, Matrona.	
7 Laup.	20	K. Valeri, kn. Kasjina, w. Patjarus.	☾ 7,30 dh.
8 Pühap.	21	25 p. p. Kolm. Jum. p. Ev. 8. Hõ. 3. Et. Ewef. 4,1-6. Luuf. 10,25-37. Er. Iht. 15.27.33.34-35.42.44-45.55.62.64-65. Peaingel Mihail.	
9 Esmap.	22	K. Onisihwor, kn. Matrona, Ewstolia ja Gotsipatra.	
10 Teisip.	23	Ap. Graft ja Rodion.	
11 Kolmap.	24	K. Wiktor, kn. Stehwanida.	
12 Neljap.	25	W. Joannes Armuline.	
13 Reede.	26	Ilpf. Joannes Kuldpuu, f. Antonin ja Hermann.	
14 Laup.	27	Keisri ema sünd. p. Ap. Wilippus, w. Justinian Hõ. Joan. 21.15-25. Et. 1 for. 4,9-16. Joan. 1,43-51.	☾ 10,53 e.l
15 Pühap.	28	26 p. p. Kolm. Jum. p. Ev. 1 Hõ. 4. Et. Ewef. 5,9-19. Luuf. 12, 16-21. Er. Iht. 3.18.31.34-35.44-45.57.64-65. K. Gurius, Markell ja Dimitrius.	Päast algab.
16 Esmap.	29	Ap. Matteus, w. Fulwian.	
17 Teisip.	30	pf. Grigorijs, w. Niifon.	

Wana kalend.	nr	M a l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut.
18 Kolmap	1	R. Platon ja Roman.	☾ 6,14 õh.
19 Neljap.	2	W. Warlaam, Zliodor, f. Arvenii.	
20 Reede	3	R. Anatoli, kn. Nirja.	
21 Laup.	4	Reitsi Maria templi wiim. p. H.C. Euuf. 1,39-49.56. Et. Ebr. 9,1-7. Euuf. 10,38-42. 11, 27-28. Er. lhf. 309-319.	
22 Pühap.	5	27 p. p. Kolm. Jum. p. Ew. 2. H.C. 5. Et. Ewef. 6,10-17. Euuf. 13,10-17 Er. lhf. 5.19.31.34-35.36.44-45.47,58 64-65. Ap. Willemon, kn. Apfia ja Tsetfilia, f. Valerian.	☾ 10, õh.
23 Esmap.	6	Suurwürj Aleksandes, pf. Mitrohwan	
24 Teip.	7	Suurf. Ekaterina ja Augusta.	
25 Kolmap.	8	R. pf. Kliment ja Peeter.	
26 Neljap.	9	W. Alipius, w. pf. Inofentius.	
27 Reede	10	R. Jafotus, w. Roman ja Palladi.	
28 Laup.	11	R. Stehwan ja Trinarh.	☾ 10, õh.
29 Pühap.	12	28 p. p. Kolm. Jum. p. Ew. 3. H.C. 6. Et. Kolof. 3,12-16. Euuf. 18,18-27. Er. lhf. 6.21.31.34-35,37.44-45.49,59.64-65. R. Paramon w. Afafius.	
30 Esmap.	13	Ap. Andreas. H.C. Mat. 4,18-24 Et. 1 for. 4,9-16, Joan. 1,35-51.	

Päife 7 kuup, f. 8, 22 m,
 iduseb: 17 " " 8, 44 "
 27 " " 8, 2 "

Läheb kell 3, 46 min.
 looja: " 3, 30 "
 " 3, 19 "

XII.

Detsember.

Wana kalend. n.	M ä l e s t u f e p ä e w a d.	Kuu muut.
1 Teisip.	14 pr. Naum, Silaret armuline.	
2 Kolmap.	15 pr. Sabafuf, kn. Mironia.	
3 Neljap.	16 Pr. Sohvronius, w. Sawwa.	
4 Reede.	17 Kn. Warwara ja Juliania, w. Joannes.	
5 Laup.	18 W. Sakarias ja Karion.	
6 Pühap.	19 29 p. p. Kolm. Jum. p. Geisri Serra nime p. Ew. 4. H. 7. ja Joan. 10,9- 16. Et. Kolof. 3,4-11 ja Ebr. 13,17-25. Luuf. 17,12-19 ja Luuf. 6,17-23. Püha. Nikolai.	
7 Esmap.	20 pf. Ambroosius.	☾ 4,19 h.
8 Teisip.	21 Ap. Apollus ja Tihin.	
9 Kolmap.	22 pr. n. Anna.	
10 Neljap.	23 f. Hermogen ja Emgrahw	
11 Reede	24 w. Daniel.	
12 Laup.	25 R. pf. Spiridon.	
13 Pühap.	26 P. Eswanemate püha p. Ew. 5. H. 8. yt. Kol. 3,4-11, Luuf. 14,16-24. Gr. lhf. 10.23.32.34-35.39.44-45.51.69.64-65 R. Ewgeni ja Drest, kn. yufia.	☼ 11,33 ö Suutšina p.
14 Esmap.	27 R. Kallinit, Arian ja Apollonius.	
15 Teisip.	28 R. Clehwerius, kn. Anthia.	
16 Kolmap.	29 pr. Haggeus, önnis Theohwanina.	IV. kwat.
17 Neljap.	30 pr. Daniel ja Ammanias, Afarias ja Mi- fael.	
18 Reede	31 R. Sebastian, kn. Soja.	
19 Laup.	1 R. Bonifatšius Elias.	

Jõulu-kuu.

31 p.

Vana kalend.	nr	M ä l e s t u s e p ä e w a d.	Kuu muut,
20 Pühap.	2	Püha isade pühap. Jw. 6. Hē. 9. Jt. Ebr. 11,9-10. 17-40. Mat. 2,1-12. pf. Ignatius, p. Daniel, ilpf.	
21 Esmap.	3	Rn. Juliana.	€ 3,28 p.l.
22 Teisip.	4	Rn. Anastasia, f. Hristogoonus.	
23 Kolmap.	5	R. Theodul ja teised.	
24 Neljap.	6	Rn. Ewgeniar ja Klawdia.	Paast lõpeb.
25 Reede.	7	Jeefuse Kristuse sündim. p, Hē. Mat. 1,18-25. Jt. Kal. 4,4-7. Mat. 2,1-12. Jt. lhf. 82-96.	1 Jõulu p.
26 Laup.	8	Püha Jumalajünnitaja auuks. Jt. Ebr. 2,11-18. Mat. 2,13-23. f. Ewjiinus.	2 Jõulu p.
27 Pühap.	9	Pühap. Kristuse sündimist. Jw. 7. Hē. 10. Jt. Kal. 1,11-19. Mat. 2,13-23. f. Stehwanus.	
28 Esmap.	10	Rfd. Rifomedias: Kliferius, Siinon ja teised.	
29 Teisip.	11	14, 000 lapsust, kes Betlemmas ära tap.	● 1,53 p.l.
30 Kolmap.	12	Rn. Anissia ja Theodora.	
31 Neljap.	13	Rn. Melania.	

Päife 7kuup. f. 9, 12 min.
 lõuseb 17 " " 9, 15 "
 27 " " 9, 9 "

lõheb 7 kuup. f 3, 20 m
 lõuja: 17 " " 3, 27 "
 27 " " 3, 41 "

Greeka-Õigensu kiriku ast.

Seletuseks: th.—kirkond, fr.—kirik, l.—kool, wal. l.—walla ehk abikool, as.—asutatud, eh.—ehitatud, m.—mäluseks, fr. wöörm.—kiriku wöörmünder, ülempr.—ülempreester, pr.—preester, köst.—köstrib, m.—meesterahwas, n.—naesterahwas, a.—aastal, пр.—приходъ, diaf.—diafon.

Riia piiskopkonna (Geesti, Liivi ja Kuuramaa piiskopp on Riia ja Miitawi ülempiiskopp Ngathangel.

Alajõe — Олешницкй
пр.—af. 1884 a. fr. eh. 1889 a. Jumalafünnita sündim. m., m. 530 n. 524. th. l. 2. wal. l. 2 Pr. Aleksander Troitski, köst. Jaan Boltow ja Aleksander Beestfashnõi, l. wöörm Stehwan Tsöganow. Adr. st. lewwe, Остл. Олешницы.

Arnküla — Арокульскй
пр.—th. af. 1871 a. fr. eh. 1873 a. Kolmainu Jumala m., m. 282 n. 245. th. l. 1 wal. l. 1. Pr. Pawel Kolon, köst. Jaan Toomingas ja Jaan Umarik. l. wöörm. Wasfili Gorbatschew. Adr. lihtkirjadele — st. Разикъ, Арокуль, raha- ja lin. kirj. г. Ревель.

AruSaare — Арросарскй
пр.—th. af. 1848 a. fr. eh. 1873 a. Jäanda taewamine-mise m., m. 671 n. 662 th. l. 1. wal. l. 2. Pr. Konstantin Antton, köst. Dionisji Wares ja Antoni Kolts, l. wöörm. Joann Krassowsti. Adr. St. Вехма, Лифл.

Haapsalu — Гапсальскй
пр.—th. af. 1836 a. fr. eh. 1845 a. p. Maria Mahdaleena m., m. 299 n. 288. th.

l. 1 wal. l. 1. Pr. Dmitri Dubkowski, diaf. Andrei Jürisson, köst. Preter Eredei ja Aleksei Weikmann, l. wöörm. Mihail Mafarow. Adr. г. Гапсаль.

Helamaa — Геллаамскй
пр.—th. af. 1850 a. fr. eh. 1866 a. ülemate ap. Petrusse ja Pauluse m., m. 1352 n. 1522 th. l. 1 wal. l. 5. Pr. Aleksei Allik, köst. Wasfili Müristaja. Adr. Куйвастъ, Лифл Геллама, Аренсб. уфз.

Helme — Гельметскй
пр.—fr. eh. 1904 a. Kristuse sündimise m., m. 373. n. 342. th. l. 1 wal. l. 1. Pr. Georgi Wältze, köst. Jan Elias ja P. Kängel, l. wöörm. Peeter Wunn. Adr. II. одт. Терва.

Hiin Rootsi — Вормскй
пр.—th. af. 1886 a. fr. eh. 1889 a. Kristuse ülestõusmise m., m. 380 n. 371 th. l. 1 wal. l. 1. Pr. Jakob Waarast, köst. Konstantin Kreek ja Joann Kalmus, l. wöörm. Andrei Moll, Adr. Чр. Гапсаль, Вормс.

Häädemeeste — Гутмансбахскй
пр.—th. af. 1849 a. fr. eh. 1872 a. Jä-

landa muutmise m., m. 1391
u. 1386 th. f. 1—64 õpila-
sega, 2 wal. f. 297 õpilasega.
Pr. Peeter Saar, köst. Paar-
wel Dubkowski ja Saar, f.
wõõrm. — Aadr. Чр. г. Чер-
новъ, Гутмансбахъ.

Juuri — Юровский пр.
— th. af. 1887 a. f. eh.
1893 a. p. Sergiuse ja Was-
siliuse Suure m., m. 310 n.
270 th. f. 1 wal. f. 1. Pr.
Theodor Woher, köst. Georgi
Brantmann, f. wõõrm. Theo-
dor Gekf. Aadr. Ст. Хоггудъ,
Эст. Юро.

Jurjewi Jüri — Юрь-
евский Георгіевский пр. —
th. af. 1846 a. fr. eh. 1870
a. fr. eh. 1870 a. Suure
kan. Georgiuse m., m. 632
n. 563 th. f. 1 wal. f. 1.
Pr. Nikolai Bjeschanitski,
köst. Jaan Sutt ja Jakob
Pelberg f. wõõrm. Aleksan-
der Arbusow. Aadr. г. Юрьевъ,
Лифл.

Jõekandi — Леллеский пр.
— th. af. 1851 a. fr. eh.
1876 a. Kolmainu Jumala
auuts, m. 892 n. 848 th. f.
1 wal. f. 2. Pr. Mihail Koel,
köst. Aleksei Melts ja G.
Gritson, f. wõõrm. Antoni
Rehtmetz. Aadr. Чр. ст. Лелле,

Jõhwi — Леввенский пр.
— th. af. 1890 a. fr. eh.
1895 a. Kristuse ristimise
m., m. 254 n. 236 th. f. 1.
Pr. Paawel Postka, köst. Theo-
dor Seppik, f. wõõrm. Mat-
sim Danutin. Aadr. Левве,
Эстл. губ.

Jõõpre — Лепернский пр.
— th. af. 1861 a. fr. eh.
1878 a. Kannataja Georgi-
use m., m. 648 n. 742 th.
f. 1 wal. f. 2. Pr. Andreas
Pärtel, köst. Mihail Wihtel-
son ja Joann Brismann, f.
wõõrm. Mihail Arud. Aadr.
Чр. г. Черновъ, въ м. Эпернъ.

Järwa — Jaani — Кан-
гроский пр. — th. af. 1902
a. fr. ehitamata, m. 196 n.
179 th. f. 1. Pr. Mihail
Lusna. köst. Jakob Pajo ja
Jaan Teppo, f. wõõrm. Jüri
Suurkiwi. Aadr. Чр. ст. Аессъ,
С.-Зап. ж. д. м-ко Іоганнисъ.

Kaansoo — Кансовский
пр. — th. af. 1804 a. fr.
ehitamata m. 235 n. 256 th.
f. 1 wal. f. 1. Pr. Joann
Kolokolow, köst. Aleksei Peet
ja Anton Hermann, f. wõõrm.
Th. Romanzow. Aadr. Чр.
Старо-Феннернъ, Лифл. губ.

Kaarapere — Караперский
пр. — th. af. 1892 a. fr. eh.
1896 a. p. Schwiniuse ja
Ggiptuse Maria m., m. 148
n. 153 th. f. 1. wal. f. 1.
Pr. Dimitri Karsow, köst.
Aleksander Murd ja Nikolai
Bobkowski, f. wõõrm, Joann
Mitnits. Aadr. Чр. ст. Лай-
сгольмъ.

Kahtla — Лаймъяльский
пр. — th. af. 1848 a. fr. eh.
1873 a. p. Wassiliuse Suure
m., m. 1098 n. 1294 th. f.
1 wal. f. 5. Pr. Wladimir
Krinitski, köst. Georgi Wi-
lido ja Jaan Mchtemenko, f.
wõõrm. Aleksander Mitas.

Адр. Ст. Оррисаръ, на Эзелѣ, Кахтла.

Kaia — Кайкаскій пр. — fh. af. 1896 a. fr. eh. 1900 a. Kolmainu J. nala auuts, m. 490 n. 471 fh. f. 1 wal. f. 2 Pr. Nikolai Kirpitschnikow, köst. Jaan Nordmann ja Jan Nutson, f. wöörm. Jaan Wiilup. Адр. чр. ст. Анценъ.

Kaia — Михаэльскій пр. — fh. af. 1849 a. fr. eh. 1867 a. Ristija Joannese m., m. 916 n. 912 fh. f. 1 wal. f. 4, Pr. Lawrencei Raudsepp, köst. Peeter Suisa ja Jaan Tamberg, f. wöörm. Antoni Koikson. Адр. lihtkirjadele ст. Рая, raha- ja kin. kir. г. Перновъ.

Karula — Кароленскій пр. — fh. a. 1846 a. puufr. eh. 1847 a. praegune kiwi f. 1878 a. Jumala sünnitaja kaitse m., m. 1150 n. 1230. fh. f. 1 wal. f. 5 Pr. Joann Tölp, köst. P. Ernits, f. wöörm. Vladimir Meeks. Адр. Чр. Валкъ, Кароленъ.

Kastna — Кастнаскій пр. — fh. af. 1896 a. fr. eh. 1904 p. Arseniuse m., m. 417 n. 435 fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Wiktor Kammel, köst. Nikolai Skoropostishuü ja Andrei Miis, f. wöörm. Adrian Westmann. Адр. Чр. Перновъ, Кастна.

Kastolatfi — Кастолацкій пр. — fh. af. 1846 a. fr. eh. 1873 a. Meitsi Maria rõõmu- fuulut. m., m. 438 n. 424

fh. f. 1 wal. f. 4. Pr. Nikolai Küppar, köst. W. Stepanow ja J. Leo Адр. чр. Пустакъ, Юрьевск. у.

Katschina — Гатчинскій эст. пр. — fh. af. 1897 a. fr. eh. 1907 a. Jumalasün. surma m., m. 237 n. 215 fh. f. 1. Pr. Karp Samberg, köst. Jaan Jakobson, f. wöörm. Jaan Naschfow. Адр. г. Гатчино.

Kerkau — Керкаускій пр. — fh. af. 1852 a. fr. eh. 1878 a. kn. Sinaida m., m. 650 n. 700 fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Karp Eberling, köst. Jakob Kalits ja Ardalion Grebtow. Адр. чр. ст. Лелле.

Kihnu — Кюноскій пр. — fh. af. 1849 a. fr. af. endises Rut. usu fr. mis 1862 a. sai ümberehitatud p. Nikolai m., m. 538 n. 573 fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Theodor Dubnowski, köst. Georgi Waldmann ja Jaan Kriwel, f. wöörm. Mihail Matt. Адр. чр. г. Перновъ, о. Кюно.

Kiigewere — Киксферскій пр. — fh. af. 1850 a. fr. eh. 1892 a. Jumalasün. surm. m., m. 307 n. 316 fh. f. 1. wal. f. 1. Pr. —, köst. Mihail Aren ja Peeter Nähn, f. wöörm. Georgi Erm. Адр. чр. Оберпаленъ, вол. Имавере.

Killingi ehk Saarde — Куркундскій пр. — fh. af. 1846 a. fr. eh. 1870 a. p. psf. Nikolai m., m. 720 n. 720 fh. f. 1 wal. f. 1. Pr.

Andreas Luha, köst. R. Kuura ja Dionissi Tasane, t. wöörm. Joann Kirikas. Udr. Квелленштейнъ.

Klopitsja Gesti—Клопицкий пр. — Peterhosi m., t. fh. af. 1900 a. fr. eh. 1784 a. ülemate ap. Peetruse ja Pauluse m., m. 285 n. 269. fh. t. 1 kolmeaastase kuresusega. Pr. Peeter Saar, köst. Georgi Waht, t. wöörm. Nikolai Jürjenson. Udr. Ст. Водосово, С.П.Б. губ.

Kolga=Jaani — Мало-иоанновской пр. — fh. af. 1847 a. fr. eh. 1813 a. p. prt Nikolai m., m. 1256 n. 1187 fh. t. 1 wal. t. 4. Pr. Jakob Oberpall, köst. Joann Böhmus ja Joann Prooses, t. wöörm. Mihail Kaasaar. Udr. Оберпаленъ Лифл. г.

Kraawi — Анценский пр. — fh. af. 1847 a. fr. eh. 1895 a. pr. Eliase m., m. 796 n. 742 fh. t. 1 wal. t. 2. Pr. Martin Ramul, köst. Martin Siimann ja Wikenti Paflär. Udr. Анценъ, С.-Зап. ж. д.

Kullama — Гольденбекский пр. — fh. af. 1895 a. fr. eh. 1907 a. p. pt. Nikolai m., m. 201 n. 143 fh. t. 1 wal. t. 1. Pr. Mihail Ripper, köst. Peeter Malein ja Jakob Endrekson, t. wöörm. Joakim Jänes. Udr. Чр. ст. Ристи, Эстл. г. м. Силла.

Kuresaare—Аренбургский пр. — fh. af. 1747 a. endine puust fr. eh. 1748 a.

praegune kivi fr. 1786-1790 a. p. pst. Nikolai m., m. 1046 n. 1050 fh. t. laheli. 1, Wennašte sellsi kool. 2, bti. 4 Üemp. Joann Rehema, praost, pr. Samwa Sepp, diak. Aleksander Männik, köst. Wladimir Allik ja Dionissi Tasane, t. wöörm. Kuresaare maakonna ülem Wladimir Wasfiliew, Udr. Аренбургъ.

Kuri — Пюхаленский пр. fh. af. 1885 a. fr. eh. 1890 a. Jssanda taewamin. m. m. 796 n. 777 fh. t. 1 wal. t. 2. Gr. Jakob Jansen, köst. Jakob Mutt ja Mihail Pops. t. wöörm. Georgi Kuusoor, Udr. Кертель, Даго.

Kuriste — Эммастский пр. — fh. af. 1884 a. fr. eh. 1890 a. Jumalasün. sünd. m., m. 321 n. 327 fh. t. 1 wal. t. 1, Pr. —, köst. Sergei Battur ja Joosep Padu t. wöörm. Mihail Maa. Udr. Кейнисъ, Эстл. губ.

Kõmpsi — Ново-Вердерский пр. — fh. af. 1883 a. fr. eh. 1889 a. Kristuse sünd. m., m. 581 n. 560 fh. t. 1 wal. t. 1. Pr. Kristohwor Wink. köst. Aleksander Mihelis ja Antoni Abel. Udr. чр. Леаль, ст. Вердеръ.

Kärja — Вендауский пр. — fh. af. 1851 a. fr. eh. 1878 a. Kristuse sünd. m., m. 86 n. 70 fh. t. 1. Pr. Aleksander Wasfiljew, köst. Juss ja Jaan Altsaar. Udr. чр. г. Юрьевъ, Вендау.

Laanemetša—Гарбельскій пр. — fh. af. 1850 a, fr. eh. 1855 a. ülemate ar, Peetruse ja Pauluse m, m. 721 n. 752 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Konstantin Bogdanow, köst. Mihail Kust ja Paawel Hauswaller, f. wöörm. Adam Kalgan. Adr. Ст. Тайвола, Лифл. губ., м. Ланеметс.

Laatre—Фельскій пр. — fa. af. 1847 a. fr. eh. 1869 a. püha Waimu ciuks, m. 1560 n. 1675 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Joann Teppo, köst. Joosep Sokolow ja Kosma Kust, f. wöörm. Andrei Altasaar. Adr. Загниц.

Laiksaare—Лайкарскій пр. — fh. af. 1896 a. fr. ehitamata, m. 553 n. 571. fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Rodrat Saarmann, köst. Peeter Simson ja Peeter Kulbusch, f. wöörm. Mathwei Talts. Adr. Квелленштейн.

Laiose—Лайскій пр. — fh. af. 1849 a. fr. eh. 1864 a. Jumalafüu. sünd. m., m. 761 n. 658 fh. f. 1 wal. f. 4. Pr. Aleksander Paulus, köst. Dionissi Kimmel ja Aleksander Wälbe, f. wöörm. Kosma Poom. Adr. Ст. Лайсгольм.

Leifi—Лайзбергскій пр. — fh. af. 1850 a. fr. eh. 1871 a. suurwürstinna Olga m., m. 999 n. 1101 fh. f. 1 wal. f. 5. Pr. Dionissi Samon, köst. Jaan Jon ja Anoni Olas, f. wöörm. Alek-

sander Rose, Adr. Лайзберг, Эзельскаго уѣзда.

Liuhula—Леальскій пр. fh. af. 1883 a. fr. eh. 1889 a. p. wiirs. Aleksandri m., m. 687 n. 686 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Peeter Kamenew, köst. Georgi Kummel ja Aleksander Kummel, f. wöörm. Awgi Kuu Adr. M. Леаль, Естл.

Lümmada—Килькондскій пр. fh. af. 1847 a. fr. eh. 1867 a. Jäsenda muutmise m., m. 226 n. 291 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Pawel Panow, köst. Konstantin Kruum ja Daniel Tilling, f. wöörm. Toomas Ani. Adr. Килькондъ Лифл.

Marienburgi—Маріенбургскій пр. fh. af. 1846 a. fr. eh. 1895 a. Kolmainu Jumala auuks m. 295 n. 284 fh. f. 2. Pr. Andreas Janson, köst. Jaan Tants, f. wöörm. W. Gurjanow. Adr. Маріенбург.

Mustjala—Мустельскій пр. — fh. af. 1848 a. fr. eh. 1873 a. pr. Eliase m., fh. 1 wal. f. 4. Pr. Pawel Tschetörsti, köst. Tiison Jupašewski ja Joan Siik, f. wöörm. Deonti Böugas. Adr. чр. г. Аренсбург, им. Мустель.

Mustwee—Черносельскій пр. fh. af. 1836 a. fr. eh. 1839 a. p. psk. Nikolai m., m. 900 n. 875 fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Peeter Antonom, diak. Joan Dublowski köst. Aleksander Sokolow. f.

wöörm. Jakob Mahow. Aadr.
Посадъ Черный, Лифл. г.

Mäemõisa — Мяэмызский пр. fh. af. 1886 a. fr. eh. 1896 a. p. psf. Nikolai m. m. 543 n. 422, fh. f. 1 wal. 3. Pr. — köst Theodor Nikolski ja Konstantin Lempuu, f. wöörm. Mihail Särweson. Aadr. чр. Гапсаль.

MõnuSte — Кергельский пр. fh. af. 1851 a. fr. eh. 1868 a. Jssanda ristim, m. m. 798 n. 725 fh. f. 1 wal. f. 4. Pr. Joann Glendt, köst. Aleksander Allil ja Georgi Rattur, f. wöörm. Jaan Tartpea. Aadr. чр. г. Аренсбургъ, въ Менусть.

Narwa Gesti — Нарвский Эст. пр. fh. af. 1889 a. fr. eh. 1854 a. p. psf. Nikolai m. foguduse hingede arm peale 1500 fh. f. 1. Pr. Konstantin Koltshin, köst. Konstantin Ernits f. wöörm. Aleksander Nõmtaf Aadr. г. Нарва, Ивангородский форшт.

Nõo — Ниггенский пр. fh. af. 1852 a. fr. eh. 1873 a. Kolmainu Jumala auuks, m. 231 n. 168 fh. f. 1. Pr. Mihail Bleiwe, köst. Justin Kirsch ja Mihail Klarinski, f. wöörm. Joosep Sepp. Aadr. чр. г. Юрьевъ, Старо-Ниггенъ.

Ollustwere — Олустферский пр. fh. af. 1847 a. fr. eh. 1848 a. uuskr. eh. 1606 a. ülemate ap. Peetruse ja Pauluse m., m. 906 n. 859 fh. f. 1 wal. f. 4.

Pr. Mihail Pihlat, köst. Wasili Draw ja Ant. Rees. Aadr. Ст. Олустферъ, Перн. Рев. п. п.

Paadremaa — Паденормский пр. fh. af. 1884 a. fr. eh. 1889 a. Kolmainu Jumala auuks, m. 707 n. 715 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Theodor Männikson, köst. Theodor Jakobson ja Andrei Karolin, f. wöörm. Joann Roppel Aadr. Леаль Эстл. г.

Paide — Вейсенштейнский пр. fh. af. 1861 a. fr. eh. 1863 a. wana Paide lossi walli peale, lossi waremete ligi, Jumala sünn. surm. m., m. 210 n. 190 fh. f. 1. Pr. Georgi Põdefrat, köst. Jaan Kõmmel. Aadr. Вейсенштейнъ

Paltiski — Балтійско-Портский пр. fr. eh. 1787 a. juur. kan Georgiuse m., m. 131 n. 104 fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Jakob Hermann, köst. Joann Haan ja A. Jürgen-son, f. wöörm. Aleksander Krawwat. Aadr. г. Балтійский Портъ.

Pelloja — Галлистский пр. fh. af. 1851 a. fr. eh. 1873 a. kõige pühade m., m. 434 n. 430 fh. n. 1. Pr. Aleksander Bakowski, köst. Kirill Matson ja Abram Walgemägi, f. wöörm. Jakob Toom Aadr. Абия Лифл.

Peterburi Gesti fh. af. 1894 a. fr. eh. 1907 a. kan. Jssidori m. foguduse hingede arm peale 2000 fh. f. 1, wal. f. 1 Ülempr., praost, Pawel

Kulbusch, pr. Aleksander Pat-
lär, diak. Karp Elb, köst Ri-
rill Kikaen ja Konstantin
Vu, l. wöorm. Anton Si-
pelgas. Adr. C.-Петербургъ,
Екатерингофскій пр. № 24,

Piila — Каррискій пр.
th. af. 1847 a. fr. eh. 1873
a. peaingli Mihaili m., m.
1011 n. 1048 th. l. 1. wal.
l. 6. Pr. Vladimir Patwel,
köst. Martin Mooso ja Math-
wei Wäljaots, l. wöorm.
Ririll Uben. Adr. чр. Аренс-
бургъ, м. Пила.

Piirisaare — Ширисаар-
скій пр. th. af. 1854 fr. eh.
1880 a. Kristuse sündim. m.,
m. 65 n. 52 th. l. 1. wal.
l. 1. Pr. Arladi Sebedew,
tõiste wenemeeste ühisuse
osakonna esimees!, köst. Gri-
gori Golubow ja W. Moro-
sow, l. wöorm. Pawel Sebe-
dew Adr. чр. Юрьевъ, Шри-
сааръ.

Plaani — Ганговскій пр.
th. af. 1846 a. fr. eh. 1873
a. p. phl. Nikolai m. th. l.
1. Pr. Aleksander Greptow.
köst. Georgi Karlson ja W.
Trotski, l. wöorm. Mihail
Ots. Adr. чр. г. Верро, Ган-
гофъ.

Rootsi = Rootsi — Подус-
кій пр. — th. af. 1847 a. fr.
eh. 1873 a. m. 966 n. 974
th. l. 1. wal. l. 2. Pr. Alek-
sander Seets, köst. Mathwei
Jämit ja Wasfili Silla, l.
wöorm. Mikander Siiman.
Adr. чр. Перновъ, Подисъ
— Кэнно.

Prangli — Брангель-
гофскій пр. — th. af. 1847 a.
fr. eh. 1773 a. Jämanda muut-
mise aunts, m. 511 n. 494
th. l. 2. Pr. Vladimir Kaska
praost, köst. Jaan Pitat ja
Awdi Karolin, l. wöorm.
Peeter Kulberg Adr. чр. г.
Юрьевъ, Лифл. м. Ново-Ре-
вольдъ.

Priipalu — Зонтагскій
пр. th. af. 1847 a. endine
lr. eh. 1854 a. nüüdne —
1879 a. ülp. Wasfiliuse m.,
m. 667 n. 706 th. l. 1. wal.
l. 1. Pr. Sergei Wosdwi-
shenski, köst. Jaan Männik
ja Mihail Jlmjärw. Adr.
Загницъ, Лифл. им. Левен-
гофъ.

Puusti — Кыргесарскій
пр. th. af. 1885 a. fr. eh.
1890 a. Kristuse sündimise
m. Abikirik Kupuš, fr. eh.
1908 a. p. ap. Andrease m.,
m. 645 n. 652 th. l. 1. wal.
l. 2. Pr. Wasfili Berlot,
köst. Muihtrand ja Georgi
Randsepp. Adr. Кертель на
Даго, Пуски.

Pärjamaa — Перзамаскій
пр. th. af. 1902 a. kirikut
ehitataitse, m. 765 n. 866
th. l. 1. wal. l. 4. Pr. Mi-
hail Bobkowsti, köst. Peeter
Altaaar ja Mihail Sempuu,
l. wöorm. Aleksei Keis Adr.
чр. Аренсбургъ, Перзама.

Pühtitfi — Пюхтицкій
пр. th. af. 1885 a. m. 175
n. 164 th. l. 1. wal. l. 1.
Pr. Joann Weemo ja Was-
fili Kamenew, diak. Joann

Zuſs köſt. Joann Köbafow
Adr. Шохтиць, Эстл. г.

Böltſamaa — Оберпа-
ленскій пр. fh. af. 1846 a.
fr. eh. 1851 a. praegune fr.
eh. 1895 a. p. Waimu auuks
m. 1237 n. 1116 fh. 1 wal.
f. 3. Pr. Waſſili Jnt, köſt.
Aleksander Wares ja A. Pepp
f. wöörm. Joann Wiru. Aдр.
Оберпаленъ, Лифл. г.

Raппи — Ранденскій пр.
— fh. af. 1894 a. fr. eh.
1905 a. Jssanda Jerusalem-
ma min m., m. 730 n. 614
fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Ni-
kolai Tſiſtjakow, köſt. Robion
Simeon ja Peeter Swerjew.
f. wöörm. Joann Sule. Aдр.
Ст. Эльва.

Reo — Пигавольдескій пр.
— fh. af. 1848 a. fr. eh.
1873 a. p. ap. Andrease m.,
m. 716 n. 639. fh. f. 1 wal.
f. 4. Pr. Peeter Pählel, köſt.
Antoni Welſwebel ja Timo-
theus Roi, f. wöörm. Theo-
dor Wäli. Aдр. г. Арен-
сбургъ.

Räppina — Раппинскій
пр. — fh. af. 1752 a. kol-
mas fr. eh. 1834 a. pr. Sat-
tariase ja Eliſabeti m., m.
916 n. 874 fh. f. 2 wal. f.
3. Pr. Nikolai Pätſ, köſt.
Jaан Melts ja Chwim Pe-
lowas. Aдр. чр. гор. Верро,
Лифл. губ.

Saarengohwi — Саа-
ренгофскій пр. — fh. af. 1858
a. fr. eh. 1873. a. Nistija
Joannese m., m. 289 n. 287
fh. f. 1 wal. f. 1. Pr. Mi-

hail Pört, köſt. Georg, Pöder
ja Peeter Tſhetörkin, f. wöör.
Jaан Hermann. Aдр. гор
Юрьевъ.

Suislepa — Суйсленскій
пр. — fh. af. 1853 a. fr. ehf.
1890 a. kan Etaterina m.,
m. 469 n. 393 fh. f. 1 wal.
f. 2. Pr. Mihail Uusna, köſt.
Jaан Tseeba ja Jaан Sun
f. wöörm. Arni Kilwits Aдр.
чр. г. Феллинъ, Старо-Суй-
сленскому вол. пр.

Tallina pea fr. —
Ревельскій Александро-Нев-
скій Соборъ — fh. af. 1723
a. fr. eh. 1900 m. 1198 n.
1284 fh. f. 1. Ulempreesfrid
Simeon Popow ja Karp Tii-
ſit, pr. Aleksander Smirnow,
diaf. Nikolai Smolinſki, f.
Aleksei Veismann ja Joann
Woznesenski, Aдр. г. Ревель,
Вынгородъ № 8.

Tallina Simeoni —
Ревельская Портовая пр.
— fh. af. 1755 a. fr. eh.
1755 waga Simeoni ja Anna
m. — m. 500 n. 50? Pr. Wla-
dimir Potrowski, diaf. Chwi-
mi Smirnow, köſt. Pawel
Woinow, f. wöörm. Nikolai
Thadeew. Aдр. г. Ревель.

Tallina furnuaia fr. eh.
1856 a. p. suurw. Aleksan-
dri m., Pr. Joann. Gilja-
rowski, köſt. Antoni Feder,
f. wöörm. Aleksei Porſhunow
Aдр. г. Ревель.

Tapa — Тапскій пр. —
fh. af. 1895 a. fr. eh. 1903
a. Nistija Joан. Jünd. m.
m. 230 n. 195. fh. f. 1. Pr.

Kirill Janson, köst. Nikolai Vaskejev ja Aleksander Bestsennõi, f. wöörm. Simeon Petscherski Ahr. Ст. Тансъ.

Tilga — Рингенскій пр. — fh. af. 1848 a. fr. eh. 1862 a. Jssanda taewamin m., m. 448 n. 394 fh. f. 1 wal. f. 1 Pr. Joann Skromnow, köst. Jaan. Lutta ja Jakob Hermann. Ahr. Ст. Эльба, Сбв. — Зап, ж. д.

Torgu — Ямскій пр. — fh. af. 1849 a. fr. eh. 1873 a. p. ap. ja ewang. Joannese m., m. 326 n. 325 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Mihail Proosjes, köst. Joan Hermann ja Mathwei Ollmann, f. wöörm. Baawel Saar, Ahr. чр. Аренсбургъ, Торкенгофъ.

Tori — Торгельскій пр. — fh. af. 1852 a. fr. eh. 1865 a. Kristuse sündim. m., m. 876 n. 907 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Nikolai Sebedow, köst. Sergei Tšesnow ja Valentin Kriiwel. Ahr. городъ Перновъ, м. Торгель.

Tornimäe — Пейдескій пр. — fh. af. 1847 a. fr. eh. 1873 a. Jumala sünn. laitsm. m., m. 1691 n. 1702 fh. f. 1 wal. f. 8 Pr. Aleksander Klaas, köst. Joann. Wilido ja Mihail Maripuu, f. wöörm. Jakob Eldeml Ahr. Ст. Опрусаръ, Торнимяги,

Tuhalaane — Тугаланскій пр. — fh. af. 1850 a. fr. eh. 1873 a. Jumala sünn. surma m., m. 694 n. 700 fh. f. 1 wal. f. 3. Pr. Nikolai

Küppar, köst. Anton Vorebei ja Jaan Unt, f. wöörm. Theodor Mutt. Ahr. чр. Феллинъ. м. Тугалане.

Tähela — Мурроскій пр. — fh. af. 1876 a. fr. eh. 1895 a. Kristija Joannese m., m. 624, n. 681 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Karp Noppel, köst. Beelea Kubo ja Andrei Mihkels. Ahr. чр. Перновъ, Тяхела.

Tänassilma — Тенасильмскій пр. — fh. af. 1894 a. fr. eh. 1898 a. w. Arseniuse m., m. 287 n. 263 fh. f. 1 Pr. Konstantin Gustawson, köst. Aleksei Palm ja Sia Pokrowsti, f. wöör. Kirill Umarik, Ahr. чр. г. Феллинъ.

Tõstama (Selli) — Тестамскій пр. fh. af. 1847 a. fr. eh. 1863 a. ülp. Wastliuse m., m. 743 n. 877 fh. f. 1 wal. f. 2. Pr. Wastili Olter, köst. Martin Kangur ja Jakob Noortutt, f. wöör. Jakob Jürjens Ahr. чр. г. Перновъ, Селли.

Udumere — Яковлевскій пр. fh. af. 1846 a. fr. eh. 1866 a. ap. Jakobuse m., m. 1291 n. 1330 fh. f. 1 wal. f. 3. Pr. Georgi Krimann, köst. Aleksei Ripper ja J. Widi, f. wöörm. Joann Andreson Ст. Галликъ, Лифл. губ.

Welise — Велисскій пр. — fh. af. 1886 a. fr. eh. 1889 a. Kristija Joannese m., m. 455 n. 426 fh. f. 1 wal

£. 1 Pr. — köst. Antoni Kõigas ja Theofil Schmidt £. wöörm. Joann Roosenberg Adr. Merjama, Estl. gub.

Wiljandi — Феллинскій пр. — £h. af. 1846 a. £r. eh. 1847 a. Ristija Joann. sünd. m., m. 550 n. 473 £h. £. 1 wal. £. 2 Pr. Nikolai Luusik, praost, ja pr. Karp Paul, diak. A. Palu, köst. A. Saar ja Anton Ruus. Adr. r. Феллинъ

Wäike-Lähtu — Вайке-Ляхтрскій пр. — £h. af. 1884 a. £r. eh. 1889 a. Jumalafün. sünd. m., m. 420 n. 373 £h. £. 1 wal. £. 2 Pr. Joann Paawel, köst. Mihail Wapper ja Karp Urder, £. wöör

Kirill Reihart. Adr. чр. r. Гансаль,

Wändra — Феннерскій пр. £h. af. 1847 a. £r. eh. 1868 a. ülemate ap. Peetruse ja Pauluse m., m. 415 n. 425 £h. £. 1 wal. £. 1. Pr. Hermann Law, köst. Joann. Laas ja Rosina Samon £. wöörm. Mihail Kõrge. Adr. Старо-Феннернъ,

Wõru — Верроскій пр. — £h. af. 1793 a. £r. eh. 1793 — 1804 a. p. kan. Eckerina m., m. 517 n. 494 £h. £. 2 wal. £. 1. Ülempr. praost Nikolai Protopopow, pr. Joann. Sepp, diak. Andreas Viik, £. wöörm. kohtu priistaw Joann Sulmenew Adr. r. Верро.

Täheendus: Peale nimetatud kihelkondade on Baltimaa Gesti ja oskonnas olemas veel järgmised digensu kihelkonnad: Ainaste, Angerja, Anseküla, Juijärwe, Jõesuu, Kabala, Kartsi, Kawilda, Kreenholmi, Kähri, Kärtna, Keesi, Märjamaa, Mõniste, Rakwere, Rinsi, Risti, Saduküla, Sindi, Surju, Timo, Tallinna Gesti, Uruste, Warnja, Wasknarwa ja Võriku, kuid, kahjuks, nende kihelkondade preestrid on nii lahked! olnud ja tarwilikud teated j a a t m a t a j ä t n u d.

Laadad.

Täheendus: Rubermanguwalitsuse käsul järele ei ole luba laupäewal ega pühapäewal laata pidada, waid kui nõnda juhtub, peab seda teise nädala äripäewal pidama.

Seletused: j.—juures; £.—kihelkonnas; lin.—linnhs; m.—mõis, mõisas; maak.—maakonnas; n.—nädal; p.—päewa; Saarem,—Saaremaal.

J a a n u a r i l.

- Pärnuš, wiimasel kolmap.
ja neljapäewal.
- 6. Dudomaš, 1 weebruarini.
- 7. Jurjewiš, aastalaat 3 n.
- 7. Orgital, Märjamaa t., 2 p.
- 7. Riias, 3 p.
- 7. Sõsranis, Simbirski ku-
berm., 2 n.
- 7. Wõrus, 3 päewa.
- 8. Mehikoorma alewikus.
- 10. Minaste alewis, 2 p.
- 10. Haapsalus, 2 päewa.
- 10. Rastinal, Wõnnu t., 2 p.
- 10. Walgas.
- 11. Jõeleftmes, kirikufõrtši j.
- 15. Riias, 8 päewa.
- 15. Petseri alewikus.
- 17. Kolumeres, Kullamaa t.,
2 päewa.
- 20. Rapla alewiku j., 2 p.
- 22. Wõnnu lin., 2 p.
- 27. Ufas, kuni 7 weebruarini.
- 29. Rakweres, 2 p.
- 30. Wolmaris, 2 p.

W e e b r u a r i l.

- Audrus, reedel enne Wast-
lapäewa.
- Sihula alewis, emapäe-
wal enne Wastlap.
- 1. Samaras, 16 p.
- 2. Baltiskis, 3 p.
- 3. Tamiku Reblastes, Mihkli
kirkonnas.
- 3. Wiljandis, 8 p.
- 4. Wõrus, 2 p.
- 4. Jurjewiš (Tartus), 2 p.
- 4. Rāginamäel, S. Lāhtus,
Martna t., 2 p.
- 6. Narwas, 4 p.
- 6. Paides, 2. p.
- 8. Walgas.

- 10. Ritsel, Pitajärwel, Ka-
napää t.
- 10. Pihkwas, 21 p.
- 12. Kuresaare lin., 10 p.
- 15. Rina külas, Kodawere t.
- 15. Wiljandis, 2 p.
- 15. Wõnnu lin. 2 p.
- 17. Jõhwi alewis, 3 p.
- 20. Kiwilos, Harju-Jaani t.
2. päewa.
- 20. Disus, Turi t., 2 p.
- 22. Wiiburis, Soomes, 2 p.
- 22. Wõrus, 8 päewa.
- 23. Hageri alewikus, 2 p.
- 23. Jisaku m., 2 p.
- 23. Drisaarel, Saarem.
- 24. Madisel, Kulinas, Wiru-
Jaakobi t.
- 25. Simbirskis, 13 p.
- 26. Sajanje külas, Dudoma
maakonnas.
- 27. Ambla alewikus, 2. p.
- 27. Lemsalus, 2 p.

M ä r t s i l.

- Keila alewikus, esmap.
ja teisip. pärast 3 pühap.
paastus.
- Rapla alewikus, märtsi-
kuu esimesel esmasp. ja
teisip.
- Wolmaris, märtsikuu esi-
mesel esmaspäewal.
- 1. Ritsel, Kodijärwel, Kamb-
ja kihelk.
- 1. Sihula alewis, 2 p.
- 1. Sihil, Waimastweres,
Raiuse kihelk.
- 1. Ostrowi lin. Pihkwa kub.
11 päewa.
- 1. Polnas, Dudoma m. 3 p.
- 3. Rakka m. Ambla t. 2 p.
- 3. Samil, Rannu t.

4. Väheteal, Illukal, Jõhvi l., 2 p.
5. Kallaste alewikus, 2 p.
5. Kasknal, Tõstamaa l.
9. Laekweres, Simuna l., 2 p.
9. Watlas, Karuse l., 2 p.
10. Kitsel, Pikujärvel, Kanapää l.
10. Rühja alewis.
10. Strakowa kiriku j., Dudaowa maal., 3 p.
10. Wastnarma külas, 3 p.
10. Wõrus.
11. Mõra m., Laiuse l.
12. Woldi m. kõrtsi j., Alsi l.
12. Wäike-Ullas, Rühja l.
13. Sulbi alewikus.
13. Wana-Pranglis, Rambahja kihelk.
15. Kellamäel, Kaarmas, Saarem.
15. Paides, 2 p.
15. Walgrital, Rannu l., 2 p.
16. Walgas.
20. Hauka alewikus.
20. Sõristes, Kanapää l.
23. Wana-Roosal, Rõuge l.

A p r i l i.

- Kuimajõel, Uuemõisas, Kose l., esmap. ja teisip. pärast Jüripäewa.
- Rihula alewis, pärast Vihavõtte-pühi, 2 p.
- Paides, esimesel neljap. pärast Vihavõtte-pühi.
- Pikknurme külas, Kursi l. waheldamisi Vihavõtte-pühade pärast 1. ehk 14. apr. kuu päewal.
- Pärnus, kolmap. ja neljap. eune Jüripäewa.

- Wiitinal, Palmis, Kadrina l., pärast Vihavõtte pühi, 3 p.
- Wiljandis, neljap. pärast Vihavõtte-pühi.
- 1. Noorwerel, Wastse-Pranglis, Rambahja l.
- 4. Wahukülas, Koeru l., 2 p.
- 6. Rutsnikul, Rõuge l.
- 6. Kilingi Nõmmel, 2. p.
- 8. Riias, 4 p.
- 10. Wafula kõrtsi j., Jure.
- 10. Wõrus.
- 12. Kellamaal. Soonistes, Nissi l.
- 14. Põrmani m., Walga m.
- 15. Postijaama kõrtsi juures, Uue-Lõwel, Saarem.
- 15. Sulaojal, Krüüdneris, Rambahja l.
- 16. Kirsal, Rühja m. juures, Wõnnu l., 2 p.
- 16. Demjalus, hobuste laat, 2 p.
- 16. Walgas, 2 p.
- 17. Wastse-Nõos, Nõo l.
- 18. Nissi kiriku j., 2 p.
- 19. Alamustel, Krootuses, Kanapää l.
- 19. Tõrwa alewis.
- 19. Wõnnu lin., 2 p.
- 20. Roosa kõrtsi j., Kawaistus, Järfewi m.
- 20. Kuresaare lin.
- 20. Kuustaku alewis, 2 p.
- 20. Rühja alewis.
- 20. Stompaki tarjam. Marientburi l.
- 21. Walgas, 2 p.
- 21. Wolmaris, 2 p.
- 22. Karkweres, 2 p.
- 22. Sooblas, Anijas, Harju-Jaani l.

22. Järwakandil, Rapla k., 2 p.
25. Partsil, Põlwa k.
25. Samil, Tsoorul, Rõuge k.
26. Häademeekestel.
28. Mõisul, Wastfeliina k.
29. Patastel, Kaikweres, Maarja-Magdalena k.

M a i l.

- Goodil, Paistu k., pärast Taewaminemise püha.
- 1. Kähril, Karilatsis, Põlwa k. 2 p.
- 5. Sangaste kirikufõrtsi j.
- 9. Saratowis, iuni 4. juunini.
- 9. Wõõbsu alewikus.
- 10. Dubowka alewis, Saratowi kuberm. 32 p.
- 10. Korjunis, Simbirski kub. 11 p.
- 10. Dudowas, 16 p.

J u u n i l.

1. Wastse-Kuuste, Wõnnu k.
10. Mustwee alewis, 3 p.
11. Wõnnu lin., 2 p.
12. Wõrus.
12. Märjamaa alewikus.
17. Rakweres, 2 p.
18. Walgas, 2 p.
20. Paides, 2 p.
20. Riias, 3 nädalat.
20. Tallinnas, 12 p.
20. Wiitinal, Palmis, Kadrina k., 2 p.
20. Wõrus.
21. Jurjewis (Tartus).
22. Wiljandis.
23. Harakumäel, Keila k., punnõude laat.
24. Gubanitsas, Peterburgi kuberm.

25. Lemsal is.
27. Tallinnas, 8 p., willalaat.
27. Tarwastus m.

J u u l i l.

- Jhoshis, Peterburi kub. neljap. ja reedel enne Geliap.
- Pärnus, juulikuu esimesel keskn. ja neljap.
- 2. Kartsis, 2 p.
- 8. Samaras, 11 p.
- 10. Kuressaare lin., 11 p.
- 11. Siksnu m., Walga m.
- 15. Nishni-Nowgorodis, Markarjewi laat, 6 n.
- 15. Kuuel.
- 20. Pärnus, aastalaat, 32 p.
- 20. Riias, 3 p.
- 20. Wolmaris.

A u g u s t i l.

1. Säärel, Saarem., 3. p.
2. Jastrebinos, Peterburgi kuberm.
7. Moisetküla alewis, 3 p.
10. Lemsalus.
10. Reppetalnis, Oppetalni k., Walga m.
10. Walgas.
15. Marienburgi alew., Walga m.
15. Nowo-Ladoga lin., Peterburi kub., 27 p.
15. Wendas, Peterburi kub.
18. Helme m., 2 p.
18. Häademeekestel, 2 p.
24. Jamburis, 3 p.
24. Kaansul, Wastemõisas, Suure-Jaani k., 2 p.
24. Noosal, Rõuge k., 2 p.
24. Nuhja alewis.
24. Wastse-Rõõs, Rõõ k.

26. Olbrütil, Jamaja kihelt. Saarem.
28. Jietõnnul, Velles, Wänd-
ra t.
28. Kilingi alewikus.
28. Wõrus.
80. Begunitšas, Peterhosi m.

S e p t e m b r i l.

- Kuivajõel, luemõisas, Kose t., septembrikuu kol-
mand. n. teisip. ja keskn.
- Pärnus, keskn. ja neljap.
enne Mihklip.
- 1. Jisaku m., 2 p.
- 1. Kuresaare lin., 3 p.
- 1. Disu m., Türi t., 2 p.
- 1. Torgul, Jamaja kihelt.,
Saarem.
- 2. Abjas, Halliste t., suur
loomalaat, 2 p.
- 2. Tammistel, Pärnu m.
- 4. Bugulma lin., Samara
kub., 23 p.
- 4. Räpinas, „Sahari laot“,
2 p.
- 4. Pallikauril, Iusnas, Wil-
jandi t., 2 p.
- 5. Saasbergas, Marienburgi
kihelt.
- 5. Piltjärvel, Kaareperes,
Palamuse t.
- 5. Rühja alewis.
- 5. Sangaste mõisamaal.
- 5. Sindi alewis.
- 6. Taageperol, Helme t.
- 8. Kaugenesis (Võsel), Wal-
ga maak.
- 8. Põlwa kiriku j.
- 8. Rõuge kirikufõrti j.
- 8. Wõõlupel, Koollatus,
Kärja t., Saarem.
- 9. Rastinal, Tõstamaa t.

9. Kiheltonna kirikufõrti j.,
Saarem.
9. Riias. 4 p.
9. Wigalas, Läänemaal.
10. Kurjewis (Tartus).
10. Järwakandis, Rapla t.,
2 p.
10. Oldrel, Helme t.
10. Paides, 2 p.
10. Polnas, Dundowa maak.
10. Saalise alewis, 2 p.
10. Suuremõisas, Muhum,
4 p.
10. Sürgaweres, Suure-Ja-
ni t., 2 p.
10. Kuie mõisas.
12. Hauka alewikus.
12. Jõvil, Koigis, Saarem.
13. Põdraweres, Pärnu-Ja-
kobi t.
14. Haapsalus.
14. Samaras, 6 p.
15. Kuresaare lin., 3 p.
15. Umbla alewikus, 2 p.
15. Võltsamaa alewi j.
15. Saalitsburi alewis, Vä-
tim.
15. Strätkowa kiriku j., Du-
dowa maak., 2 p.
15. Tori alewikus, 2 p.
15. Watlas, Koruse t.
16. Kirepis, Rängu t., 2 p.
16. Walgas.
17. Audrus, Pärnumaal.
18. Orgital, Märjamaa t.
18. Rastinal, Wõnnu t. 2 p.
19. Helsingis, soolatala laot,
2 p.
19. Wiiburi lin., Soomem.
19. Wiisikumas, Marienburgi
kihelt.
20. Minaste alewis, 2 p.

20. Koosal, Kawastus, Jurjewi (Tartu) maak.
20. Saanemõtsal, Hargla l.
20. Narwas, 3 p.
20. Wana Wändras. 2. p.
21. Abjal, Halliste l.
21. Baltiskis 3 p.
21. Porwo lin. Soomes, 2 p.
21. Sännal, Rõuge l.
21. Wolmaris.
22. Tinsul. Keenis, Sangaste l.
22. Wiitinal, Palmsis, Kadrina l.
23. Patastel, Kaiaweres, Maorja-Magdalena l.
24. Sihula alewis, 2 p.
24. Wiljandis. 2 p.
24. Wõrus, „Mihkli laa“.
24. Haageri alewikus, 2 p.
25. Kõnnal, Kärdes, Väinse l.
25. Suhjal, Arolas, Otepää l. 2 p.
25. Sikal, Mustjala kihelk., Saarem., 2 p.
26. Kuresaare lin.
26. Lotwisa lin., Soomes, 2 p.
26. Tallinnas, 3 p.
28. Tammiisaare lin., Soomes, 2 p.
28. Walgas, 2 p.
29. Gubanitsas, Peterburgi kuberm.
29. Jurjewis, „Mihkli laa“.
29. Keila alewikus.
29. Silla kõrtsi j., Alswikis, Marienburgi l.
29. Tammitul, Reblastes, Mihkl. l.
29. Bahukülas, Kõeru l., 2 päewa.
29. Wastfeliina m.

O k t o b r i l.

- Jõeleftmes, näd. pärast Mihklipäewa, 2 p.
- Raplas, esimesel reedel pärast Mihklipäewa.
 1. Minaste alewis.
 1. Riitsikul, Graistweres, Ranopää l.
 2. Rakweres, 3 p.
 2. Suure-Vähtrus, Marina kihelk.
 2. Wastemõisas, Suure-Saani l.
 3. Hamina lin., Soomes.
 3. Kullil, Rannu l.
 3. Saalise alewis, 2 p.
 4. Jõhwi alewis, 2 p.
 4. Koluweres, Kullamaa l., 2 p.
 4. Nuustaku alewis, 2 p.
 5. Wwinurmes, Toorma l.
 5. Suure-Maarwas, Saarem
 5. Wõõbsu alewikus.
 6. Mustla alewikus.
 6. Taageperal. Helme l.
 6. Luutsnikus, Rõuge l.
 7. Wõrus.
 7. Tüllil, Hurmis, Ranopää kihelk.
 7. Bahukülas, Kõeru l., 2 päewa.
 8. Haapsalus. 2 p.
 8. Haager. l.
 8. Sulbi alewikus.
 8. Wõnnu lin., 2 p.
 9. Laekweres, Simuna l.
 9. Lemsalus, 2 p.
 9. Taali, Tori l.
 10. Kõol, Pillistwere l.
 10. Moiselatfis (Mooste), Põlwa l.
 10. Wana-Wändras.

10. Basula kõrtfi j. Jurjewi läheb.
11. Krootusel, Kanapää t.
11. Kaatres, Sangaate t.
12. Ellamaa, Soonistes, Nissi t.
12. Alal, Togeperas, Helme p
12. Wõrus.
15. Oritul, Kamja t.
15. Pikknurme külas, Kurfi t.
16. Kärjal, Ahja m. j., Wõnu kihelkonnas.
18. Mõnistes, Hargla t.
18. Sindi Parvekõrtfi juur., Tori t.
18. Wõnnu lin.
19. Mabisel, Kulinas, Viru-Jaaguvi t., 2 p.
20. Lindoral, Soosis, Wastfelliina t.
20. Mõra m., Vainse l.
20. Kõuhal, Uue-Wändras.
21. Maaluvis, Marienburgi t.
22. Nissi kirku j.
23. Souka alewikus.
23. Saratowis, kun aega.
23. Wissil, Kamja t.
24. Kassimurmes, Kurfi t.
28. Jõgewal, Vainse t., 2 p.
28. Nissul, Wastfelliina t.
28. Pormanis, Udseli t., Walmaat.
28. Wolmaris, 3 p.
28. Walgas.

N o w e m b r i l.

1. Jurjewis, „Mardi laat“.
1. Kärus, Wändra t., 2 p.
1. Kometasis, Oppelani t.
1. Walga maat.
2. Vähtepeal, Illukal, Jõhwi t.
6. Patil, Saarde t.

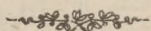
10. Krundesi kõrtfi j., Peijes, Marienburgi t.
10. Mustwee alewis, 3 p.
10. Peides, 2 p.
10. Ruhja alewis.
16. Sadalal, Vainse-Tähkweres, 2 p.
10. Wõrus.
13. Ritsel, Pikkjärvel, Kanapää t.
13. Botil, Wigala t.
15. Woltweli alewikus.
17. Siksnu m., Udseli t., Walga m.
20. Walgas, 2 p.
22. Kake mõisas, Umbla t., 2 p.
25. Mattisil, Peijes, Marienburgi kih.
25. Pööraweres, Pärnu-Jakobi t.
25. Wiljandis.
25. Wolmaris.
28. Sajanje külas, Dudowa mõisas.
29. Wana-Wändras.

D e t s e m b r i l.

- Märjamaa alewis, esmap ja teisip. pärast 3. Krist. tulemise püha.
 - Pärnus, kstn. ja neljap. pärast 3. Krist. tul. p
1. Maakivil, Kodawere t.
 1. Wastnorwa külas, 2 p.
 2. Petteri alewikus.
 5. Pööraweres. Pärnu-Jakobi t.
 6. Wööbsu alewikus.
 10. Riias, 4 n.
 10. Suloojal, Krüdneris, Kambja kihelk.

10. Kõhja alemis.
 10. Wõnnu I, 2 p.
 13. Wõrus, 2 p.

- 16, Baides, 2 p.
 20, Orikul, Kambja f.
 27, Walgas, 10 p.

Posti ja telegraphi asjandus.

Postiteel saadetakse kirjad langenud 5. liiki: postkaartid (открытое письмо), lihtkirjad, kinnitatud kirjad ning raha- ja hinnalised kirjad. Neude kirjade saatmise eest wõetakse järgmist maksu: Maks postkaardi eest omale maale 3 kop.

- " wastusega postkaardi eest omale maale 6 kop.
- " p. kaardi eest wõerale maale 4 kop.
- " wastusega postkaardi eest wõerale maale 8 kop.
- " lihtkirja eest omale maale iga loe pealt 7 kop.
- " lihtkirja eest wõerale maale iga 1¹/₆ loe pealt 10 kop.
- " kinnitatud kirja eest omale maale 7 kop. iga loe pealt ja peale selle veel 7 kop kinnitamise raha.
- " kinnitatud kirja eest wõerale maale 10 kop. iga 1¹/₆ loe pealt ja kinnituse raha 10 kop.

Kinnitatud kirjale kirjutatagu kirja ülemise ääre peale sõna „заказное“ (kinnitatud). Kui kinnitatud kiri peaks kaduma minema, siis wõib kirjasaatja postivalitsuselt 10 rbl. kahjutasu nõuda. Liht- ega kinnitatud kirjades ei tohi raha saata: raha wõetakse lihtsalt ära. Liht- ja kinnitatud kirjade raskest ei tohi üle 5 naela olla.

Maks raha- ja hinnaliste kirjade eest:

- 1) harilik maks raskest järele omale maale iga loe pealt 7 kop.
- 2) wõerale maale iga 1¹/₆ loe p. 10 f.
- 3) peale selle kinnitamise raha kuni 10 rbl. 10 kop.

100 " 25
 "Sga "une 100" rubla pealt wõetakse kinnitamise raha 15 kop. Rahakirjades wõib saata raha, riigipaberid, aktsiad, obligatsioonid, puhast tempel- ja wõksel paberit. Hinnalistes kirjades wõib saata raha 101 rublani, hinnalisi paberid, asju ja paberid, millel hinnaline wäärtus. Raha kirjal seisku sõna «денежное» hinnalisel „пѣнный пакетъ“ peale.

Raha wõib ka kaardiga (переводъ денегъ) igaske kodu- ja Wenemaa kohta, kus postkontorid olemas on, saata. Sarnas-

Jel teel rahasaatmine on kerge ja lihtne, nimelt: ostetakse postkontorist kaart, mis $\frac{1}{2}$ kop. maksab, kirjutatakse selle peale Veneskeeli raha summa, raha saaja ja raha saatja nime ja aadress: kaardi teise poole ääre peale tähendatakse tarvilikud määrused ja kaart ühes saadetava rahaga antakse postiametniku kätte, kes kviitungi tunnistuseks vastu annab, et raha on vastu võetud. Kaardiga rahasaatmise eest võetakse:

15 kop. maksu, kui rahasumma kuni 25 rubl. suur on,	
25 " " " " " 22—100 " " "	
40 " " " " " 100—125 " " "	
50 " " " " " 125—200 " " "	

Maks ühendatakse markides ära; margid pandakse kaardi peale, kaardiga võib ka telegrahi teel raha saata, kuid selle juures, peale eelnimetatud maksu, võetakse veel 1, 15 kop., kui saadetav rahasumma kuni 500 rubla suur on ja 1, 40 kop., kui saadetav raha üle 500 rubla on. Telegrammi saatmise eest. Maks telegrammi eest tuleb puhtas rahas maksta.

Üks määrus raha saatmise asjus.

Neil, kes raha posti ja telegrahi kaudu saadavad, on digus erine, kui raha saaja kätte on läinud, seda telegrahi teel tagasi nõuda, mistarmis teatus ühes kviitungiga postivalitsusele tuleb anda ja ühes telegrahi eest horiitiku tariifi järele tuleb maksta ning peale selle veel 20 sõnalise telegrammi eest võetak maks, kui saadetud summa kuni 500 rubl. on, ja 25 sõnalise telegrammi maks, kui summa üle 500 rubla on. See telegrammimaks lisatakse markides teatelehe juurde, milles raha tagasi palutakse. Sisemiiste asjode minisiri korralduse järele võetakse 1. juunist 1908 a. hakates väljavõtmata postisaadetuste pealt isearalist maksu järgmisel viisil:

1. Maksu võetakse sõitude erakirjade pealt, o'gu nad kodu- ehk väljamaalt tulnud.

2. Punkt 1. tähendatud maks on iga postisaadetuse eest 5 kop. päeva pealt, väljaandmise päev hulka arvatud.

3. Maksu postisaadetuste hoidmise eest hakatakse 7 päeva pärast peale teise teatesedeli ärasaatmist saaja kätte arvama, kus juures sedeli lättesaamise päev selle seitsmepäevalise tähtaja esimeseks päevaks loetakse.

4. Väljamaalt tulnud postisaadetuste eest, mis tolliametist kätte antakse, nimetatud maksu ei nõuta.

5. Maksu maksab vastuvõtja postisaadetnse järele minnes märkides ära, mis kaaskirja tagumise külje peale kleebitakse ja ära stembeldatakse.

6. Kui postisaadetus sinna kohta, kus ta posti peale pandud, tagasi saadetakse, loob arvatud hoiumaks ära.

7. Kui aga tagasi saadetud postisaadetus seal, kust ta posti peale pandud oli, seisma jääb, võetakse tema saatja täiesti järele ülemal tähendatud maksu. See määrus ei maksa mitte nende saadetuste kohta, mis väljamaalt tagasi on tulnud.

Pakkide (посылки) saatmisest.

Pakki vastus:		Europa Wenemaale	1 Dhtu- Siberimaale:	3da Siberimaale:
		Kaukasja:		
1—2 naela		25 kop	45 kop.	65 kop.
2—7 "		45 "	85 "	125 "
7—12 "		65 "	125 "	185 "
üle 12 naela iga naela pealt		5 "	15 "	20 "

Peale selle kui pakki hinnaline on, võetakse linntaamise raha kuni 10 rbl, wäprtuseni 10 kop., 10—100 rbl. 25 kop., peale 100 rbl iga 100 pealt 15 kop. Pakkile tuleb kaasadress juurde lisada. Kaasadress kirjutatakse kaardi peale, mis $\frac{1}{2}$ kop. maksab. Kaardi peale tuleb saaja ja saatja nime ja adress kirjutada; teisele poole võib ka kirjalikku märkusi teha. Saadetava paki raskus ei pea üle 3 puuda olema.

Uus korraldus postisaatmises.

Saksamaale võib 1. augustist pakkiid ka järelmaksuga saatma hakata. Järelmaksu-summa võib kuni 400 rbl. ulatada.

Telegraph.

Telegrammi eest Europa-Wenemaal on maksta: põhjusmaksu 15 kop. ja iga sõna pealt 5 kop. Sõna pikkus on 15 tähte ehk 5 nummert; kui sõnas piaks enam kui 15 tähte ehk 5 nummert olema. siis arwatakse sõna kahets sõnaks ehk arvutatakse ja võetakse ka 2 sõna ehk arvu eest maksu.

Maks koftu pristawise.

1) Kutsikirjade müümise ehk teadaandmise eest:

kuni 2000 r. nõudm. — r. 25 f.

" 5000 " " — " 50 "
peale 5000 " " 1 " — "

1) Siikuma waranduse üleskirjutamise ja hindamise eest.

kuni 25 r. wäärtus. — r. 25 f.

" 50 " " — " 50 "

" 100 " " 1 " — "

" 200 " " 2 " — "

" 300 " " 3 " — "

" 400 " " 4 " — "

" 500 " " 5 " — "

500—5000 r. " 5 " — "

ja siis veel iga 100 r.

kohta, mis üle 5000 " — " 50 "

Siikuma ja liikumata waranduse avaliku müümise eest:

kuni 25 r. wäärt. — r. 25 f.

" 50 " " — " 50 "

" 100 " " 1 " — "

" 250 " " 2 " — "

" 500 " " 3 " — "

üle 500 " " 4 " — "

ja summast, mis peale 500 r. on $\frac{1}{4}\%$.

3) Asjade üleskirjutamise eest ilma hindamata:

kuni 50 asja eest à 5 kop.

" 100 " " " 4 "

peale 100 " " " 3 "

4) Pitsati allapanemise ja pitsati walmistamise eest:

kuni 50 asja eest à 3 kop.

" 100 " " " 2 "

peale 100 " " " 1 "

5) Siikumata waranduse üleskirjutamise eest:

kuni 500 r. wäärt, 2 r. 50 f.

" 1000 " " 3 " — "

" 2000 " " 6 " — "

" 3000 " " 7 " — "

" 4000 " " 8 " — "

" 5000 " " 9 " — "

ja siis veel iga 1000r.

kohta, mis üle 5000r, on 50 "

Kui pristaw asjade diendamiseks oma elukohtast kangelmale sõidab, siis makstakse sõiduraha postitaks järelle.

Maks notariusele.

Aktide tegemise eest:

kuni 500 rublani 2 rbl.

500—1000 " 3 "

peale 1000 rubla 4 "

siis veel iga 100 r. kohta 10 f.

ilmahinnata aktid 3 rbl.

Wõlakirjade ja wekslite kinnistamise ehk nende protesteerimise eest:

kuni 500 rublani — r. 50 f.

peale 500 rubla 1 " — "

siis veel iga 100 r. kohta 10 "

Kontrahtide ehk lepingute kinnistamise eest:

kuni 500 rublani 1 r. — f.

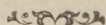
500—1000 " 1 " 50 "

peale 1000 rbl. 2 " — "

siis veel iga 100 r. kohta 10 "

Ära kirjade õigekstunnist. eest:
 esimene poogen . . . 25 kop.
 iga järgnev poogen 10 "
 Al kirjade õigekstunnist. eest:
 iga al kirj. 10 kop.
 Kolikirjade, leppimise- ja pal-
 wekirjade, niisama wahes-
 meeste kohtu kirjade kinnita-
 mise ja õigekstunnistamise
 eest:
 esimene poogen . . . 1r.—f.
 iga järgnev poogen— "50 "
 Dokumentide ettenäitamise õi-
 gekstunnistam. eest: 25 kop.
 Aktiraamatute kirjutam. eest:
 iga rea pealt . . . 2 kop.
 Riigikassast painkõisaojate elus-
 olemise õigekstunnist eest:
 kui aas. paink kuni 30 r. 3 f.
 " " " 30—300 " 10 "
 " " " üle 300 " 20 "
 "õigil" muil lordadel . 50 "
 Ühe inimese poolt teisele tea-
 andmise õigekstunnistamise
 eest. 50 f.
 Wastase poolt antud wastuse
 tun. juurdelisamise eest 50 f.
 Dokumentide ja muu paberite
 hoiule wõtmise eest iga kuu
 pealt 25 f.

Pitseritub paki ehk kirja hoiule
 wõtmise eest kuu pealt 50 f.
 Kirja kinnitamise ehk õigeks
 tunnistamise, asja järele
 waotamise ja selle kohta
 kirjaliku tunnistuse andmise
 eest. 50 kop.
 Teise ja järgmiste lordade
 wäljakirjutuste wäljaand-
 mise eest iga rida 1 kop.
 Tegewuste eest, mis notarius
 wäljaspool oma forterit
 peab lorda saatma, peale
 eespool tähendatud maksu,
 weel:
 pealinnades . . . 3 rbl.
 kubermangu linnades 2 "
 maakonna l. ja maal 1 "
 Linnast wäljasõidu eest wõe-
 takse wersta kohta . 10 f.,
 aga randteega 2 lt. edasi-ta-
 gasi sõidu hind ja siis weel
 aja eest, mis sõiduks linnast
 maale ära kulub:
 pealinnadest . . . 5 rbl.
 kubermangu linnadest 3 "
 teistest kohtadest. . . 2 "
 Seda maksu arwatatakse öö-
 päewa eest.

Maks kreposti jaoskonnas.

Uue kreposti jaoskonna (крепостной отдѣлъ) awamise eest 5r.—f.
 Kreposti akti wäljaandmise eest 5 "—"
 Laenu tunnistuse (кредитн. свидѣтельство) wäljaand. eest 3 "—"
 Kreposti akti ära kirja wäljaandmise eest 1 "50"
 Selle otsuse ära kirja wäljaandmise eest, et asi kinnitamise
 raamatuse jaab sisse kirjutatud: üleüldse kõigesu-
 guste tähenduste eest 1 "50"
 Igasugu ära kirjade ja teadete eest, poogen. — "40"

Igalihe kreposti raamatu ehk kreposti asja järelvaatamise
 eest — „30„
 Petjati panemise eest — „25„

Maks adwokatidele.

Nõudmise asjas kahes kohtus: 500—2000 rbl. 10⁰/₀.

2000— 5000 r	esimese 2000 r eest 200 r, ülejäänud j. eest	8 ⁰ / ₀
5000—25000 „	5000 „ 440 „ „ „	4 ⁰ / ₀
25000—50000 „	25000 „ 1240 „ „ „	2 ⁰ / ₀
50000—75000 „	50000 „ 1740 „ „ „	1 ⁰ / ₀
75000 ja enam „	75000 „ 1990 „ „ „	1 ¹ / ₂ ⁰ / ₀

Wene mõedud.

Pikkuse mõedud.

- 1 werst — 500 jülda.
- 1 jüld — 7 jalga.
- 1 jüld — 3 aršinat.
- 1 jalg — 12 tolli.
- 1 toll — 10 kriipsu.
- 1 aršin — 16 wersjofi.
- 1 aršin — 28 tolli.
- 1 küünar — 20 tolli.

Wedeliku mõedud.

- 1 waate (бочка) — 40 pangi.
- 1 pang (ведро) — 10 toopi.
- 1 pang 30 naela nett.

Wilja mõedud

- 1 tjetwert — 8 tjetweriku.
- 1 tjetwerik — 8 garnitjat.

Rauba kaalud.

- 1 perloweks — 10 puuda
- 1 puud — 40 naela.
- 1 nael — 32 loodi.

- 1 lood 3 jolotniku.
- 1 jolotnik — 96 doli.

Pinna ja wilja mõedud Liimi ja Gestimaal.

- Wene desjätin 2400 ruutj.
- Ökonomia desj. 3200 „
- Gesti tiiummaa 1600 „
- Liimi wafama 800 „
- Gesti wafamaa 400 „
- 1 tjetwert — 3 Riia waffa.
- 1 tjetwert — 5 Gesti waffa.
- 1 tjetwert — 180 toopi.
- Gesti tünder—3 Gesti waffa.

Tjetwertiraskus umbes:

- 1 tjetwert kaeru — 6 puuda.
- 1 „ kahetahajisi otre 9 „
- 1 „ erneid 10 „
- 1 tjetwert juwenisu 10 puuda
- 1 „ maaotre 8 „
- 1 „ rukid 9 „
- 1 „ wiffisi 10 „
- 1 „ t. niiju 10 „

Määtri: ehk Prantsuse mõetud.

Pikkuse mõetud:

- 1 meeter — 10 deſimeetert (3 jalga $3\frac{3}{8}$ tolli).
- 1 deſimeeter — 10 ſentimeetert (3,⁹⁸ tolli).
- 1 ſentimeeter — 10 millimeetert (3,⁹⁸ kriipsu).
- 10 meetert — 1 deſameeter (33 jalga).
- 10 deſameetart — 1 heftomeeter (46 jülda 6,¹ jalga).
- 10 heftomeeter — 1 kilomeeter (468,⁷ jülda).

Sõned mõetud.

- 1 liiter — $\frac{8}{10}$ toopi — $1\frac{3}{5}$ pudelit.
- 1 deſaliiter — 10 liiret — 16 pudelit.
- 1 heftoliiter — 100 liiret — 8 pangi.
- 1 kiloliiter — 1000 liiret — 2 waati.

Raskuse mõetud,

- 1 gramm — 0,₂₄ ſolotniku.
- 10 grammi on 1 deſagramm — 2,₃₄ ſolotniku.
- 10 deſagrammi — 1 heftogramm — 23,₄ ſolotniku.
- 10 heftogrammi — 1 kilogramm — 2 naela 42,₂ ſolotn

Ristiinimehe palwe uuel aastal.

Oh Issand, oma armuga
Sa oled meid siit-saadik hoidnud!
Sa närtsimata iluga
Meil uue aasta päew on koitnud!

Su arm on äramõetmata,
Su heldus otjata me' wastu,
Sest kiidan ma sind lõpmata
Sa tänu sulle tooma astun!

Maa, taewa oled loonud ja
Sa kiinitanud tähte jalgad;
Sa waimuliku leiwaga
Sa jõõdad oma usfjad hulgad!

Su tiiwaga mind warjad ja,
Mind minu elu-tee peal kaitjed!
Mull' annad terwist, jõndu ka,
Et kõiki head ma rohkest maitjen.

Ma tunnen, et ei ole piir
Su heldusel mu wastu pandud:
Mu pärast hiilgab koidu kiir,
Mull' Sion elu-paigaks antud.

Su poole ihkab minu hing;
Sind otsin, Eumastaja, taga,
Sest kurbtuses ja trööstid mind,
Sa aitad õnnes olla waga.

Oh anna, et see aasta ka
Ma wõiksin õigelt mööda jaata,
Sa rahus, rõõmsa meelega
Wõiks tulewikul' wastu waata.

Fr. Wasjili Werlof.

Uueks aastaks.

Üks, ... kaks ... üksteistkümmend ... kaksteistkümmend! Jällegi on siis üks aasta aja-merde wajunud... Teatav järele aja woolus, — igawese ajaga wõrreldes üksainus filmapill, aga nii mitmegi wäse kannatajale ütle mata pikk ja piina-rikas, — on mööda jõudnud ja ei tule enam tagasi... Uja-ratas on oma ringi-käigu lõpetanud ja algab fõrd ettemääratud teel uut jooksu... Tund läheb tunni, aasta—aasta ja päew—päewa järele mööda, et jäljetalt igawese aja kuristikku ära kaduda... Minut, mida meie mõni filmapill tagasi olewitaks nimetame, on nüüd juba minewik, ja warsti saawad ka kõik järgmised sellesama saatuse osaliseks.

Kui kiirelt tõttab siis aja-käik tundmata kaugusesse, ainult rüüsi oma teele maha jättes... Terwe elu-aja waewleb inimene siin maa peal: otsib, töötab, kannatab, loodab... ja ei panege tähele, et ta paremad aastad juba möödas on. Kui ta siis wiimati uimastusest üles ärkab ja tainemalt oma seisukorda wõib arwustada, näeb ta kohkudes, et wiimne tund juba ukse ees seisab...

Sellepärast ongi väga tarwilik, et meie niisugusel päewal, nagu uue aasta esimene päew on, mida õigusega kahe aja-järgu pii rits wõib nimetada, oma waimu pilgud üle minewiku laseme libiseda, kõik arwed kokku wõtame ja ära diendame, kõik wäärtused ümber hindame ja saadud järelduste alusel oma elu eel-arwe findlaks määrame. Tõsine ristiinimene aga saadab weel palama palwe elu ülema poole, ja palub Temalt minewiku eesimiste andeksandmist ja tulewiku õnnistust.

Ja tõesti on see täiesti loomulik, et meie, tumeda tulewiku läwel seistes, iseäranis südamliku palwega oma Looja poole pöörame, sest kes wõib seda teada, — kas ei olegi see aasta mitmelgi meie seast wiimane läbi elada.

Palume siis, armsad lugejad, — wennad ja õed
Sõsandas, ühest suust ja südamest kõige lastjade Andjat
ja valitsejat, et ta meid, meie omaiseid ja perekondasi
kõige häda ja viletsuse, nähtawa ja nägemata waenlaste
tagakiusamise eest hoiaks ja anna iseennast ja teineteist,
ja kõik meie elu Kristuse meie Jumala hooletaks.

Head ja õnnelikku uut aastat! kallid lugejad!

Pr. Wasili Werlof.

* * * Elu laul. * * *

Longfellow'i järel.

Oh, ära räägi mulle kurbas laulus mitte,
Et on me' elu üksnes tühi mõtte-aim;
Sest igal asjal oma väärtus, oma mõte;
Sing jurmud siis, kui magab looja elu-waim.

Ei ole elu pettus, tühi unenägu;
Surm ega haud eesmärgiks pole temale.
Need sõnad: „oled muld ja mullaks ja ka saagu!“
Ei ole öeldud mitte sinu hingele.

Ta eesmärk pole rõõm, ei kurbtus see ka ole:
Üks suurem, püham sündmus juhib meie teed;
Sa armasta, head tee, kuis jõudu antud sulle,
Käi kindlalt edasi nii oma elu-teed!

Jah, edasi! Ning ära waewa karda! Palju
On tööd meil teha; ruttu lendab elu-aeg,
Sa waene süda, ehk ta kindel ka, kui kalju,
Me rindas siiski wahel surma kella lööb.

Me' laagris oleme; me elu waenu wäli;
Sa wõitluses tõe eest, kui on ka wastu torm,
En rindas põlegu siis loitwalt waimu tuli,
Sa sammud edasi, kas ootku sind ka surm;

Sul tulewikust ärgu olgu palju ootust,
Ja ome furnuid mattu maha minewik;
Meil pakub elu, annab jõudu, kindlat lootust
Ja rahu hingel' üksnes õnnis olewik.

Kes wõitwad, nende elu meil' eesmärgiks olgu,
Et kurjust ka niisama wõita wõime me';
Et alla hauda minnes märgi wõime jätta
Siin aja liiwa peal, ja seal pool elame.

Wõib olla ka, et ükskord elu tormist wärsind
Ja murtud südamega sinu noorem wend
Su jälgi kaudu leiab kadund tee, ja unest
Wõib uue wõitlusele karastada end.

Sest tõuskem ruttu üles juure waimu tööle!
Me magand juba küll, aeg ärkada ka meil!
Ja julgest pange, wennad, wõidu-mõõgad wõõle,
Et Headus, Digus, Tõde tõuseks uuel jõul;

Pr. Wasjili Werlof.

Mispärast haawa lehed wärisewad.

(Muinasjutt.)

Maailm pidi hirmja päewa läbi elama...
Kolgata mäel, Jerusalema lähedal, seisid kolm risti. Ühe
külge nende seast oli Kristus naelatud...

Tema jumaliku näo peal paistis jägaw kurbtus; armu-
line ja inimese armastaja Lunastaja palus Oma piinajate
eest, et taewane Isa neile nende hirmja patu andeks annaks...

— Isa! anna neile andeks, sest nemad ei tea, mis nad
teewad! — kordas Jeesus.

Lunastaja risti lähedal seisis Tema Oma, Maria, ühes
teiste naestega. Ta kannatas ühes oma Pojaga; ühes Te-
maga elas ta kõik need hinge piinad ja ihulikkud kannatused
läbi, mille all Lunastaja walmis oli nõrkemä; nagu hoobid
langejad ka kõik need teotused tema peale, millega mööda mi-
nejad oma põlgust ristilöödu wastu awaldajid.

Suur ja hirmus tund lähenes...

Päike jäi äkitielt pimedaks ja pikkane pimedus kattis terve maa oma waiba alla: näis, nagu võtaks loodusti oma Looja kannatamisest oja. Linnud waikisid. Kurwalt lastsid puud omad oksad ja lilled omad nupud alla poole vajuda... Nagu pisarad, hiilgasivad nende õilmete peal kaste tilgad... Terve loodus waikis sügawas auukartuses, nagu saaks ta Sumala-inimese lähenewa surma väärtusest ja juurusest aru...

Minult haav seisis osavõtmatast ja waatis uhke pilguga ümberringi. Ta oli uhke oma jaleda kasvu ja kenade lehtede üle. Kristuse piin ei avaldanud tema peale miskit mõju, ja ta ei pannud jeda tähelegi... Ta veel oli paha, et hiilgas ja mahe päike, mida ta nii väga armastas, korraga pimedaks oli läinud...

— Peaks jee igaw aeg rutemine mööda jõudma, et armas päikene jälle maa pinda walgustada ja linnud minu rohiliste okste peal laulda võiksid, — mõtles haav; oh, kuidas ma soovin, et jee Inimene rutemine ära sureks!..

Sel filmapilgul waatis Kristus wiimast korda ringi, ja Tema pilk, täis sügawat kurbust ja otjatumat piina, jäi haawa haljaste okste peal seisma...

Ja haav kiskus, ja kõik ta lehed hakkasid wärisema. . .

*

*

*

Kolm päewa jõudsid mööda... Inimesed ruttasid üksteisele jeda rõõmust sõnumit kuulutama, mis salwikandjad naesjed Joosepi aiast kaasa olid toonud:

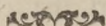
— Kristus on surmest ülestõusnud!

Terve loodus pidas rõõmu-püha. Päike hiilgas kuninglikkus ilus, linnud laulsid rõõmsasti ja roosid ning lilled lastisid omad nupud veel lopsakamalt õitsema jundida...

Minult haav seisis kurwalt ja waitides ja ei võinud kuidagi moodi hirmu wärinast lahti jaada... Kuidagi ei suutnud ta Kristuse wiimast pilku ära unustada...

Mitmed aasta-lajad on jellest ajast mööda läinud, aga veel praegugi, ka kõige wäiksemal juwe päewal, kui terve loodus nagu surnud näol olemat, wärisewad haawa oksad endist wiisi ja hirmu kahin käib tema terawa äärelistest lehtetest läbi, nagu püüaks nad kuuljale mõnda kohutawat sõnumit kuulutada.

Naamatust «СВѢТЪ ВО ТМѢ СТѢТИТЬ».

Kristuse palwe Ketsjemane aedas.

Ja Tema läks pifut eemale,
heitis filmili maha, luges ja üt-
les: Minu Jsa, kui see wõib olla,
jüis mingi jeejinane karitas mi-
nuist mööda; ometi mitte nõnda,
kui mina tahan, waid kui Sina
tahad (Mat. XXVI, 39),

Weel õhtu eha fuldsed tiired
Dn taewa paelgel punamas;
Kuid juba kerge udu=wiired
Maast, orust üles tõusemas.
Ja päikse terad mängiteles
Weel Oli=mäge kuldawad,
Mis kuniinglikult tõstab pead
Kesk aedu taewa poole üles.
Ta ümber paistwad seal ja siin
Kui kaunis ehe, ime=kirjad;
All püha Sion, — tore linn, —
Dn katnud kinni kalju harjad;
Seal eemal paistab Horatsiin,
Seal jälle weerleb tiirel täigul
Kesk orgusi, kui hõbe liin,
Jordani jõgi eha läikel;
Seal jälle, nagu sinaw wiir,
Dn näha Surnu=mere piir.
Su õõ on kääs ja waitind käära,
Ja rahu katnud ilma maad . . .
Kuu hiilguis, mahe tähte jära
Su Ketsjemanet täidawad,
Kus pehme muru pinnal maas,
Kesk õitswad õlipuid ja mandleid,
Dn, kiwid pea all, magamas
Kolm kõige juuremat Apostlit.
Rad magust rahu maitsewad,
Kuid rahu furi ilm ei tunnud,

Sest raske patu ahelad
 Dn teda kammitsasse pannud;
 Sest ta peal häbi plekina
 Ju esi-isa wanne lasus,
 Ja iga uue aastaga
 Uus koorem teisel juurde asus.
 Seljamal tunnil kõigist lahus
 Suur õpetaja kannatas;
 Ja siis, kui maailm puhkas rahus,
 Ja tema saatust otsustas.
 Iõe sõna eest, - nii waimus nägi -
 Dn ootmas teda raske piin;
 Piits, pilked, naer ja häbi-mägi, —
 Ja Isa pool' ta hüüdis siin:
 „Oh, Isa, Isa, minu waim
 Du walus nõrkemas ju ära.
 Mind täidab homse päewa aim;
 Ma kuulen rahwa wihasst kära.
 Ma tean, — see tund saab tulema,
 Kui, nagu rõõwel wangi-rauas,
 Su poeg peab ära surema,
 Et peasta neid, kes põrgu hanaas.
 Ma tean, et homme waenu-salk
 Saab needma offas-krooni kandjat,
 Et tänamatus ainus palk
 Du ohwri-töö eest Gluandjal;
 Et needki, keda risti peal
 Saan mina furrest õnnistama,
 Mind uhkest põlastuses seal
 Weel saawad surmas teotama.
 Oh Isa, mingi Sinu Pojast
 Weel mööda tibe karikas.
 Mul raske näha rahwa furjust
 See wastu, kes neid armastas.
 Kui aga ainult jelle läbi
 Suur jala-töö wõib sündida;

Kui auu wõib tulla Minu hābi,
 Siis walmis Ma ka jurema."
 Kui nõnda palwetand Ta oli,
 Siis jüingritele lähenes;
 Ta silmis hiilgas armu-tuli,
 Neil sõnas: „Tõuske, tund on käes;
 Sest püüdkte usus, püüdkte palwes
 End kiusatuses kinnita,
 Ja olge furja wastu walwes,
 Et ära teid ei wõidak ta!"
 Nii ütles neil' ja jälle sinna,
 Kus enne palus, sammus Ta,
 Et oma rasket, furba rinda
 Weel uues palwes fergita.
 „Mind, Isa, ilma saatnud Sa,
 Kuid Poega ilm ei wõtnud wastu;
 Ei armu pärast hoolind ta.
 Ei tahtnud õige teele astu.
 Ta haigeid terweks tegin Ma,
 Tõin tröösti neil', kes olid waewas,
 Kuid petjaks nimetas Mind ta
 Ja karmilt Minu üle naeris.
 Ma kõnelesin õigusest,
 Ja kuulutasin kõigil rahu:
 Mind kohtu annab ta see eest
 Ja palgaks rasket risti tahub.
 Oh, Isa, Isa, mingi mõõda
 Weel minuist libe sarikas!
 Sa armu Jumal, elu algus, —
 Kõik Sinu wäes on olemas
 Kui aga nähtaks weri kallis,
 Et maad ja taewast lepita;
 Siis olen mina rõõmsalt walmis
 Ka risti peale minema."
 Ja jälle, jala kurbtus hinges,
 Ja jüingritele lähenes;

Ja unest magamas neid leides,
 Neil' ütles: „Dõuske, tund on käes!
 Muu riik ei ole enam laugel,
 Suur mõtlus warsti algamas,
 Sest lähenewa koidu laugel
 Du were=päew ju punamas.“
 Nii ütles neil ja astus jälle,
 Kus juba esmalt palwetas,
 Ja unest palwes palamas
 Seal walas oma kurbtust wälja.
 „Oh, Issa, suur on minu häda!
 Mind raske, rõhutat mu meel!
 Sel seisab kibe piina rada:
 Waim nuffer, waitib minu feel.
 Mu peal on terve ilma patud,
 Reid üksi pean kandma Ma,
 Ja selle koorma alla wantud
 Ma olen walmis nõrkema.
 Oh, Issa, peasta oma rahwast,
 Mind wõta hädas kiwita!
 Siis rõõmsal meelel ilma ohwriks
 Su Poeg saab ära surema“.
 Ja palwes taewa poole tõstis
 Ja omad puhtad, süüta käed.
 Ja palgel were tilgad paistid,
 Ja woolasiwad higi jõed.
 Siis forraga lõi taewa all
 End lõkel' paradiisi hiilguis:
 Üks ingel Ketsjemane ilmus,
 Kus kannatas suur ohwri Tall.
 Ja waade oli rahuline,
 Täis õrnust, walgust oli ta,
 Kui mahe, pehme päikse hiilge,
 Nii Sumalifu iluga.
 Do Spetaja juure astus,
 Ja walu higi kuiwatas,

Ja hinge taewaliffus trööstis
Ja kurba waimu finnitäs.
Siis sinna ennast maha lastes,
Ka omad põlwed kummardas,
Ja Kristusega ketsemanes
Weel omad palwed ühendas.

Kui ilm nii lames raskest unes,
Ja taewas waifus walitjes,
Siis põrgu haua pimeduses
Suurt walu saadan kannatas.
Ta teadis, et on lõõnud ilmas
Ja troon ja wõimus kõikuma,
Et juba rist on saamas walmis,
Mis teda saab fõrd rõhuma.
Ta teadis, et see ilma eest
Suur Õpetaja aias palus,
Sest tundis hirmu põrgu würst
Ja keerles wõimetuise walus.

Kuu hülgab kõrgel pilwe piirel,
On ingel taewa poole teel,
Ja Õpetaja käigul kiirel
Seal jüngeritele läheneb.
Kui oli jessel filmapilgul
Ta tegumood nii kuninglik,
Kui särasid Ta filmad hülgel,
Kui paistis tundmus õnnelik.
Reis peitus wägew waimu jõud
Ja helkis imeline wägi,
Nii et ka tähte kiirte jõud
Reisist palju nõrgem wälja nägi.
Ta ütles: „Tõõ on lõpetud!
Suur tund on juba jõudnud ligi,
Ja äraandja ilmunud.“
Ja kehet rahwa hulga lāra

Seal hõisist rahu ekkitas,
Ja tõrwakate tume jära
Su eemal Suudast walgustas.

J. Nikitini järele pr. Wassili Werlot.

Jutlus Suurel Reedel.

Siis poodi Lemaga kaks
rööwlit risti, teine parema
ja teine pahema poole.
Mat. XXVII, 38.

Kolgata mäel, kus suur Sumala ja inimese lepitamise sala-töö pidi täide saama saadetud ja terve ilma pattude eest kõige kallim ohwer sai toodud, ei pidanud küll, nähtawasti, rohkem, kui ainu üksinda kõiki pühitsew Sumala Poja rist seisma, et kõige ilma tähelepanemist oma peale juhtida, kuid siiski näeme meie, et siin, peale Lunastaja risti, veel kaks teist aset on leidud. Kelle peaks need küll olema? Need ei ole prohwetide ega apostlite, ei õigete, ega hariliste inimeste omad, waid rööwlite ja kõige suuremate kurjategijate ristid! Kas mõiks see juhtumine küll ilma jellela olla, et siin mitte mõni saladus ei peituneks, ja kas ei sisalda see saladus mõnda, millest meie õpetust wõime leida? Kui osaw kunstnik ilmaski mitte üht nägu, ega asja oma pildi peale ei mahuta, ilma et nad asjakohased ja tema põhjusemõtte selgitamiseks tarwilised ei oleks, siis seda rohkem weel ei oleks Sumalik tarkus rööwlite risti Lunastaja risti kõrwale asentatud, kuid neis midagi tähtsat ja õpetlikku ei leiduks. Mis tähendawad siis need kolm imelist riiti? . . . Ma arwan, weelnad, et nendes meie eneste ristide omadused ja tähendus worjule on pandud ja pealegi nõnda, et igaüks, kui ta omas waimus Kolgatat filmitseks, ilma juurema waewata mõiks ära tunda,

misjuguſe risti all ta iſe ſeiſab ja mis kaſu temale oma risti kandmine wõib tuua. Katsume ſiis järele, wennad, kas ſee nõnda on ja aſtume waimus kolme ſaladusliſe Kolgata risti lähedale, et iga ühte nendest iſeäranis tundma õppida.

Õſimene rift on Minuſündinud Jumala Poja, meie kalli Lunastaja oma. Enne aga, kui midagi muud hõlgame uurima, heidame, wennad, waimus ſelle risti ette maha ja kummardame neid Jumalikka haawafi, mille läbi terwe ilmale terwis on tulnud. Mis oleks küll meie eneste ja maailmaga ſündinud, kui ſee lepitaw rift langenud inimese ſuo lunastuſeks ei oleks üles ſeatud: Argu ununegu ſiis ilmaſki ſee jumalik heategu ära! Argu unuſtagu keegi, kelle ja mille läbi meie oleme ära lunastud! Ja kui meie milleſtki peakſime kiitlema, ſiis ärgu ſündigu ſeda, et meie ka, Aſtoplli Pauluſe kombel, muuſtaſjaſt peakſime kiitlema, kui aga meie Iſſjanda Teſſuſe Kriſtuſe ristiſt! (Kol, VI, 14.)

Kui meie nüüd nõnda oma tundmuſi meie Iſſjanda risti waſtu oleme awaldanud, waatame ſiis, wennad, ka ſeda järele, mis aſi meile temas eeskujuks wõiks olla, Nagu öeldud, kujutawad Kolgata ristið meie eneste riſtide omaduſi ja ſaatuſt. Muidugi ei ole ſiis raſke otſuſtada — kelle riſtiſi Jumala Poja rift meile kujutab. Ta ſeab meie waimu ſilma ette nende riſtid, kes niisama nagu meie Lunastajagi, hea eeft kurja peawad kannatama, ja kelle õladele raſke koorem, mitte nende eneste ſüü pärast, waid Jumaliku tahtmiſe läbi, inimeſte kurjuſe ja teadmatuſe pärast on paigutatud. Ehk küll niisugui ſüüta kannatajaid praeguſel pahal ja kurjal ajal wäga wähe leidub, ometigi wõib neid ka meie keſkel olla ja pealegi weel ſeal, kuſ meie neid otſidagi ei mõiſtunud. Aſtugu ſiis need puhtad hinged nüüd meie Lunastaja risti alla, ja kaſugu ome hädafi Tema õndsakſtegewate kannatuſtega wõrrelda!

Ütelge siis nüüd, teie head ja pühad hinged, kas ei
 tärka ka wahel teie südames kardetaw mõte elule, et
 teie saatuse wäga raske on, et teie peale tähelepanekut
 ülewelt ei juhita, et teie oma Taewase Isa poolt, näh-
 tawasti, maha jäetud olete ja pealegi weel siis, kui teie
 ilmasi Tema käskude teeraalt kõrwale ei kaldunud ja
 mingit süüd omal hinge toga ei tea olemat? — Kui
 niisugused kawalad mõtted teie waimu wõrgutawad, siis
 rutake, mu mennad, Kolgatale, jääge Kristuse risti all
 seisma ja pange tähele, mis tema peal sünnib. Kellel
 oli rohkem õigust, kui meie Lünastajal, armu ja abi
 raskete kannatuste koorma all oodata? Kas ei olnud
 Tema Isa armastuse Minusündinud Poeg, sellest Iial,
 nagu Ta Ise mituford tunnistas, hea meel oli? Kas
 ei täitnud Ta alati Oma Isa tahtmisi ja arwanud seda
 Omale waimulikult söögiks? Kas ei toimetat ta praegugi
 seda tööd mida Isa Temale oli annud, risti alteri peal?
 — Aga waatke ja teie näete, et suuremad häda enam
 ei wõi olla, kui Tema häda! — Ta kannatab nõnda,
 kuidas keegi meie seast kannatada ei wõi; ta tunneb
 suuremat piino, kui ühes temaga ristilöödud rõõmlid, kes
 ka weel omalt poolt Tema hinge häda aitawad suuren-
 dada. Ja mis weel inimestest ütelda? Isegi Taewane
 Isa, kelle käest Ta sel hirmsal tunnil täielist abi ja
 tröösti wõis oodata, — Isegi Isa jätab oma armsa
 Poja ilma abita!.. Kellel on siis meie seast rohkem õi-
 gust oma saatuse üle nuriñeda ja rääkida, ehk mõtelda,
 et tema head teod parema palga wäärt oleksid? Mu arm-
 sam, kui sinu õige elu just niisugune on, nagu ja seda
 ettelujutad, siis ongi ta just selle wäärt, mida sa pead
 kannatama: ta on kõige kõrgemat palka ära teeninud.
 Aga meie Issandal ei ole midagi paremat, ega kallimat,
 kui see rist, mille peal ta oma elu meie eest on jättnud.
 Tahad sa siis kaebada, et Ta sinuga oma risti tahab
 jagada? — Kas arwad sa, et see parem oleks, kui Ta
 oma armastust sinu wastu maapealse õnne ja rikkuse

annetamise läbi üles näitaks? Aga neid andeid on ka Tema waenlased walmis wastu wõtma; mille läbi võib Ta siis nende ja oma lähemate omaste ja sõbrate wahel selgemini üles näidata, kui mitte oma risti läbi? — Katsu siis täiesti Tema usalduse wääriline olla ja näita üles, et sa Tema risti mõistad kalliks pidada. Kanna teda kannatuses, seltsamal wiisil, nagu ta sulle kanda on antud, kanna teda niifaua, kuni wiimati Jumalik käsi ise ta sinu õlade pealt maha wõtab, ehk kuni sa ise oma elu tema peal saad lõpetama.

Jesfanda truud hinged tundwad väga hästi selle tõsidust ja sellepärast ka, kui nad kord oma Armsama eest on kannatanud, ei luba nad enesele ainumatki nurisewat sõna, waid püüdwad weelgi, oma Lunastaja eeskujule, oma kannatusi teiste kasuks tarmitada, kõiki waematuid ja koormatuid nende kurwa saatuse kandmiseks trööstides kinnitades, mida nad oma tegudega teeninud on, weel kindlat tunnistust nõuawad, et nende ajutised hädad igawest hukatust enesega kaasa ei too. Ja kui neil ka õigust ei ole niisugustele neid jumalikka sõnu ütelda: „Täna pead sa Minuga paradiiis olema!“ — ometi ei ole Jesfanda truud hinged sugugi kahewahel, kui nad usus ja armastuses kinnitatud, julgesti Jeesuse nimel neile kuulutawad: „olge julge, armas wend risti poolest, ole julge! meie Lunastaja paradiiis leidub ka meile ühes sinuga puhkepait; katsume ainul lõpuni kannatada, paluda ja loota.“ Nõnda, ütlen ma, räägiwad ja toimetawad oma Jesfanda ustawad hinged. Nende ristis peegeldab end täieliselt Kristuse rist. Önn teile, teie truud ja wahwad hinged! Toimetage oma ohwri-tööd lõpuni! Võlegu teie süda alati puhta armastuse tules, ja laotage alati enese ümber Kristuse õpetuse magusat lõhna! — Kui meie teaksume, kes teie olete, tõttaksume meie armastuse suuandmisega teie haawu suudlema, mida teie Kristuse pärast kannate.

Teine Kolgata rist on targa rõõwli rist.

Kui selle risti peal mõni peolfiri peaks tarwiline olema, siis kõlbaksid selleks kõige rohkem sõnad: kahetsus ja usk! Ja tõesti, kus mõime meie veel niisugust kõrget ja elamat usku, niisugust palawat ja wiljakandjat kahetsust leida, kui meie selle risti peal näeme? Ja muidugi oli see põhjusel, et Jumalik tarkus selle risti Jumala armsa Poja risti paremale poole asetaks. et patused seda nähes tundma õpiksid, kuidas usu ja kahetsuse teel rõõwli risti pealt paradiisi wõib astuda. Astugu selle risti juure kõik need, kes patu ja selle järeldestega — haigustega ja hädadega — on koormatud ja kuulnud ise maenitsewat ja õpetlikku sõna targa rõõwli suust. Kui wähe oli tal patukahetsemiseks aega, kui wähe abinõusid wõis ta oma waba tahtmise järele tarwitada! Ja siiski on ta kahetsus nii täieline, et enam muud midagi wõimalik ei ole soowida. Sest mida siis siin ei ole? Meie näeme siin kõige sügawamat ja puhtasüdamlisemat pattude ülestunnistamist, kõige kindlamat ja otsekohesemat endise elu hukkamõistmist, kõige kannatlikumat teenitud nuhtluse kandmist, oma igowese saatuse kõige täielikumat ja alandlikumat Jumala Poja hoolets andmist. Peale selle veel, nagu oma endise patu teele awatlemise lepitamiseks, pöörab ta manitsewa sõnaga, kõik oma enese walu unustades, oma õnnetu kaaswenna poole, Kas ei ole see aruldase ja puhta armastuse tundemärk? — Ja misjagune oli veel ta usk. Ega siis muidu õnnis Augustinus ei ütles, et niisugust usku maailmas küll veel wawalt leida wõib. — Sest mõtelge ise, kelle sisse nüüd rõõwel usub? — Selle sisse, kes Sie, nagu temagi, risti peal ripub ja kõikidest — Isegi Isast — maha on jäetud! Ja kuidas veel usub? — Nõnda kuidas ainult Jeesuse paremad jüngrid uskusid, sest ta nimetab ristilöödud ja surmale lähenewat inimest taewa ja maa Jõsandaks, paradiisi ja pörgu Walitsejaks, kelle sõna läbi kõik wõib sündida, Kas ei ole see seesama kõrge usk Ristilöödu sisse, mida wiimati Apostel Paulus oma jüngrite keskel otsis?

Ärgu püüdkse siis riisti peal õigeks mõistetud rõõwli eeskuju need meie seas! furjasti pruukida, kes ilma oma pattude hulga peale vaatamata, Jumala armu peale lootes, oma kahetsemise aega päew päewalt edasi lükkawad ja armawad, et nad seda oma elu wiimseil minutitel küllalt jõuawad toimetada. Aga kes seda teile, teie õnnetumad, ütles, et need wiimsed minutid just, teie mõimuses ja teie tarwitada saawad olema? Kas teil siis kindel pant käes on, et Jumala arm, mis patu kahetsemiseks täiesti tarwiline on, teid ka siis saab aitama ja et ta, teistest termel elu-ajal põlatud ja äratõugatud, juba ise ei saa teid maha jätma? Ja, wiimati, kes wastutab selle eest, et teil teie elu wiimastel minutitel niipalju waimukindlust saab olema, et ilma ihu piina peale vaatamata, kõlblikel wiisil oma lunastuse tööd mõistete toimetada? Aga oh häda! Kui palju ka meil inimesi, kes oma elupäewad jumalakartmatult läbi olid elanud, surma wärawas näinud oleme, igakord aga leidmise meie neid nii täis surma hirmu ja ahastust olemat, et nad lammaste sarnased olid, kes tapmisele arwatud... Ja niisugused inimesed loodawad siis surmatunnil targa rõõwli uetu ja armastust omandada!..

Ei, mu vennad, kui Jumalik armastus ja tarkus tema risti Kristuse risti paremale poole asetasi, siis ei ole see küll meie laiskuse rahustamiseks tehtud, waid ükfinda selle pärast, et ka kõige suurema patuse südamel magusat lunastamise loouust äratada. Sellepärast awaldabki targa rõõwli eeskujus, nagu öeldud, rõõsine patu-kahetsemine ennas! täielistes põhjusjoontes, et seda mõtet selgitada, et kuigi ka paradisi wärawad igalihele meie seas on awatud, ometi lähewad neist ükfinda need läbi, kes kõlblikuks saawad arwatud, ja et taewalik arm, olgu ta ka kui suur tahes ilmaäski ülekõhtu warijaks ei wõi loada. Kes siis patuste hulgast võib ristilöödud rõõwli sarnaseks saada? See, kes Jumala koristawa käe tegewust äratundes, kohe oma südametunnistuse katse alla wõtab

ja niipea kui ta seda leiab, et teda tabanud nuhtlus täiesti õige on, mitte üksi oma kannatuste lõppu oma eesmärgiks ei sea, vaid kõige suurema lähelepanemise oma hinge haavade arstimise peale pöörab, ühes sellega aga ka kõik abinõud tarvitusele mõtab, et oma endiste eesimiste mõju oma ligemiste peale vähendada. Niisugune kannataja, olgu tema patud kui suured tohes, kui ta aga lõpuni kahetsemise waimus ja usus kindlaks jääb, võib julge olla, et halastuse sõna temast mõõda ei lähe ja paradiisi wäravad tema ees kinni ei saa pandud. Kes aga, ilma oma raske seisukorra peale waatamata, mille sisse patt siin elus harilikult oma teenrid weab, oma lunastuse eest ei hoolitse, ja selle asemel, et endist kurja kahetseda, uimastawat rahu uudes patutegudes otsib, see võib hirmuga oma tulewat saatust selles rõõmlis näha, kelle oma kolmas rist Kolgata mäel on.

Selle risti peale waates ei tea ma mitte, mu wennad, kas pean ma oma tõnet horiliste sõnadega, ehk filmopisaratega algama! Nii hale ja kole on see rist!.. Kuid selle põhjuseks ei ole mitte piina suurus, sest õnnetu rõõwel ei kannata mitte rohkem kui tema kaaswend, vaid selle järelduised on ots. Sest mis kasu on tal kõigest sellest? Nad ei ole ju muud midagi kui põrgu piina alus, kuhu kurjusest pimestatud hing rutab. Aga ka selle rõõwli elu-ots oleks mõinud niisama õnnis olla, kui teisegi wiimne saatust! Sest temagi seisukord oli niisamasingune. Ta pidi küll surema, kuid Jumala Poja kõrwal seisdes, ja ühes sellega hinge heitma, kes maailma oli lunastama tulnud. Misugune õiglane inimene ei oleks enesele niisugust surma soowinud? Kui wähe oleks ta ise pidanud andeksandwa armastusele omalt poolt kaasa töötama, et otse risti pealt paradiisi astuda! Tal ei jäänud muud üle, kui pead krooni alla paenutada, oma juu magususe maitsemiseks lahti teha ja kaks kolm sõna rõhutatud südamest ütelda... Õnnetu hakkabki rääkima... aga, mu Jumal, mis sõnad need on? Kõige suurem selle

teotamine, kellel ükfinda võimuse oli teda ära peasta... Aga ehk jääb ta veel seisma, ehk pöörab ta oma meelt, manitsevat sõna oma kaaswenna suust kuuldes? Tõsi küll, pärast seda ei ole enam teotust kuulda, aga niisama ta patukahetsemise palwet; see waikimine on sügaw meele äraheitmine!..

Ütelge siis nüüd ise, mu wennad, kuidas peaks küll niisugust kangekaelsust toga leinama? Aga niisugusel wiisil ei pea meie ükfinda õnnetu rõõwli, waid ka nii mitmegi risti üle meie eneste hulgast nutma!.. Sest mitte ilma põhjuseta ei seisa see kole rist Kolgatal, waid muidugi, sellepärast, et niisugusi ristisi veel hulgana maailmas leidub, ja neile walju maenitsust tarwis läheb, kelle omad nad on. Ja mõtelge isegi, mis teeb see auuahne inimene, kes igasugu kawalaid ja kõweraid teesi tarmitas, et kuulsuse tipule jõuda ja wiimati, allalangedes üleüldise põlastuse osaliseks sai? Kas ei ole tal kõige kohasem aeg käes arusaada, et inimeste auustamine ja kiitus muud ei o'e, kui suits ja aur, oma süüd Jumala ja inimeste wastu kahetsema ja tõrgema auustuse ja taewa kroonide omandamise poole püüda. Kõik asi ta ümbruskonnas ja tema enese süda tuletab talle seda meelde, aga ta ei pane seda tähele, ei saa oma tõsiseft seisustorrast aru waid katsub uusi plaanisi välja töötada, jääb aga wiimati kitsikusesse ja nuriseb siis kõide, mitte aga iseenele peale. Kas ei ole see äratiri õnnetu Kolgata algusfirjast? — Ehk jälle, waatke järele, mis selle rikkaga sünnib, kes Jumalal ja inimesel ei hääbene, waid ükfinda kuulda ja hõbedat kummar dab; see jumal, kellele ta nii truult oli, jätab teda korraga maha; tema hõbetükid on, prohwetil ütelduse järele, enesele tiimwad teinud ja jäädawalt ära lendanud. — Kas ei ole temalgi aeg käes arusaada, et maailma rikkus ei ole muud, kui tühi töö ja waimunärimine, ja omas hinges igaweste waranduste omandamise poole pöörduda. Aga hõbedad armastuse küüsis siplew hing ei saa oma katsu-

mise päewast orn, Selle asemel, et Jeesandat täiada ja ütelda: „see on mulle hea, et mind on alandatud.“ (Lam. Saul. 119, 71). hakkab waelets jäänud rikas oma saatust saiatama ja Jumalat teotama. Kas ei ole ta seegi äratiri koledest Kolgata algustkirjasi? Waatke weel, wiimati, selle himude ohwri ja inimese jätise peale... Kord töötas ta tema sees eluwõim täiel jõuul, mis tarwitamise teel teda ennast ja teisa oleks wõinud õnnelikuks teha, kuid nüüd on see wõim pineda himude nõudmisel äraraisatud ja õnnetu peab, enne poole päewa algust, elustama päikese loojaminekut ootama. Mis oleks nüüd niisugusel inimesel kõige kohasem, kui oma hinge eest hoolt kanda, kaugelt maalt isa majasse tagasi tulla, niipalju, kui võimalik on, oma endise rumaluse jäljed finni katta, ja kõik oma ülejäänud ihu ja wõimujõud kofku wõtta ja Jumalale pühitseda. Sellest räägib temale tema waimulik isa; seda tuletab temale ka ta südametunnistus meelde. Aga mis tähendab niisuguste filmas waimulik isa ehk südametunnistus? Ta näeb enese ees kuristikku awanewat; ta tunneb põrgu walu omas hinges ja siiski soowib ta, et ta elu õli wiimse tilgani häbijumalale altaril ära põleks! Kas ei ole ta seegi koleda Kolgata algustkirja äratiri?

Ilmas on weel paljud niisugusi õnnetuid, kelle riistid kahetsemata rõõwli oma sornased on, kuid raske on neid kõiki üles armata, ja selle asemel pöörame, targa rõõwli kombel, manitsewa sõnaga nende kõikide poole. Mis teie teete, õnnetumad wennad? Kas ei saa teie omast kardetawast seisukorrast aru? Mis pärast ei tarwita teie oma õnnetu oma lunastuse kasuks? Teie patud on suured, aga kas ei olnud Jumala Poja kannatused weel suuremad?—Maailm on teid mahajätnud ja ära põlganud? Pölate siis teie ka teda; jätke maha kõik praegused headused ja pöörake endid tulewaste asjade kättesaamisele. Selle asemel, et pahameelt kanda, nuriseda ja laimata, tänage Jumalat, et patu pimeustus mitte lõpuni

ei ole tuuritud; tänage Jumala armu, mis ennaft selle läbi awaldas, et ta teie käest maailma headused ära wõttis, mis teie waest hinge oleks wõinud hukka saata. Nähtawasti ei saa teie selle risti pealt maha astuda, mille peal teie praegu olete, katsume ometi sealt otse paradiiši peaseda.

Niijuguši mõtteid äratawad meie südames kolm Kolgata risti, Jumalik arm oleks wõinud ka mõnda muud Lumaštaja risti lähedale asendada, kuid siiski piiras ta neid rööwliste rüüstidega ümber, et igaliks meie seast ise wõib otsustada, misjuguše all tema seisab. Önn sellele, kelle oma wähegi Kristuse risti sarnane on! Katšugu ta seda kallist risti hoida ja ärgu wahetagu teda kellegi muu wastu maailmas ümber! Önn ka sellele, kelle rist targa rööwli,—usu ja patukahetsemise, risti sarnane on. Katšugu ka temagi, oma jõuudu mööda, heategude wilja tanda. Alga häda sellele, kelle omas teise rööwli risti sarnadus leidub ja kellel jõud ja tahtmine puudub, sellest hirmsast kohast usu ja patukahetsemise paremale poole astuda! Amen!

Ül. piisk. Innoſentiuſe järele, Pr. 28. 28.

* * * Paastu ajal. * * *

Kui käes on kallid paastu päewad,
Siis kahetse ja palweta!
Pea meeles, wend, need hirmsad waewad,
Mis Kristus wõtnud kannata,
Su eest: kroon kibest kibuwitſest,
Ja raske rist Su õladel,
Kes ilma häda-orust kitsast
Wiis wälja õnne wäljadel.
Ja palwes oma kurba waimu,
Kui Tema, wõta kinnita;
Ja naerul wariseri laimu
Kõik rahuliselt kannata!

Ü. p. pr. W. Werlok.

✽❖❖ Wiimne Paasa. ❖❖✽

Sele fewadene päike kaldus õhtu poole. Ta wiimased kiired kuldasiwad Korskuni linna ümbruskonda ja tungisid nüüd ka sinna, kuhu nad päewa ajal ei wõinud tungida.

Mõned kiired langesid läbi kitsa tolmunud akna wäikesesse maaalusesse tuppa ja walgustasid selle halatsemiise wäärilist siseseadet.

Märjad, libedad seinad olid rohilise hallitusega kaetud; wastikud tiigid roomasid siin ja seal mööda pörandat. Õht oli mäda ja lämbunud.

Kaugemal pimesas nurkas lames üffil wang seina külge finnitatud ahela otjas. Röhn ja kahwatanud nägu, auksu wajunud silmad, kuivetanud käed, madal rind — kõik see tunnistas, et ta juba ammu siin koopas oli pidanud waewleima.

Pika musta mantli räbalate järele wõis otjustada, et wang munk oli. Ta nime oli Gwstratius.

Wang lames finni wajunud filmadega, nagu oleks ta magama uinunud.

Korraga walgustas päikese kiir ta kahwatanud nägu ja äratas ta üles.

Gwstratius tahtis püüsti tõusta, aga ahel oli raske ja jõuetult langes ta oma asemele tagasi.

Gaiguse taoline uni wõttis jällegi ta üle wõimust; ta iegi ei jaanud aru, mis see õieti oli, — unenägu wõi sonimine. Kord ilmub Gwstratiuse filma ette tema lapse-põli, kord jälle näeb ta ennaft rikka juudi wangina. Segatud mõtetäik kujutab temale koledaid piltiisi minewikust, kuid kõik on tume ja iselaadi.

Korraga ilmub ta filma ette Riiewi Petjeri kloooster. Täna on juur päew — Suur Laupäew, homme aga Paasa-püha. Kui ilusasti toimetatakse kloostris Jumalateenistust! Mahe fewadene päike walgustab kirikut ja palwetajaid. Kui lõbus ja kena on kõik!... Rewade... Kui ütle mata armas on see juur fewade püha!...

Päikese kiired seisjatawad Lunastaja hauda panemise kuu peal ja kuldawad Jumaliku kannataja piinatut palet. Koor laulab:

„Waifigu kõik liha..“

Muidugi peawad inimesed kõik omad elu-mured kõrwale heitma, kui Issand haudas hingab.

Aga mispärast ei alga siis see joowitaw waitus. Tume

müdin tuleb ikka lähemale ja lähemale... Ah, need on ju polowetšid! Ja juba tekitab ta filma ette teine pilt.

Kõik põgenewad koleda hirmu sunnil.

Polowetšid! polowetšid, — kuuldub ümberringi, ja Cwstratius liigutab ennaſt erutatult oma ajeme peal. Kuuluvad häda-kella löögid, kisa kasmab suuremaks. Polowetšid ongi juba klooſtris.

Asjatakse katjuwad klooſtri wennad püha paika kaitſeda, nende jõud ei juuda waenlasi takistada. Cwstratius wõetakse kiini...

— Jssand! jündku sinu tahtmine! — karjatab munk ja ärkab üles...

Keldris on juba pime Waewalt tungib weel nõrk õhtu-eha läbi kitsa akna.

Cwstratius katjub raskest ionimisest lahti jaada, aga ta organismus on nõrk ja uuesti kordawad endid minewiku pil- did ta waimu filma ees...

Müüd näeb ta ennaſt lapsena klooſtris, wanakeſe Maſariuſe hoiu all. Poisiſe elu on nii kena! Wanake on ju nii hea ja lahke... Kui wäga armastab poisiſe waadelda, kuidas wanake õõſiti, nõrga lambi tule walguſel kirjutab... Poisiſe on juba ärkawat, aga ta ei julge ennaſt liigutada, et wanakeſt mitte ſegada. Kõrraga kuuluvad rasked löögid. See on ija Baiſius, kes wastu malmiſt lauda lööb ja klooſtri wendade palwele kutsub. Cwstratiuſe harjunud käsi katjub ta unes risti- tähte teha.

Praginal awab ennaſt jisseläigu ukſe lult, kiinnudes kar- gab keldri ukſt lahti ja läwele ilmub wana paks ja lühidane juut.

Ta tigedad mustad filmad on täis kurjuſt ja wihtlamiſt. Jah, ta wihtlab oma wõimetut wangi. Ilma kõige maenit- juſte, ähwardamiſte ja piinamiſte peale waatamata ei taha Cwstratius, ega tema ſeltſimehed, keda juut polowetšide käest oſtnud, juudi-ukſu wastu wõtta.

D! jelles asjas on Cwstratius jüüdlane, ainult tema ükſi. Kui mitu korda oliwad piinamiſteſt nõrkenud wangid walmis Kristuſt ära jalgama... ja ikka takistas Cwstratius neid omas etteiwõttes. Waewalt jõudis munk ütelda: „Wen- nad! pidage meeles, mis Lunastaja ütleb: „õnjad on need, keda tagakiuſatatiſe õiguſe pärast, ſest nende pärast on taewa- riik“, kui kõik, nagu üks mees, juudi-ukſuſt enam midagi teada ei tahtnud.

Müüd on nad kõik juba jurnud, ſest keegi ei juutnud

wangipõlwe raskesti wälja kannatada; ainult Gwstratius, kes paastumise ja raske munga eluga harjunud oli, pidas weel vastu...

— Wana ronk on weel elus, — jõistatas juut wihaselt, wangi õlast raputades.

— Ma tahan sulle juurt rõõmu valmistada, ja risti-löödud Jumala jünger, — ütles juut, — jaab näha, kas ja Temale weel truuks jäed. Täna sel päewal lõiwad minu esiwanemad sinu Kristuse risti. Ma tahan sulle Tema surma ja kannatamist elawamalt meele tuletada.

Juut naeratas kihwtiselt ja waatas nudishimuliselt Gwstratiuse otsa. Aga kohkumise asemel, mida juut Gwstratiuse näo peal lootis näha, paistis sealt selge rõõm wälja.

Juba ammuugi ootan ma surma, — kuulus munga tasejane hää. — Suuremat rõõmu ei wõigi ja mulle walmistada: mina saan oma Jumaliku Õpetaja nimel kannatama.

Wihast wärişedes, astus juut keldrist wälja.

— Saab näha, wana ronk, kuidas see sulle meeldib, — urises ta uft luffu pannes.

*

*

*

Oli ilus Paaja-püha esimese päewa hommik.

Päike paistis selgel taewa wõlwiil hiilgawamalt, kui muidu. Tuhande liikmeline lindude koor siristas rohu sees ja puude latwus lustilist kiidu laulu. Igal pool walitjes elu. Terve loodus näis oma Loojat kiitma, kes surmusest oli üles-tõusnud, surma ärawõitnud ja iga loomale elu kinkinud.

Kõrge künka otsas, linna lähedal, seisis juur puust rist, kelle külge Gwstratius oli naelatud. Sihe juutide jalk piiras teda igalt poolt ümber. Raer ja pilked langesid, nagu rahe, Kristuse kannataja peale.

Siin hinge häda ja ihuliku piina peale waatamata, hiilgas ristilöödu palgel elaw rõõm, ja ta pilk oli täis jõga-wat usku, armastust ja lootust.

Gwstratius tuletas Kristuse juuri kannatusi meele ja ka jeda, kuidas Lunastaja risti peal oma waenlaste eest palus. Waimustatult kordas ka tema neid Kristuse sõnu: — „Is-sand! anna neile andeks, sest nemad ei tea, mis nad teewad.“

Juudid olid rõõmsad, kui nad nägid, kuidas surma wari kannataja näo peale langes; üks asi aga tegi neile tusk: nad soovisid, et mure armu paluks ja oma Jumalat ära jal-gaks, et nad niimoodi Tema õpetuse wõitjaks jääks, kuna see aga täiesti rõõmsaks jäi ja rahuliselt oma surma ootas..

Ja wana juut tundis, et see ristilöödud ristiinimene temast wägewam on, et Estratiuse teda on ärawõitnud ja et nad kõik tema ees täiesti jõuetud on.

Surm lähenes ruttu. Tundus midagi juurepärast jelles kohutawas kannatamiste ja surma piltis. Jsegi juutide kisa jäi waiksemaks...

Ja korraga kuulus üleüldise waikuse keskel kannataja hää:

— Jssand! mõtle minu peale omas kuningriigis.

Kannataja silmad wajasid kinni, ta hingas sügawalt ja heitis hinge.

*

*

*

Kolm päewa pime hana wilus
Maaailma Walgus peituses;
Siis hõistatiwad rõõmu-ilus
Ja waenlased: „Müüd ots Tal käes!”
Kuid tuli tund ja põrnu sülest,
Kui wõitja Jeesus tõusis üles
Auu hiilges, Jumalikkus wäes.

Maaailma päästmine on sündind!
Surm wõidet', põrgu langenud!
Hirm kadund, Walgus ilmunud!
Kõik inimesed rõõmustlewad,
Ja waenlased need wärisewad,
Sest Kristus üles tõusenud!

Ü. p. pr. W. Werlok.

Salwifandjad naesed.

Dõ oli kätte jõudnud. Jffa waiksemaks jäi Kolgata mäel. Hirmunult läksid need inimesed laiali, kes Jumaliku kannataja wiimast tundi olid näinud. Paljude hingesse oli hirmus Kristuse piina ja kannatuse pilt tunginud ja nende südamesse usu seemet külwanud.

Dõ pimeduses mustasiwad kohutawalt kolm risti.

Kristusega ühes ristilöödud rõõwolid waewlesiwad weel wiimses surma walus.

Lunastaja risti juures paistisid weel mõned tumedad fogud.

Need olid Neitsi Maria ja mõned Jerusalemma naesed.

Sumala ema maikne nait, kes kõige suuremas kurbtuses oma Poja jalgu juudles, ja naeste ohkumised segasivad aeg ajalt ühe rahu.

Sumala ema kurbtusel ei olnud piiri. Kristus, tema Sumalik Poeg, oli pärast hirmsa päewa kannatusi rahu ja tööstsi leidnud, kuna tema hinges veel kõige libedam valu leel põles.

Oh, see kole päew!

See Kolgatale, ristilöömine, pilkamised ja naer ja, wiimati, Jeesuse juun! Nähtawasti oli aga nüüd kõige jellele lõpp tulnud ja keegi ei julge enam Jeesuse ihuse puutuda, kuid korraga tulewad sõjamehed ja hakkawad rõõwliste järe-luid katti mürdm.; weri tardub püha neitsi joontes! Kas siis tema Pojaga peaks niisama tehtama? Aga ei, Kristus on juunud. Seda pole siis enam tarwis, kuid katseks, kas ta tõesti enam ei ela, tõrkab üks sõjamees odaga Lunastaja külje sisse. Rõbe hoigamine tungib Maria rinnust wälja. Nüüd lähewad sõjamehed jälle oma teed... Risti juures seisawad endist wiisi ükssinda Sumala Ema ja naesed.

Nemad, need truud naesed, ei kartnud end awalikult Risti löödu omaksteks tunnistada ja jäiwad julgesti sinna, kuna aga Lunastaja kõige lähemadki jüngrid laiali olid jooksnud...

Ühes Püha Neitsiga leinawad nad Jeesust taga ja kat-susiwad oma kaastundmuslega tema hinge walu fergitada.

Nüüd tulewad faks meest Kolgatale: need on Kristuse jala-jüngrid — Joosep ja Nikodemus, Nad on Pilatuse käesi luba saanud, Jeesuse ihu risti pealt maha wõtta ja maha matta.

Nüüd algab wiimane raske ja kurb toimetus. Ettewaat-likult wõtab Joosep kõige pühama ihu maha, kuna naesed ja Neitsi Maria teda salwidega wõidwad ja taja lähedal olewasse aeda kandwad.

Siis pannakse Kristus hauda ja mõlemad jala-jüngrid lähewad ära: neil ei ole enam võimalik kauemaks seie jääda. Sumala Ema ja naesed aga ei taha nüüdki kalli hana juurest lahkuda.

Dtsjata armastus Kristuse wastu on see, mis neid jün-kiinni hoiab. Nad on oma Sumaliku õpetajale truuts jäänud nad ei karda kirjatundjate ja wariseeride wiha ja miski asi ei wõi neid sundida jelle hana juurest lahkuma, kuhu nende kõigekallim warandus on peidetud.

*

*

Nädala esimene päew jõudis kätte.

Wara hommiku lähenesid jelle aiale, kus Issanda ihu oli maha maetud, faks naest.

Hommik oli selge ja ilus, kuna päikene terwed kiirte ojad jelle tee peale wälja walas, mida mööda naesed sammusid. Looduses walitjes iseäraline rõõmus tundmus.

Kuid naeste näod olid kurnad; nad ei märkanud looduse ilu, ei kuulnud lõbusat lindude laulu, ei näinud lõhnawaid lillesti, mis hulgana siin ja seal ümbrust kaunistasid.

Need olid salwikandjad naesed: nad ruttasid Issanda haua juurde ja kandsid kallid rohtusi.

Kes weeretab meile kiwi haua ukse pealt ära? — rääkis Maria Magdalena, ta on ju wäga juur ja raske. Aga, wõib olla, leidub seal mõnd tema jüngerite hulgast?..

Wiimati jõudsid naesed haua koopa juurde ja jäid imestanult seisma: kiwi oli ära weeretatud, ja tema peal istus imeline noormees hiilgawas riides...

Ohmatuse wärin käis naeste hingest läbi.

Mis teie elawat furnute seas otjite? kuulbus korrage nooremehe waitne hää. Kristus on furnust ülestõusnud! Winge ja kuulutage seda tema jüngeritele.

Noormees kadus ära.

Naesed seisis mõne filmepilgu waitides, nagu ei saaks nad aru, mida neile kuulutati.

Kristus on furnust ülestõusnud! hüüdis, wiimati, Maria Magdaleena. Me peaksime niijugisse rõõmusõnume üle rõõmustama, aga mu hing on siiski kurb! Ode! mu jüda on raske, sest ma ei tea, kus õpetaja on. Wõib olla, on ta illes taewa läinud ja meie ei saa seda ilmaski enam maa peal näha!

Ra teine Maria oli niisama kurb. Nad tulid ju Issanda haua juurde, et weel kord Tema armast nagu näha saada ja korrage on nad omas lootuses pettetud! See kurbtus oli nii juur, et nad rõõmsa ülestõusmise jõnnu ära unustasid ja nuttes maha istusid.

Peaks me weel üks kord? Seda näha ja Tema häält kuulda saama, kordas Maria paraid walades.

Korrage kuulbus kuskil lähedal kerge kahin, ja mõlemad naesed waatasid juuna poole.

Mõni samm nendest eemal seisis Jeesus.

Otjatumas rõõmus ruttas Maria Magdalena Tema juurde.

— Olge rõõmsad! illes neile lunastaja.

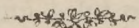
— Õpetaja! — hüüdsid mõlemad naesed ja langesid maha.

Kaua nutsid nad ühes, aga need olid nüüd rõõmu pisa-
rad, mis nende hinge täitis.

— Lähme ja kuulutame jeda jüingritele! ütles, wiimati
Maria.

Päike tõusis aga taewa teel ifka kõrgemale, ta kiired
hiilgasid nagu puhas kuld, ifka waljemaks ja waljemaks muu-
tus lindude laul ja täitis naeste hinge kirjeldamata rõõmuga.

Raamatust «СВѢТЪ ВО ТМѢ СВѢТІТЪ». M. M.

Paasa-pühaks.

Kristus tõusnud! kaugel ära
Pögenent on pimedus;
Hiilgawam, kui päikse sära.
Paistab meile walgus uus.

Kristus tõusnud! kõik on rõemsad,
Kergelt hingab iga rind;
Lauldes kiitwad ilma otsad,
Kristus Lunastaja, Sind!

Kristus tõusnud! Tuhandela
Tuled hiilg'wad kirikus.
Wägew rõõmus laulu kõla
Terwitab sind, Sion uus!

Kristus tõusnud! Kadund häda
Wiha-waen ja wiletsus,
Sest et mööda surma oda
Hauast ilmus armastus.

Pr. W. Werlok.

Jutlus Paaja = pühal.

Kristus on surinud üles
tõusnud!

Sah, wennad, Ta on tõesti ülestõusnud! Kiwi, mis
mäga suur (Mark XVI, 4) oli ei jõudnud elu Hal-
likat kinni katta; wahid ei suutnud E d u k o e r a S u n d a
j u g u - h a r u s t (Joan. ilm. V, 5) kinni pidada; Kaiwa
pitser pidi Sumaliku õiguse tules ära sulama. Mitte roh-
kem, kui kolm päewa, pidi inimese poeg m a a p õ u e s
o l e m a (Mat. XII, 40), aga ta seegi lühikene aeg on
wõimalikult lühendatud. Sest aeg, mis Issanda matmise
ja ülestõusmise wahel mööda läks, on küll kolme päewa
ringi mahutatud, kuna ta iseenesest ka neljakümmend tun-
digi pikk ei ole. Nii sai siis tõe wõit ülekohtu ja jüu-
tause wõit kurjuse üle ruttendatud!

Alstugu siis nüüd juudid Jeesuse haau juure ja kat-
sugu ise selle üle otsustada, mis on sündinud. Neile ei
jää muud üle, kui surinud meile ettenäidata, ehk ülestõusnu
ette kummardada. Oh, kuidas saawad kõik inimeseliku tar-
kuse arwamised häbisje saadetud ja kui selge ja filma-
paistew on Sumalik ettemäärus! Kas wõisid Suunda preest-
rid seda kudagi ette aimata, et nad, Jeesust risti lüües,
teda ise selle läbi, kui juurt ülemat preestrit kõige-püha-
masje paika juhtiwat, et Ta jeal ü h e o h w r i g a i g a -
w e s t e t ä i e s t e k o r d a j a a d a k s n e i d, k e d a
p ü h i t s e t a k s j e (Ebr. X, 14). Kas wõis Pilatus ar-
wata, et ta siis, kui ta pealkirja Jeesuse risti peale sea-
dis ja seda, Suunda rahwa nõudmise peale, muuta ei taht-
nud, nagu julane ja käikjalg, Selle ann kuulutas, kelle
kätte on antud k ö i k m e e l e w a l d t a e w a s j a m a a
p e a l? (Mat. XVIII, 18) — Kas wõis Suundas mõelda,
et ta kolmkümmend hõbetükki wastu wõttes, mitte üle-
mate preestrite, waid Sumala Gneje poolt kindlaks mää-
ratud ja prohwetide läbi ettekuulutatud hinna omandab,
jelle h i n n a, k e d a n i i k a l l i k s a r w a t i, k e d a

mõned Iisraeli lastest nii kalliks armastid (Mat. XXVII, 9)? — Vähenegu siis nüüd maailma tarfus ja pangu ise oma rumalust tähele! Tule ka, ja pühaust, ja waata misjugu on sinu kannatuste ja lootuse lõpp! — Mis maa peal kurjuse ja rahaahmuse, pimeduse ja jultumuse mõjul tehti, seda kinnitati taewas puhta armastuse põhjusel, ja kõik need juhtumised ei olnud midagi muud, kui kõige suurema tarfuse järeldused. Kolgata mäel sai, nähtavasti, aatelse ja ainelise maailma oluford täiesti ümber lükatud, kuna ta aga tõepoolest ainult termelt ülesehitatud sai! Jeesuse hauda said, nähtavasti, kõige paremad lootused maha maetud, kuna nad seal aga tõepoolest igawesti kinnitatud said!

Seepärast siis waadake üles, ja tõstke oma pead üles (Luk. XXI, 28) kõik need, kes oma Issanda kombel, tõe ja õiguse eest peate kannatama: Tema jaatuses on kõikide ristilandjate jaatus üles märgitud! Veel elab Sumal, maailma kohtumõistja, süütate eest kättemaksja ja õigete kaitsja! Veel on kindel seadus, mida ükski Kaimas ehk Pilatus ei suuda tühjaks teha! Inimete kurjus mõib paljugi korda jaata: ta mõib meilt meie auusa nime riisuda, meid waesuse sisse jaata, wangi raudu kinni panna, haawadega muhelda ja isegi risti peale ülendada; ta mõib meie hana kinni pitseerida ja wahid selle juure panna, kuid siin on ka tema wõimusel ots täes! — Kui ka waenlaste kurjus meie ihule kahju teeb, ometigi ei wõi ta meie hinge puututada: see on meie igawene ja jäädaw omandus. Meie suremata hinge üle walitseb üksainus kääruandja, kes mõib õndsaks teha ja hukka panna. (Jaf. IV, 12), — jee, kes teda suremataks on loonud, teda üksinda lartke (Luk. XII, 5), sest üksinda Temal on wõimust teie hinge hukatuse hauku jaata. Kõik muu asi aga maa peal, olgu see nii hirmus ja wägew, kui tahes, on kohtaw üksinda neile, kelle elu on Sumalas, lootused taewas, warandus puhtas jüdametunnistuses ja rõõm Ewan-

geliumis. Pähewad mõned kannatuse, wõitluse ja puhastuse aastad mööda, — ja teie, nagu Eunaastajagi, jaate süna, kus ei ole haigust, ei kurbust, ega ohkamist, waid kus igawene digus walitseb ja kus kõige selle eest, mis maa peal kannatatakse, nii rikkalikult tasutakse, et kõik hädad ja waewad ära ununewad.

Sa kas ei waimustanudki see, mu wennad, kõiki diguse eest kannatajaid, keda, nüüd hanaast ülestõusnud Eunaastaja kombel. maailm alati taga küsib? Mina tean, et mu Eunaastaja elab, ja tema jääb wiimseks põrmu peale seisma. Ehk küll ussid mu nahaga see liha jaawad ära koorinud, siiski jaan ma oma liha sees Sumalat naha, (Sobi r. XIX, 25, 26) — rääkis lord waga Sob ja auustas Sumalat tuha humniku otjas. Ma tean keda ma olen uskunud, ja olen see peale julge, et ta wägew on minu tallele pandud wara hoidma tulemise päewani (2 Timot., I, 12), — kirjutas lord apostel Paulus ja läks rõõmuga wangi hoone ja tinnuka mõõga alla. Pöörame siis ka meiegi, wennad, omad silmad sagedamini ülestõusnud Issanda poole. Kui meie Tema tõsised järelekaivad oleme, siis ei wõigi see teisiti olla, et maailm meid oma kurbusega ei peaks taga küsima. Kes wõib siis muu meie hinge julgustada, kui mitte Tema, meie Issand ja Eunaastaja Ise, kes meie pärast on ristilöödud! Tema wõitlus on meie wõitlus, Tema wõit — meie wõit: mis Demaga sündis, sünnib ka meiega: kui meie Demaga kannatame, siis Demaga ka auu siisse jaame (Rooma r. VIII, 17). Amen.

Kirikus.

Täna Püha. Tule hiilges
Särab kirik meie ees.
Altari ees täies riides

Seisab preester, paludes.
 Renad laulu helid jõudwad,
 Wiirul keerleb ülesse . . .
 Inimeste palwed tõuswad
 Taewa poole kõrgesse . . .
 Oh, kui armas on siin olla,
 Elu murest hingata!
 Kallis wend, ka jeie tulla
 Piika ja ja palweta!
 Waitiwad siin pahad sunnid,
 Ihu häda, hinge piin . . .
 Elu ilusamad tunnid
 Läbi elada wõib siin.

S. Pestriakowi järele pr. W. Werlof.

* * * Jõulu ööl. * * *

I.

See lõunamaa bö laotas oma pehmed tiivad üle maa
 ja mere, üle orgude ja wäljade. Tuhandela hiilgasid taewa tel-
 gil selged tähed, kuna kuu aeglaselt oma ammu tuntud rada
 edasi liikus.

Mikromedia uulitsatel walitses sügaw waiatus. Urwa ilmus
 siin ehl seal mõne rikka auukandja kande-raam, tõrwakate tume
 läik walgustas mõneks filmapilguks tühja uulitsat, ja jälle
 wajus kõik une hõlma.

Minult kaugemas linnajaos wõis iseäralist liikumist mär-
 gata. Matasa tulid siin mantlitesse mähkitud ja linnikaetud
 nägudega tumedad fogud nähtawale. Mõni lord ilmus ühe
 ehl teise mantli alt wäikene latern, peideti aga warsti jälle
 ära, need olid ristiinimesed, kes oma templisse Jumalateenis-
 tusele ruttasiwad. Sel öösel oli mõne aasta eest Vapsukene Kris-
 tus sündinud; sellepärast tõttasiwadki nad oma kirikusse Temale
 annu andma.

Näsked ajad olid ristifogudusele kätte jõudnud. Waewalt

olid walitsuse ohjad woganausulise Woffimilianuse kätte jattunud, kui ristiinimeste weri ojama woolama hakkas.

Ruumikas, hiljuti ehitatud kirik säras tule ehtes. Tuhanded palwetajad olid seie koku tulnud. Suure püha puhul oli kirik rohliste palmi okstega kaunistatud.

Wanakehe ülem diakon luges lest kirikut. See oli auusa ja tõlise ristiinimese elu poolest kuulus inimene. Tema südant ülendaw kõne oli paljudki Kristuse poole pöörnud. Kõik ristiinimesed auustasid ja armastasid teda nagu isa.

Pühalikult toimetadi Jumala teenistust. Kõik põlwed kumardasid endid Jumaliku Wapsutese ees, ja igatse süda oli tõis rõõmu ja õnne. Waised asjad, wiletsused ja ifegi kurja keisri usse ees seiswad piinamised olid ununenud; nende hinged ülendasid endid taewani, kus inglid maailma Wunastajat auustasid.

Korraga kuulus templi usse ees sõjariistade kõlin, ja jalk keisri sõjamehi astus kirikusse.

Kohkunult silmitsesid ristiinimesed koledaid wõõraid, sest nende ilmumine ei wõinud midagi head tähendada.

Salga juht käskis koke Jumalateenistust seisma jätta. Ta astus kiriku keskele ja hüüdis: — Tānu olgu jumalatele, kes meie walitsejale wõitu on annud! Meie waenlased on wõidetud ja keiser õnnelikult oma pealinna tagasi jõudnud. Nüüd pühitseb ta suurt püha Marfi auuks, selle arm on temale osaks saanud. Keiser nõuab, et kõik tema alamad jumalatele tänuohwrid peawad tooma. Meie oleme seie saadetud, et selle juures olla, kui teie seda toimetate... Nõnda käib keiser! Urge mõtelge wastu panna: teie tempel on wäljaspoolt ümberringi õlgede ja puudega juba täidetud; kui teie minu nõudmist ei täida, saate kõik ühes oma kirikuga ärapõletatud.

Sirumunult kuulasiwad ristiinimesed seda kõnet. Kõikide nägudel paistis segadus... uisugusel wõl elusalt ära põleda.

Korraga kuulus selle rusuwa waituse keskel ülem-diakoni rasuw hää:

— Wennad ja õed Kristuses, rääkis wanake, — Ma näen hirmu ja segadust teie palgel! Olge julged! Wida teie siis nõnda kardate? Kas piina ehk surma? Oh lapsed, Kristus Ise kannatas ju meie eest risti peal, juured apostlid kannatasid niisama ka häbi ja teotust meie Wunastaja pärast, kas ei peaks ka meiegi Tema püha Nime auuks walmis olema kannatama. Ta Ise õpetas meid, et meie piina ja surma ei pea kartma ja töötas igatsele, kes tema nime pärast peaks kannatama, rohket tasumist toewa riikis. Kas siis tõesti, et oma lü-

hidat elu hoida, olete teie valmis oma hinge si hukk saama, Jumalat ära saigama ja tühiste jumalate ette tummardama? Olge julged, lapsed, rõõmu tund on lähedal. Urge teotage selle öö pühadust. Sel öösel on Kristus maa peale tulnud, et ennast ohvriks tuua, meie patud ära lunastada ja meie eest karmastada. Beame ka meilegi kindlasti õigusest kinni ja sureme Kristuse nimel!..

Waewalt jõudis kõneleja lõpule, kui tuhandes hääled hüüdsid:

— Kristuse eest!.. Uhu eest!.. Suremel.. suremel..

Nüüd ei olnud enam kuskil kartuse aimugi tunda, ja igaühe näo peal hiilgas selge rõõm. Minuti aja seisis salga juht kahewahel. Kuidas! Tuhandes inimesed on valmis oma Jumala nimel surma minema?! Kes see Jumal siis on? Kas Ta tõesti siis nii suur on? See kahtlus tuuris aga ainult ühe minuti. Ülema laes oli keisri käst, mis nõudis, et ristiinimesed wastu panemise puhul ühes oma templiga peawad ära põletatud saama.

— Surge siis! — hüüdis ta mihaselt ja astus templist wälja. Üks löödi prafjudes kinni. Riim lükati ette. Nutusti hakkasid sõjamehed puid ja õlgi kofku tassima. Warsti willfatas ka tuli ja hakkas ahnelt sündsat materjali õgima.

Kirikus aga põlwitasid inimesed oma Lunastaja ees ja kuulus tuhande hääleline laul..

Tuli wõttis ilka rohkem maad. Juba seisab terve tempel leekides; must suits tõuseb ilka kõrgemale ja kõrgemale. Seinu ei ole enam näha; werine läik walgustab weel hiljuti pimedaid uulitsaid. Tule mühina keskel kuuldus aga endist wiisi kiidu laul:

„Auu olgu Jumalale kõrges“ laulsid surmamõistetud, ja laul tõusis taewa poole.

Nüüd aga jääb laul ilka nõrgemaks, mitmed hääled on juba waihinud, waewalt kuuldumad weel palwe wiimsed sõnad, ainult mõned hääled kostawad weel siit ja sealt, aga ka needki jääwad ilka nõrgemaks ja waihiwad wiimaks täiesti. Tuli aga hääwitab kolebas mihas ilma-süüta ohwite jätiseid.

II.

Keisri Maksimiliani armu osalise, Marluse Tartmenuse, uhe loss säras tule hiilges.

Tartmenus pidas ühes oma sõbradega rõõmu pidu. Ta oli ühes keisriga õnnelikult sõjaläigult tagasi tulnud ja seisis

nüüd oma aini ja kuulsuse tipul. Seda tundis ja teadis igaüks, ja kõik kartsid teda kuidagi puudutada.

Noormees, pika kõhoriga junkkidega, lumiwalges Persia riidest togas (üli kuub), mida kalli kiividega larnistatud paunal koos hoidis—niisugune oli Markus Tarkmenus, pidu peremees.

Suur saal oli lõhnawate pargade ja wannikutega larnistatud. Kenad noored mehed toimetasid laudade ääres. Kallites Aleksandria klaasist lühtrites särasid sased küünlad. Mööda seinu seisis kandlemängijad ja lauljad, kes kohe oma juhi märkuandmise peale walmis olid mängima ja laulma.

Wõerad kes laua taga maas olid, kuulasid peremehe jutustusi möödaläinud sõjapäigu juhtumiste üle.

Markus kõneles liideldes oma wägitegudest. Ilma temata oletas isegi keiser wõimetu olnud. Kes juhtis lahingut kes päästis parajal ajal taganemise teel terve sõjawäe kardetawast seisukorrast? Ilka tema, Markus Tarkmenus.

Orjad aga walasid lõhnawat wiina kallitesse peekritesse, ja üks teise järele ilmusid laua peale mitmesugused toidud, üks kunstiilumalt walmistatud, kui teine.

Mida lauamine pidu edasi kestis, seda elawamaks muutus jutuaamine. Wiin oli kõikide keelepaelad lahti peastnud. Siin ja seal kuuldufid liitlewad sõnad ja üksteiste wõitu püüdsid nad nüüd niisugustest tegudest jutustada, milles harilikus seisukorras waitides mööda minnakse.

Korraga sundis peremehe wali hää lüüki waitima. Wiinast punetawa näoga silmitses Markus trotsiwalt oma wõeraid.

— Mis teie ka liitlete? Teie pole muud, kui lobasunud! Ja teil on weel julgust minu juuresolekul oma „wägitegudega“ uhtustada, selle mehe ees, keda isegi keiser tähele paneb. Kas teate ka teie kergatsid, et täna minu nõu järele keiser meie jumalatele kõiki ristiinimesi kaskis ohwriks tuua, ja et täna wõsel ristiinu tempel ühes inimestega saab ära põletatud.

Kurja naeratusega waatas Markus ümberringi. Nii mõnegi näo peal paistis ehmatuse, aga keegi ei julgenud keisri armualuse tegu laita.

Markus Tarkmenus kõneles edasi:

— Näagitakse, et mõni aasta tagasi, täna sel wõsel nende Jumal olla sündinud... Muidugi on siis neid seal õige palju, ristiinimesed on ju nii jumalakartlikud... Ma kuulsin et nende templisse mitutuhat inimest mahtuda... Meie jumalad wõiwad ohwriga rohul olla... Nuu olgu neile!

Tarkmenus tähendas ühe peetri teise järele. Beaaegu

kõik olid juba jäänud. Mõned wootesid segaste pilludega ringi, kuna teised magama olid uinunud.

Dõ oli juba ammu läinud. Uulitsatel walitses pimedus, kuna läbi lahtiste uste ja akenne lillede lõhn tuppis tungis.

Korrage aga ilmus kangel taewa serwal punane wiir.

— Juba algas! hüüdis Markus. Näete, sealt paistabki tule kuma kätte...

Taewas lõi ikka punasenuks... Näis nagu oleks ta werega ülesjutotud. Kangel, majade taga, tulid suured tule keeled nähtawale ja tõusid ikka kõrgemale wäänlesid nagu tondid, suitsu pilwet siia ja sinna ja wõtsid kka rohkem maad.

Ikka rohkem suurenes tule kuma; nähtawasti oli leet laiali lõõnud. Suurem jagu Markuse wõeraid oli niisuguses seisukorras, et nad enam mitte aru ei saanud, kuna aga need, kes weel wähegi tainemad oli, kõhkunnit toledat pilti silmitsesid, Markus ise seisis, nagu kivistanult, ühe koha peal ja waatas tardunud pilguga laugusesse.

Korrage täis ta kehast hiemu wärin läbi.

— Tuli! tuli! -- hüüdis ta toleda häälega.

Mis see on? Tale näib, et tule keeled ikka kõrgemale tõusewad ja ikka kõrgemale, tema lossi lähedale ulatawad... Mõid on ta juba õige ligi... Mõid jõuab tuli juba ukse juure, ja punane leet, ühes suitsu pilwedega, tungib tuppis.

— Tulekahju põleme, põleme! kuuluwad altpoolt hirmu hüüded.

Hirmust meelestu, tormab Markus ukse poole, aga ähwardaw leet lööb talle vastu; ta trepp on tules. Väljasaamine on võimata...

Hirmu kisa kargab õnnetu tagasi, hakkab oma wõeraid äratama, kutsub appi. Korrage raueb ta jõud, ja ta langeb maha. Kõik tarjumine ju appihüüded on asjata, — maja on tühi, kõik teendrid on oma enese elu päästes laiali jooksnud...

Weel kuulub mõni aeg häda kisa, siis aga matab tule-mühin kõik oma alla.

Tulekuma Markuse maja kohal hõljub taewa piiril ikka kõrgemale, nagu tahaks ta põlewa templi omale vastu rutata ja sulabki wiimati sellega ühte.

Tuli wõttis ikka rohkem hoogu. Ühte loss ühes kõrwaliste hoonetega sai tule roaks. Ühes temaga leidis ka peremees oma wõerastega otsa. Nutu lagunes teadus selle üle mõõda linna laiali. Kõik rutasid oma majadest välja, wihasi tule mängu vaatama.

Müfugust tulekahju ei mäletanud keegi enne seda Mü-
fomedias.

N. N.

* * * Jõuluts. * * *

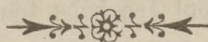
Miks nii hilja õhtul kellad
Meile tornist kõlawad !
Miks nii hulgal kirikusja
Küünlad kaunist järawad ?

Däna on ju rõõmu püha,
Kallim kallimatest ta,
Sest sel õõsel sündis ilma
Lunastaja lapsena.

Kirik hiilgab tuledesja,
Wiiruk keerleb ülesse,
Selle aumks, kes wäetifjena
Njus neitfi jülesse.

Sessel' kellad helisewad,
Sessel kõlab laulu hää :
„Sumalal' ann kõrgeš olgu,
Rahu hingagu maa pääl !“

Pr. W. Werlof.

Mõnda meie fihelfondade aja-luost.

I. Kõrgejaare fihelfonna ajalugu.

Kõrgejaare fihelfond asub Hiiumaal, selle põhja-õhtu
poolles serwas, nimelt Kõpu ja Tahtuna pool-saartel. Maa-
pind on siin üleüldse wilets, wiletsam kui mujal Hiiumaal.
Ta on suuremalt jaolt tuislaw mere-liiw, ainuli mõnes kohas

leidub pae (Baupe küla juures) sawi (Kõrgesaare, Rõigi ja Lauka mõisa ringkondas) ja liivaga segatud kruus (Rõpu poolsaare kõrgemal seljal). Meres, mis teha kohelt poolt ümbritseb, leiduvad nii mitmed laevadele kardetavad leet-seljad ja weelalused kaljud, mida ainult kohalised elanikud, suuremalt jaolt tublid meremehed, tunnuvad. Niisugustest kalju ribadest on kõige tähtsam, nõnda nimetatud, Nääkman-grunt, 20 wersta foldast eemal meres, see koht oli weel hiljuti õige kardetam, ja on seal nii mitmedki künned ja sajad laewad märja hana leidnud. Nüüd on sinna aga liikum tuletorn asetatud, ja laewa õnnetustest seal paikas ei ole enam kuulda. Kuulwal maal leiduvad weel kolm tuletorni — Tahluna Rõpu ja Ristina.

Ragu veldud, on kohaline maapind suuremalt jaolt õige wilets. Iseäranis lehma on ta aga Tahluna poolsaarel. Hõrwa leiduvad siin ja seal lehtpuud. Lina teha suuremalt jaolt leiduvad männid täidawad. Sellepärast elab siin ka rahwas õige wähesel armul. Minult mõned, 2—4 peret suured, külakesed, on seie natukesegi paremate maa lapiliste peale asetatud. Põhja pool poolsaare otjas seisab õige lina 1872 a. ehitatud rauast tuletorn. Ta kõrgus merepinnest on 140 jalga.

Rõpu poolsaarel on loodus peaaegu niisamasugune, ainult mõnes kohas leiduvad madalikud, kuhu siis ka külad on paigutatud. Poolsaare keskel seisab 5 wersta pikkune ja 1—1½ jalga lai mäesalg, — Andrease (Anu) mägi. Oma nime on ta wanast katoligi kabelist omandanud, mis siin rahwa jutu järele olla seisnud ja millest weel samblaga kaetud rusud järele jäänud. Rahwa suu räägib, et preester selle kabeli ise olla põlema pannud, sest et tal raske olnud mööda järsku mäe rinda üles ronida. Sellepärast heljudagi weel praegugi suits selle koha ümber. Ja tõepoolest, ümbritseb seda mäge alatafsa kerge udu, mis küll wist sest tuleb, et meri lähedal on, ehk on meil siin jälle maaaluste jõududega tegemist. Selle mäe kõige kõrgemat tippu torwitafid weel hilja ajani kohalised mõisa ametnikud ja talumehed oma waateplatfiks, kus nad mere peal liikumaid laewu silmitsesid, — kas ei lähe neist mõni kardetawa Nääkman-grundi otja kinni, et siis koha appi tõttata ja, muidugi o m a l a s u k s üle jäänud kraami ja hinnalisemad asjad ära päästa. Selle kõrgustiku peal seisab ka kõige wanem kohaline tuletorn — Rõpu majak — mis juba Rootsi walitsuse ajal seie on asetatud ja 1843 a. parandatud ja ümber ehitatud sai. See on määratu kiwist ehitus, 447 jalga mere pin-nust ja 115 jalga maast kõrge. Endisel ajal olla seal puid põletatud, nüüd aga on sinna uuema aja nõudmiste järele wal-

mistatud latern seatud, Waat'epilt torni otsast ü'e mere ja Hiiumaa on õige tore. Tuli paista liigi 70 wersta lauguseni. Rõpu poolsaarel asub weikene jellesama nimelini karjamõis.

Natulese parem pind on nende kahe poolsaare wahel seiswal maa kohal, mispärast seal ka rahwas paksemalt elab ja kõit kohalised mõisad asuwad. Praegu asuwad siin peaaegu ükssinda eestlased, kes aga palju wõderast werd on omandanud. Minult Rõigi Buteri kiriku lähedonnas asub, nõnda nimetatud, Rootsi küla, kus weel mõned Rootsi perekonnad elutsuwad. Aga ka needki on juba eestlastega segi läinud ja, peale mõne wanema inimese, ei tunne nad enam Rootsi keelt. Endisel ajal olla neid siin aga palju rohkem elanud, kuid keiserinna Ekaterina II ajal said nad siit uue Wenemaale elama saadetud.

Kuni kõige hiljema ajani olid kõit kohalised mõisad krahw Ungern-Sternbergi sugukonna käes. Nimelt oli nende e'üisa nad kord kaardi mängu teel krahw Stenbock'i käest omandanud. Minewa aasta aga läks endine krahwliku mereröwli pesa, ühes kõige talumaadega, uue omaniku kätte. Nimepidi on see keegi Odesas elutsew naesterahwas G. A. Bodarewskaja, kuna aga tõsine omanik keegi Peterburgi rahamees, juut D. S. Rogon-Bernstein olla, kes nimetatud Bodarewskaja usaldusmehe nime kinnab. Rahju niisugusest herraste nurutusest wist küll kellegil ei ole, On ju krahwi sugukond seie küllalt niisugusi mälestusi maha jätnud, kus weel lana kõige libedamat tundmust saawad äratama. Siin töötab ju kord, „Siberi Ungru“ nime all tuntud mere-röwwel - baron Ungern Sternberg. Weel praegugi näidetakse seda kohta, kus kuulus „Hiu-ranna tale-torn“ olla seisnud, mille abil nimetatud barun õnnetumaid laewu eksiteele saatnud, et siis, kui wiimane randa kinni jooksis, madrusid moha nottida ja laupa omale riisuda. Wõib olla, leiduwad weel praegugi mitmed asjad sellest „heaft ajast“ saadik krahwi perekonna wanade mälestuste hulgas? Küll teatakse siin mõndegi Ungern-Sternbergide raudse walitsuse üle rääkida, kes „tuninga ja Jumala asemel“, nende eneste ütelse järele, waese kohalise rahwa üle walitsesid ja nendega oma tahtmise järele toimetasid. Alles minewa aasta sängitati Rõrgesaare kiriku aedas keegi wanake H. Jalaja wiimsele unele, kes krahwliku helduse läbi mitu sada hoopli oli omandanud. Muundest wägitiikkidest ei maksa rääkidagi. Segi praeguse krahwi üle wõits mõnda jutustada, aga et sellest juba ajalehtedes (näit. „Teatajas“) mõndagi on ilmunud, siis jääb ka see siin tege-mata. Päälegi, on krahwlik hiilgus oma mõisate ja walla müümise läbi kohaliste elanikudele nagu surnud ja sellepärast

siis de mortuis aut bene, aut nihit (Surnuteist kõnelbafse ütfinda head, ehk mitte midagi).

Digeusu algus ja ühes sellega ka Rõrgesoare digeusu tiheltõnna ajalugu langewad 1884 — 1885 a. peale. Senini ei leidunud Hiiumaal, peale ranna-kaitse ohwitseride, soldatide ja majakide ülewaatajate perekondade ainumatti digeusulift, ei olnud fiin ka muud usulift liikumift märgata. Nafte mõisniku ifke alla rõhutud rahwal ei jäänud muud üle, kui ainult waitfelt kannatada. Kuigi ka mõnikord kellegi lüdamef soow liifus, oma häda kaudemale kaewata, fiifiti puudus selleks täie-line wõimalus. Kuftil ei leidunud inimeft, kes waeft talumeefst oleks tahtnud ehk julgenud aidata. Olid ju fel ajal tohtud mõisnikude wõimu all, ja nii häästi kaebaja, kui selle abiline oleks tingimata waiteta faanud mis mõisniku pääle kaebamine tähendab. J'egi kroonu ametnikud ei julgenud selles mõttes midagi ette wõtta, fef wastafel korral oleks kaudemadti tõrwale koristatud.

Alga oma waimuliku ifa—pastori juure miinu? Ehk aitab fee kuidagi moodi? ka selle poolelt oli ofi halb. Pastor horilifelt faftlane ja polga afjas ka mõisniku wõimualune, ei oleks feda milgi kombel teinud. Oli ju tema afi rahwafst ainuld laiftufe pärast mõisa töö kallal fantslifst urjutada, ja patuftefe põrgu piina wõimalikult heledale wärwitega filma ette maalida. Pealegi oli iga pastor ife weifene mõisnik, oma wallaga, ja sellega olid tal ka mõisnikuga ühefugufed fafud kaiftfa.

Kui teo-orjus ära lõpetati ja talumehe käes tarwitufel olewa maa eefi raha renti hakati nõudma, mis õige tõrgete määrati, olid need sunnitud tõrwalifi teeniftufe hallikaid offima. Muift läftid Suurele maale tööd offima, teifed afufid loewade peale. Sedawiifi hakkas kohalifte elanikude filma-ring laienema. Wäljafkäänud ifikud jutufafid koduftefe mõndagi, mis nad kaudemal olid kuulnud ja näinud. Nõnda ulatas kõne Digeufufst ka Hiiumaale. Ka wäljatecinunud soldatid ja naabrufes olewa faare rahwas—faarlafed, kes juba aastad 40 enne feda Digeufufu olid wafstu mõtnud, teadfid selleft mõndagi pajatada, ifeärananis, et Digeufu kogudufe juhif palju laftemad on ja igas afjas walmis on hädalifi aitama. Sedawiifi tafan-dati aega mõõda ka Digeufule Hiiumaale teed.

1884 aastal foowis Emmafte pastor Rinne oma walla rendi-tohtode renti tõrgendada ja hakkas ko, ilma oma wõõr-miindrite ja looliõpetajate hoiatamifefi hoolimata, feda plaani täide faatma. Niifugune afi kaftefstas Delu-küla meefte kanna-

tuse: nad mõtsid nõuks Luteri usuga Jumalaga jätta ja Dige usku astuda. Julgemad saatsidki selle plaani täide ja said Haapsalus Dige-usu kogudusesse vastu võetud. Nende eesmärgi järele tegid ka mõned teised, kui nad nägid, et õpetaja ja kihelkonna kohtuherra neid selles asjas tatistada ei võinud. Niimoodi algas usuline liikumine Hiiumaale lõuna-poolses servas.

Haapsalu preester N. Poletajeff, kellel oma ameti-kohtuste rohke pärast võimalik ei olnud kõikide soovijate tähta, palus Riia piiskopkonna Ülemust lähemaid preestrit Saaremaalt Hiiumaale saata. Selle palve peale saadeti ka sinna kolm preestrit: Panoff, Podrjatschikoff ja Romul, kes järgemisi, igalüks 1—2 nädalat, mööda Keina, Emmaaste ja Pühalepa kihelkondade sõitsid, Jumalateenistust toimetasid ja soovijaid kogudusesse vastu võtsid. Kui preestrid saare oludega ennast olid tutvustanud, palusid nad oma ülemust talumajades koolide ruumist üürida, mis ka täidetud sai.

Usuline liikumine ulatas viimati ka Rõigi kihelkonda. 13-mal Jaanuaril 1885 a. tuli kohaliste elonikute kutse peale Veisi preester, B. Panoff. Pusti külasse, kus ta Uue-Soogu toas Jumalateenistust pidas ja 36 inimest kogudusesse vastu võttis. Weebruari kuus ilmus seie Haapsalu preester, N. Poletajeff, kes mitmes kohas 126 inimest kogudusega ühendas. Weebruari kuu lõpul, ehk Märtsi kuu algusel (vee ei ole selgesti teada) salwis Korja preester Podrjatschikoff veel Pusti, Rõpu ja Mudaste otjas 166 inimest, nõnda et õigeuslaste arv Rõigi kihelkonna piirides 15 mäs Märtsiks 328 hingeni ulatas.

Sellamal ajal awati Riia Piiskopkonna Ülemise palme peale iseseisaw Hiiumaa kihelkond, kelle esimeheks preestriks Metsander Tswetkoff määrati. Preester elas esialgu Suure-Sodamaas, asus ega pärast poole Velu külasse. Siit võttis ta sõtusi mööda Hiiumaad ette, pidis koolimajades Jumalateenistust, juhatas uusi usuwendajate uss asjus ja salwis neid, kes Dige-usku astuda soovisid. Tema tegemisel said Rõigi kihelkonna piirides 325 inimest kogudusega ühendatud.

1885 a. Juuli kuus tuli Riia ja Miitami piiskop Donat Hiiumaale ja pidas kubernangu, kreisi ja kohaliste ametnikude ja suure rahwa-hulga juuresolekul Rõisaare ja Pärve kardinis Jumalateenistust. Siin ütles ta rahwale, et p. Sinodi määrust mööda iseseisaw Rõrgesaare kihelkond on awatud ja et warsti oma preester kohale jõuab, ning kiriku ehitusega algust tehtakse.

Niipeo, kui õigeuslaste arv siin pool figinema hakkas, üüriti talumajades tarvilised kooli ja Jumalateenistuse pidamise ruumid, nimelt: Pusti külas — Uue-Jaagu peres ja Mudaste külas — Pärbi peres. Muudugi ei olnud nad otsuste kohased, kuid sellega pidi esialgu leppima. Kõpu pool ei olnud aga kuskil sündsat kohta leida ja sellepärast pöörisi piiskopkonna Valitsus palwega Balli majade direktoriumi poole, et see wana Kõpu majaki maja kohalise koolile tarwitada annaks, mis ka täitmist leidis.

Niisugune liikumine tuli Hiiumaa mõisnikudele ja pastoreitele otse ootamata kätte. Ilmasi ei olnud nad seda uskunud, et nende senini täiesti wailles alamaid korraga kõigil auukartuse nende wastu wõiwad kaotada. Kui aga asi ilka tõenäolisemaks muutus, hakati igasugu plaanisi sepiitsemat, kuidas selle liikumisele tõket teha. Oli see ju walus hoop germanismusele ja selle liinitamise abinõudele — Buteri usu ja pastoreitele. Hakati kõiksugu hirmutamisi ja laimajuttusi, niisugasti mõisa ametnikude, kui ka õpetajate, koolmeistrite, kõstrite ja wõõramündrite läbi laiali laotama. Õigeuslasti lubati kohtadest wälja ajada, mõisa teenistusest lahti lasta, mis ka osalt teoks tehti, — kõigimati ja laimati igapidi Õiget-usku, presbitrisi ja kooliõpetajaid.

Minus asi, mis nende tegewust wähegi taltsutas, oli karus kohalike kubernereri würst Schadowskoi ees, kes mõisnikusi ja nende palilapsi mitte just ei silitanud. Aga ka needki abinõud, mis tarwitusele wõeti, olid küllalt mõjuwad, et usulisele liikumisele tõket teha. Kõige tähtsam oli järgmine kunst-lükk, mis krahw Ungern-Sternberg ühes oma walitsejate ja õpetajaga wälja töötas. Senini pidid kõigil kohalised elanikud pastoreile ja kõstrile teatowat ainelist maksu maksma. Kui aga õigeuslaste arv ilka suuremaks kaswas, ja priitori sissetulekuid tõsine hädasõht ahwardas, teadustas korraga krahw Ungern-Sternberg, et talumeestel mingit maksu enam maksta ei ole ja et ta kõigil kiriku ja pastori maksud oma peale wõtab. Esiti ei uskunud seda keegi, kui aga maksu aeg kätte jõudis ja neid tõesti ei nõutud, näis see jutt küll tõenäoline olemat. Kui aga mõisa rendi maksu aeg kätte jõuudis, andis krahw korraga teada, et ta heaks on arwanud renti 10—12% kõrgendada. See asi sünnitas rohwa seas suurt meelepaha ja murinat. Oli ju alles aasta eest talumaade reguleerimine olnud, ja tubliste kõrgendatud rent 6 aasta peale kindlaks määratud, nõnda et sellekordne rendi kõrgendamine täiesti seaduse wastane oli. Kuid parata ei wõidud siin midagi. Kohtusse kaebamine olnuks asjata olnud, sest et sellegil kinnitatud kontraktisi ei olnud. Oli ju, krahwi

üteluse järele, „krahwi sõna kõige kindlam kontrakt.“ Kuid, nagu seda kõik meie maa elanikud teadwad, on Balti mõisnikude sõna küll niisugune asi, millel mingit väärtust et ole, nagu see ka siin awalikuks tuli. Nurisajate luteriusulistele seletasid krahwi sabatandjad: Mis te muidu nurisete. See rendi kõrgendamise ei ole ju muud midagi, kui pastori maks, mida teie, nagu luteriusulised, seaduse järele ikka piote maksma. Müüd teete seda ainult teise nime all. Selle eest peawad seda aga ka „weneusulised“ maksma.“ Sedasama räägiti nelja silma all ka õigeusulistele.

Niisugune seaduse wastaline seisukord tuuris termest 22 aastat. Kõik kohtused oleks täiesti asjataks jäänud, sest kuidagi ei oleks seda mõidud tõendada, et ühes rendiga ka Lutheri kiriku maksusi maksetakse. Minult tänamu fewade tuli selle asjale lõpp. Nii pea kui krahwi mõisad uue omaniku kätte läksid, palus kohaline preester teda õiguse nimel õigeusuliste käest seda maksu mitte enam nõuda. Vahkest mõltis uus omanik seda palwet kuulda, ja Wai kuu sees makseti õigeusulistele Lutheri pastori maksud, kahe aasta eest tagasi. Nähtawasti, oli mõeral, ja isegi weel mitte ristiusulisel, rohkem õiguse tunnet rinnas, kui kuulsal Hiin krahwil!

18-mal Juunil 1885 aastal ilmus Pühi Sinodi käsukiri, millega Hiinamaal kaits uue iseseiswat kihelkonda Kõrgesaare ja Pühalepa kihelkonnad awatuks tunnistadi, Endine Hiinamaa kihelkond nimetadi Emmaste kihelkonnaks. Kõrgesaare piirkonnaks määrati Kõrgesaare wald. Tulemane kihelkonna kirik pidi Kristuse sünnimise auuks saama ehitatud.

6-mal Augustil selsamal aastal pühitseti ka Kõrgesaare kihelkonda esimene preester Mikael Dobrošchemsky, kes niisama, nagu enne seda pr. A. Timetšeff, mööda koolimajasid Jumalateenistust käis pidamas. Enne aga, kui ka kihelkonda jõudis, mõõdeti juba kiriku, koolimaja ja suruuaia torwis plats wälja. Ka siingi katsus krahw Ungern-Sternberg õiguse lahjuts tõendada, mis tal ka lorda läks. Krahwil o'i hästi teada, et kiriku ja koolimaja alla torwiline maatükk suunduslike mõrandamise teel mõib omandatud saada, ja sellega siis ka kirik sinna saab ehitud, kus see kõige sündsam oleks. Et aga krahwi kõrwad tema enese ütelse järele, Õiguse kiriku kella kõla ei kannatanud ja et see mitte kuskil läbiakidama tee ääres tema filmi ei puuduks, lubas ta maksu metia kestel, kõigist inimeste elukohtadest kangel, tarwilise maatüki kinkida. Et sel ajal, nagu öeldud, weel oma preestrit ei olnud, kes kiriku kasude eest oleks wäljaastunud, siis sai ka krahwlik „kingitus“ wastu mõetud,

Selle „kingituse“ eest aga saavad teki niihästi kiriku teendrid kui ka kihelkonna rahwas veel kaua tulewikus „tänama“. Wi-letsamat kohta küll mist enam leida ei ole. Slegi nüüd, kui juba aastate kaua selle koha ilustuseks tööd on tehtud, kus siin li-rik, koolimaja, laubatarwitajate ühisuse kauplus ja Wennaste Seltši maja aset on ja puud jõudfaste kaswanud on, on ta ikkagi tühi ja kurb. Wõib küll arvata, mislugune ta siis oli, kui siin ainumatti puud ehk rohu kõrt ei kaswanud, ja ainult paljas liiw laenetas!

11-mal Jaanuaril 1888 aastal teadustas Tallinnas asuw Gesti kubermangu Digenfu kirikute ehituste järelwaataja kom-midee kohalisele preestrile, et warsti oma kiriku ja tarmiliste hoonete ehituse algus saab algama, ning käskis igas kihelkon-nas ehituse komiteed kokku seada, kelle esiniks preester ise, liikmeteks kiriku wõõrmünder ja kolm kihelkonna poolt walitud isikut pidid olema.

18-mal Mai kuu päewal 1888 aastal käis uus Riia ja Miitawi piiskop Arseni kihelkonna seisukorda läbi katsumas. Ta pidas kokkutulnud rahwale kõne, milles ta neile oma sü-dame soowist awaldas, neid aui aste ja jumalakartlikult elada manitses ja iga moodi õpetas. Pärast seda katsus ta koolilapsi usuõpetuses ja Wene-keeles läbi, jäi nende kostustega, iseära-nis lauluga, wäga rahule ja lahkus siit kõiki õnnistades naabri kihelkonda.

Sellesama Augusti kuu sees tuli teadus, et kiriku ehi-tuseks tarwiline summa juba lubatud on, ja kästi ehituse ko-miteed materjali eest hoolt kanda. Kõige esite wõeti sauna ja kõrwaliste hoonete ehitus käile, et töölistele wariupaika mu-retseda. Sügisel lahkus siit esimene preester N. Dobrõischensky ja tema asemele tuli N. Tschistjakoff, kes ka kõik ehituse tööd lõpetas. Wiimasele tuleb tema hoolia tegewuse eest kõigist tänn onda. Kõik ehitused on tugewad ja korrapäralised, igapidi katsus ta kirikut ilustada, korjas ja muretses kõik tarmilised asjad ja püüdis Dige-usu asja kõigiti edendada. 1891 aasta suwets said kõik ehitused täiusa walmis ja uus kirik pühitsedi pidulikult fisse.

Sest ajast saadit asus kihelkonna elu kindlale alusele ja hakkas harilist rada edasi sammuma. Rahjuts ega, ei tahtnud siin keegi kiriku teenritest kauemat aega elada ja aasta ehk paari aasta pärast püüdis igauks kindlale maale pääseda, mis pärast ka nii mitmedki asjad hooletusesse jäid, mis esimesed preestrid juure waewaga olid püüdnud soentada.

Kõige suuremat muret sünnitas alati abikoolide seisukord.

Rõpu koolimaja endine, majaki teenijate korter, — oli oma waduse tõttu nii wilets, et igasilmapiil ähwardas sisse langeda. Rõik parandused olესid siin täitsa asjatad olnud. Ka Mudaste abi-kool pidi wiletsate ruumidega wanas talu-majas leppima, Siin oli tingimata tarwiline, aja- ja otstarbe-kohaseid ruumisid nõutada, ja mõlemas kihelkonna serwas koolimajade ehitus käsitse wõtta. Kihelkonna laialdane piirkond nõudis aga peale selle weel, et siin järgmist nõudmist pidi silmas peetama. Nagu juba üeldud, sai kihelkonna kirik niisugusesse kohta ehitatud, kuhu ligisaamine õige raske oli ja pealegi seisawad õigeusuliste asukohad temast wõrdlemisi kaugel. Minult ligi 400 inimest elawad temast 1—9 wersta kaugusel, kuna siit Rõpu otsa, kus ka pea-aegu niisama palju õigeusulisi asub, 12—24 wersta maad on, Tahkuna ots aga oma 470 hingelise õigeusuliste hulgaga 16—28 wersta cemal seisab. Et kihelkonna kirik neist õige kaugel kõrwalises nirkas asub ja teed ka wõga wiletsad on, siis oli kihelkonna liikmetel, iseäranis wanadel ja wäikestel lastel, kõigiti raske omas kirikus käia. Selle tagajärg oli see, et suurem osa, harjunud kumbe järele, koolimajadele, kus Õigeusu algusel Jumalateenistust toimetadi, ja üks kihelkond nagu kolme osasse langeb. Preester peab nüüd, nagu algusestki, mööda koolimajasi Jumalateenistust pidamas ja kiriklikka asju toimetamas käima. Jseenesest mõista, et üks inimene seda täiesti rahuloldawalt teha ei suuda ja teisel ei olnud ka koolimajad, oma wiletsa seisukorra poolest, selleks kohased ja kõlblikud. Sellepärast tekkiski plaan Tahkuna otsa täiesti iseseiswats kihelkonnaks eraldada, Rõppu aga koolimoja ühes wäikese kirikuga ehitada. Kawa aega takistas selle plaani täidesaatmist rahaline puudus. Minult nüüd läks praegusel preestril korda, mitmesuguste rohkustega wõideldes seda plaani osalt teoks teha. Paari nädala pärast jõuab minema aasta alustatud Rõpu koolimaja ehitus lõpule. Uus maja on tore walgest telliskiwist ehitus, kus keskel kahe-kordne kupliga kirik, kooliruumid, kooliõpetaja korter ja luge-misetuba aset leiawad, niisugune asutus on küll esimene meie maa õigeusu koolide hulgas. Tänamu suwel läks ka korda, wiis desfalini kõigeparemad põllumaad Rõigi-mõisast omandada, kus tulewikus ka Tahkuna otsa elanike tarwis kirik, koolimaja ja muud asutused aset peawad leidma. Andku Jumal, et ka see etlemõtte wõimalikult ruttu korda lähels!

Õigeusu kinnitamiseks ja tuetamiseks asutasid paari aasta eest kolm kohalist preestrit „Hiiumaa p. Apostli ja Ewangelisti Joannese Jumalafõna Õpetaja Wennašte Seltsi.“ Minema aasta ehitas Selts Rõrgesaare kiriku juure oma maja, kuhu

raamatukauplus ja kujud kauplus asendati. Selts plaanib veel maeste- ja haigemaja ehitust käsi'e võtta, kuid selleks puudub tal kahjuks aineeline jõud.

Alastat poolteist tegasi hakkas kohaline preester rahvast kaubatarvitajate ühiseuse asjagi tutvustama ja ehitati ka seie uuesti eluse teffinud Rõrgesaare ühiseuse kauplus, Esimese aasta jooksul töötas ühisus kaunide tagajärgedega, nõnda et tänawu kewade veel teine kauplus uue Rõpu kiriku koolimaja juures avati. Tulewikus plaanib ühisus veel kolmat kauplust Rõigi ringkonda asendada.

Need on siis tähtsamad sündmused Rõrgesaare kihelkonna elus. Võikski ka veel muust paljust kirjutada, aga et sellel üleüldine tähtsus puudub ja ka „Kalendri“ ruum kitsas on, siis jääb see seekord tegemata.

Rõpuks veel paar sõna kohalise rahwa waimlise ja usu- lise seisukorra kohta.² Suurel maal võib sagedasti kuulda, et hiidlaste, nagu ka teiste saarte elanike üle pilkawalt räägitakse. Kes aga kohalist elu ja rahvast lähemalt tunneb, peab küll tunnistama, et selleks vähematti põhjust olemas ei ole. Cuurem peab veel tõendama, et Hiiuma elanikud nii mitmeski asjas teistest meiemaa nurgade³ omadest ees seisawad.⁴ Nagu tublid meremehed kunagi, käiwad nad oma ja wõeraste laewade peal kaugetel maandel, mis hariduslise filmaringi laiendamiseks tubliste kaasa aitab. Hiidlasi leidub praegu igal pool, küll kaugeimates meie oma riigi äärtes ja nurkades, küll teistes Europa riikides ja isegi Amerikas, Afrikas ja Australias. Iseloomu poolest on hiidlased awalikud ja lahted, ja iga kasulise ettevõtte peale walmis, millest meie rohkearwulised laewa- ja kauba- ühised tunnistust annawad; ka hariduses katsuwad nad edasi sammuda ja niisugusi, kes lugeda ehk kirjutada ei mõista, leidub küll Hiiumaal väga vähe⁵ ja needki ainult 70—80 aastased wanakesed. Naste majandusline seisukord on hiidlasest tubli, ettevõtliku ja mõtleja inimeje teinud ja võib temaga nii mitmegi asja üle kõneleda, millest paljudel suuremaalastel aimugi ei ole.

Usu wabadus Hiiumaal Digeusjale mingit kahju ei teinud. Veel rohkem, ta näitas selgesti, et suuremal jaol tõsine arusaamine Lutheri usu, nagu saksa-usu kohta, mis see ka tõepoolest ongi ja mida ainult Saksa waimu ja germanismuse alahoidmiseks kohaliste mõimude poolt kaitseda püütakse, olemas on, Ta saab väga hästi aru, et Lutheri usk oma Saksa poliitiloga ja maiguga teda „õndjats“ teha ei või, waid et ta enemalt Digeusu õpetust omaks tunnistades, kõige maapealse

tõlise Kristuse ja ristitoguduse liige tunneb olevat, kus Greeta, ega Juuda mehe, ümberlõigatu ehk ümber lõikamata wahel wahet ei tehta, waid kus kõik, seisuse ja rahwuse peale waatamata, ühewäärilised on. Sellepärast oligi ja on Rõrgesaare kihelkonnas üleminejate arw õige weike; ainult mõni ükshil tegi selle „rumala tembu“, rahwa ütelse järele ära, et ta Lutheri usku astus, ja ta needki olid niisugused, kelle Digenus wiibimine sellele ainult häbiastaw oli ja Jumalat peab tänama, et niisugustest kihelkond nüüd lohti sai. Aga ta nendestki on muist juba tagasi pöörnud ja teisa Lutheri usust juure tulnud, nõnda et Rõrgesaare kihelkond, tänu Jumalale, mingit kahju kannatanud ei ole. Ditsegu ja laswagu siis Rõrgesaare kihelkond Kristuse risti kaitse all ja saagu ta tugewaks ja kindlaks Kristuse täie ea mõõdu järele!

Pr. Wasilii Berslok.

II. Rastna kihelkonna ajalugu.

Rastna kihelkond on 1896 aastal asutatud. Ennemast oli ta Tõstamaa kihelkonnaga ühes, nimetatud aastal aga tunnistati ta iseseiswaks, sest et ühel preestril enam wõimalik ei olnud niisuguses laialises ringkonnas rahuloldawalt töötada. Nimetatud kihelkond asub Piiri kubermangus, Riia lase ääres, ja tungib õhtupoolse küljega Cesti kubermangu. Piiri kubermangus arwatakse tema piirkonda üks jagu Tõstamaa wallast, ühes Rastna mõisaga, Cesti kubermangus aga Waiste, Soolepi ja Warbla mõisad, ühes ühe jao Soolepi wallaga, mis enne Padromaa kihelkonna järele oli

Rastna kihelkonna elanikud on enamiste waesed saunamed ehk mõisa moonakad; arwa leiduwad siin mõned õstetud lohtade omanikud, aga ta needki ei seisa materjaliliselt küljest paremal järjel, kui eskimesed. Sunnem jagu kihelkonna inimesi wõtsid juba 1846 aastal Digetuskü maistu, wäitsem jagu — Soolepi walla liikmed — aga 80-te aastate ümber. Tähtsam tegelane Digeni wäljal oli siin endine Rastna kihelkonna preester, Stephan Beschantsky.

Kihelkonna awamise puhul ei olnud Rastnas weel oma kirikut ega ta maadki selle tarwis. Esimese Rastna preestri P. Tschetörkini ettewõttel ehitas kohaline talupoeg, Jakob Masso, tarwilised ruumid, kus ajutiselt Jumalateenistust peeti ja kirikuteenrid elasid. Surnud maeti 12 wersta eemal olewa Tõstamaa kiriku furnuaeda.

1902 aastal osteti 1100 rbl. eest Pärnu linna rendi-

maadest 5 deßjatini suurune maatüft kiriku, kooli ja furnuaia alla. 1904 aastal hakati Kašnäs kivi kirikut ehitama, mille kulude katmiseks Peterburgi kaupmees Arkadi Burischew 7500 rubla kinkis. Sellesama aasta Nowembri kuu 25 päewal õnnistati uus kirik sisse. Ikonostasi ehituseks kinkis Peterburgi auukodanik, Nadeschda Glasunowa, 800 rubla. Kiriku majad ja kool ehitati Waimuliku Walitsuse kulul ja maksawad 15,000 rubla.

Beale kihelkonna kooli on Kašnäs weel üks walla-kool. Õpilaste hulgas on palju luteriusulisi.

Kihelkonna liikmed on omas usus kindlad, ja wabatahtlisi Lutheriſtku astumisi ei ole weel senini ette tulnud.

R. pr. N. N.

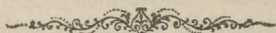
III. Riia Peeter-Pauli kiriku ajalugu.

Peeter Pauli kirik endises Riia tšitabelis on 1786 a. sisse pühitsetud. Selle aja jooksul on see kirik mõndagi näinud. Kuni 1836 aastani oli ta sõjawäe kirikus, ja peeti ka sõjawäe walitsuse kulul ülewel. Kiriku puhastamiseks ja korraspidamiseks oli 3 soldatit määratud. Kütiseks anti kroonu poolt 29 sülda puid. Kiriku teenrid elasid esiti kahe, pärastpoole aga kolmes „kroonu majas“. 14 septembril 1836 a. muudeti Peeter-Pauli kirik esiti Riia wikarinti, pärast poole aga iseseiswa Riia piiskopkonna peakirikuks. Wõib ütelda, et Riia piiskopkond on selles kirikus suures waluš saadud ja sündinud. Temas palmetasid, tundsid hingepiina ja walasid palawaid pisaraid oma õnnetu ja tagakiusatawa karja pärast esimesed Riia piiskopid. Seie asusid nad oma karja õnnesoowide all, ja siit lahkusid nad, — ühed wabatahtlikult, teised „tagakiusatud Digeſu pärast“, nagu Philaret I, Trinarh ja Platon; siin leidsid enesele, wiimati, „waitse sadama“ alandlik Benjamin ja tuline Philaret II. Siin tutvustasid endid meie Sumalateenistusega esimesed Digeſe-ustku astujad ja siin, trepi ktiwide peal, waldasid nad waluš pisaraid oma raske seisukorra üle.

Paljud meie maa pojad on siin enam kui 50 aastase Riia piiskopkonna iseseiswuse aja jooksul oma suguwendade juure preeſtriks pühitsetud, ja oma esimest Sumalateenistust toimetanud. Mõnda on sellel kirikul sunn tähtsus Digeſu ajalooš meie maal. Praegusel ajal on Peeter-Pauli kirik Gesti kihelkonna omandus, kus mõrersile elama asunud eestlased omas

keeles mõivad Jumalateenistust kuulda ja elu tumedatel ja rõõmulistel tundidel palvetada.

Рааматуст „Кое-что о Рижской
Петро-Павловской церкви.

✿ ✿ ✿ Paraellid. ✿ ✿ ✿

Tühi ja kole kaljumägestik kõrbe piiril. . . See on oma tumedad tiivad üle mägede ja orgude, maa ning mere laiali laptanud ja kõitide päeva tööst väsinud inimeste filmad siini julgunud. Minult wahete wahel kuulub siin ja seal rõõm-elajate rõõkimine, kes see latte all oma saaki luuravad ja muhi-sehes lendavad öökullid ja nighthiired läbi õhu. Mõrgal tähtede hiilgel näeme meie kaugel õhtu pool udu looriga ümberpiiratud Jerusalemma Sioni tingu horjai, luna hommiku pool, waikse õõ-tuule tõukamisel, Surnu mere muutuvad laened laisalt vastu eluta ja kaljudega ümbritsetuid kaldaid lofsu-mad . . .

Waitus . . .

Järsu kalju rünka najale on ennast üks tume kogu toetanud, kes nähtavasti sügavaste mõttesse on wajunud. Si-hemale astudes näeme meie, et see umbes 30 aastane, auu-fartust äratama wälimusega inimene on. Pitad juukse-salgad tahes osas mööda õlasid alla pro'e, luna kõrge otsaesine tar-lust ja kindlat meelt awaldab. Aga ta filmad?! . . . Keegi ei oleks neid ilmaški mõinud ära unustada, keda nende pill ford oli tabanud... Sealt paistis õisata heldus ja arm, aga ühes sellega ka sügaw kurbus ja walrus wälja...

Kogu astus forraga kalju äärest eemale, lastis ennast põlwili maha, tõstis omad käed ja filmad üles taewa poole ja see waituses moolasid palawad palwed taewa Issa poole...

Ühe tähe hele tiir langes palwetaja näo peale, ja nüüd mõis temas seda inimest ära tunda, kelle kohta kuulus kõrbe prohwet — Joannes — hiljuti rahwa hulga kuuldes oli tähendanud:

See on Jumala Tall, kes maailma pattud ära kannab!

Palwetaja oli Jeesus Natseretist, puusepa Joosepi poeg.

Relikümmend päewa oli Ta siin üksikus kõrbes mööda saatunud ja palwes ja paastumises Ennast oma suure töö wäsiu ette walmistanud..

Äkitselt ilmub tema läheduses weel teine kogu. Urgsel sammul läheneb ta palvetajale ja, kui ta lõpetanud oli, astub ta Tema juure. Jeesuse pikast paastumisest kõhuaks jäänud palet filmitsedes, sõnab ta:

— Kui Sa Jumala poeg oled, siis ütle, et needsinatsed kiivid leiwaaks saawad!

Waikides waatas Kristus kiusaja peale ja ütles siis:

Kirjutatud on: „Inimene ei ela mitte ütspäinis leiwast, waid igastühest sõnast, mis Jumala suust välja tuleb!“

Walus tulsatus läis kiusaja kehast läbi...

Korraga ilmub nende ette Jerusaleem oma hiilgusega. Mõlemad seisawad templi harjal, mille marmorist müürid ja kullatud katus heleda päikese paistel läigiwad. Sadadena woolah rahwa hulk mööda uulitsaid ja täidab määratud platssi templi lähedal. Jmestusega filmitsewad kõik kahte inimest kõrgel torni tipul, ja mitmedki murravad asjata pead, kuida nad sinna on sattunud.

— Kui Sa Jumala Poeg oled, siis kutsu ennast maha, sest kirjutatud on: Tema tahab omad inglid Sinu pärast kutsuda, ja nemad peawad Sind kätte peale wõtma, et Sina oma jalga wastu kiwi ial ei pea tõukamo, — kuulus kiusaja lähijew hää! Jeesuse kõrwu.

Karedalt kõlas aga wastus:

— Sina ei pea Jhesandat, oma Jumalt, mitte kiusama.

Kiusaja muidugi tufane pale muutus weel tufasemaks...

Jälle ilmus nende silma ette uus waatepilt. Suusa ja Ekbatana oma lossidega, Babelon oma rippuwate aedadega, Egiptus oma määratute templitega ja piramiididega, Atheena oma kunsti töödega ja, wiimati, wägew Room oma wõidurikaste leegionidega, — kõik see sünnitas toreba ja nõidusliku wärwide mängu, mis ime kiirusel kahe waatleja silma eest mööda libises.

Uhkelt ja kaskiwalt kuulusid nüüd kiusaja sõnad:

— Seda kõik tahan mina Sulle anda, kui Sa maha heidad ja mind kummardad.

Weel waljemalt ja kindlamalt kõlas aga ütetus: „Tahane minust, saadan, sest kirjutatud on: Sina pead Jhesandat, oma Jumalat, kummardama ja teda ütsipäinis teenima!“

Kohkunult taganes kiusaja Jeesuse juurest eemale ja kadus pimedusesse...

Mõni päew hiljem kuulas rahwa hulk imestanult nue prohwetit jutlust:

— Õndjad on need, kes waimuist waejed, sest nende pä-
ralt on taewariik!"

— Õndjad on need, kes kurwad on, sest nemad peawad
rõõmustatud saama!..

— Dulge Minu juure kõik, kes teie waewatud ja koor-
matud olete, ja Mina tahan teile hingamiist saata!..

See oli uue usu algus, mis maailma pidi uudele teedele
juhtima ja inimese joole waimu wabadust ja igawest õnne
muretsema . . .

*

*

*

Pool pimedas rõõwriütkli lossi kambrikejes, mida wilkuw
raswa-kiinal waewalt walgustada juudab, sammub kehakas,
pooleti munga riides mees ägedalt edasi ja tagasi. Tõmp
nina, hallid läiketa silmad ja paksud lihawad huuled tunnis-
tawad selgesti, et jellel mehel küllalt waimu kindlust ja kan-
gekaelsust wõib olla, aga ka jeda, et ta niisama kirdliste him-
mude orjaks wõib jaada. Tugewa tamme puust laua peal
seisab lahti löödud ladina keelne piibel, selle lähedal tindipott,
julg ja pooleli kirjutatud käsikiri. Mees on nähtawasti kan-
gesti äritatud ja pomiseb arusaamata sõnu. Mõnikord jääb
ta kõhkunult seisma ja kuulatab, nagu ähwardaks teda kind-
late müüride taga mõni hädaoht, seal jälle kisuwad ta käed
ruihtasje ja wihajelt sirutab ta nad nägemata waenlase wastu
wälja, seal jälle waitib ta ja wajub mõttesje.

See mees, keda me weel nii hilja õhtu ükfinda leiame,
ei ole keegi muu, kui kiriku wande alla pandud Würtembergi
professor, endine Augustini ordu munk, Martin Luther, ehk
latiniseeritud nimega Lutherus. Keegi rüütel, kellele Lutheri
õpetus iseäranis jellepärast meeldis, et see katoligi kiriku wastu
oli sihitud, kelle rikkused ja maad juba ammuugi aadeli seisuse
silmas pinnaks olid ja kes raswase juutäie hea meelega oma
tasku oleks lastnud libijeda, oli teda oma lossi waenlaste eest
warjule toimetanud.

Siin töötas ta juba mõnda aega Piibli ümberpaneku ja
uue usu põhjusemõtete selgitamise kallal. Kuid raske oli see
töö küll. Ühe mõistus kujutas teda enesele, kui wägewat
waimu kangelast ette, kes ühe suurema ja tähtsama ülesande
täitmiseks walitud olla ja kirdlijelt töötas ta siis oma plaa-
nide kallal. Ta hakkas arvama, et Suure Matsareenlase ja
Dema Apostlite õpetus rikutud olla, et tõsi ja puhas ristis-
usku enam kuskil leida ei ole ja et siis tema selleks on kut-
jutud, et jelle õpetusele uut elu jisse puhuda ja teda oma

eneje heaks arvamise järele puhastada. Selle juures unustas ta täiesti need Kristuse sõnad ära, et Tema koguduse üle põrgu wärawad ilmaski ei pea wõitu saama; ta ei pannud ka neid Joannese Ilmutamise raamatu sõnu tähele, mis sellest kõnelewad, et äravalitused, s. o. tõsised Kristuse järelkäijad, olgu küll ka wähedal armul, Tema teise tulemiseni saavad olema. Rõrgilt hakkas ta ennast teiseks Kristuseks pidama, kes palju selgemalt ja puhtamalt ristuju õpetust pidi seletama, kui seda kõik kiriku isad kokku jenini olid teinud... Kuid mõnikord tungis aga ka kahtlus tema südamesse, kas ta tõesti õige tee peal seisab... Üks jala hääle sõistas temale, et ta tõesti weel laugemale jattub, kui katoligi kiriku juhid ja õpetajad, et tema oma jõuga midagi korda ei wõi saata ja et ta ise eksiteele on juhtunud... Selle läbi tekkis ta hinges raske wõitlus... Ühts ei tahtnud alandusele maad anda ja mõistus ennast Jumaliku tarkuse ikke alla paenutada.

Ka tänagi tormasid ta peas needjamad mõtted... Ka nüüdki ärkas kahtlus tema põl umõtete tõsiduse üle tema hinges uuesti elule... Wihajelt ja ägedalt sammus ta mööda tuba edasi ja tagasi... Hinge rahu, mida ta iseenele jõul oli lootnud omandada, ei leia ta kuskil. Wõimetuse wihas ei tea ta, mis teha...

Korraga aimab ta nagu kellegi teise juuresolekut, kelle seisukord tema omaga ühe taoline on, ja äkitselt silmab ta kohkudes ühe toa seinale ääres hirmitawat nägu.

Tarretanult jäeb ta laua ääre seisma ja püüab jeda nähtust eemale tõrjuda. Kuid see ei liigu paigast, waid muutub weel koledamaks ja hirmjamaks. Hirmunult kuuleb ta kuidas kogu kähijewa häälega sõnab:

— Mu poeg! Ära karda; Ma tean, et ju hing nälgas ja janus on. Ma tulingi, et sind finnitada. Selle Teise õpetus on nagu kõwa kiwi, aga ja ise katju omale jündjamat ja paremat rooga muretseja! See seisabki ju enese wõimuses. Võhu kõik kammitsad puruks, katkesta kõik ahelad, looda ükfinda oma enese mõistuse peale... Kõik paastumine on tühine... roog ei tee inimest roojaks... Söö ja joo, aga usu üksnes... Misparast ka selle kallal waewa näha, mis üle ju jõu käib... Sööda oma hinge ükfinda selle rooga, mis talle kõige rohkem meeldib... Usu, ja siis saab ka selle Teise õpetuse kindel katju maitsewaks leiwaks muudetud... Mina jaan sind selles asjas juhutama ja aitama... Võib olla, kahtled ja, et ja mitte õige tee peal ei seija, et ja kuristikku wõid langeda... Tühi kartus!.. Olge aga julge ja sammude edasi! Kui

ja ka peakid toimistama ja alla kuttuma, ei ole jul ometi häda karta... Mina tahan oma inglitele käsku anda, et nad sinu eest peavad hoolitsema, ja ja pead suure auu ja kuulsuse omandama!.. Tuhanded ja miljonid saavad sind ülendama... Sinu sõna võim peab paljude üle valitsema, ja nad saavad sind oma usu-isaks kutsuma... Ma ei nõua sinu käest midagi. Toimeta kõik oma enese nimel... Sul on igas asjas täieline vabadus nõnda teha ja õpetada, kuidas ja heaks arvad... Rummarada ühinda oma enese mõistust... Mina aga tahan sulle abiks olla... Ole julge!..

Kogu filmad põlesid nagu õed, ja nende hirmutav läik jundis munga joontes werd tarretama. Värisedes kuulas ta selle kõnet ja kõige suurem hirm täitis ta hinge... Korraga näeb ta, et kogu tema poole hakkab liikuma... Ta käsi kobab mööda lauda, nagu kaitseriista otjides... Seal puudub talle tindi pott kätte... Plakjates lendab see vastu seina ja puruneb jadandeks tükkideks... Pooljurnult langeb munn põrandale... Losji võlvide all aga kjab inetu, pörgulik naer...

Weel praegugi näidatakse nimetatud kambrikeses juurt tindiplekki seina peal, mis kirjeldatud sündmusega ühenduses seisab...

Mõni aasta oli jest ajast mööda läinud. Lutheri õpetus oli palju vastuvõtjaid leidnud ja laugele laiali lagunenud...

Mõisnikude ja rüütlite ikkes jiplew rahwas oli aga ühes waimu wabadusega ka ihuliku wabadust hakanud taga nõudma... Kuid esimejed ei mõtlenudki seda neile anda... Drjad katjusid oma ahelaid katkestada ja tõstsid mäsju... Luther andis rüütlitele nõuu talupoegi nagu hullusi koeri maha lüüa...

See oli „uue usu“ algus, mis ka omalt poolt õndjust ja wabadust tõntas...

*

*

*

1905—906 a. Keiserliku trooni kõrguselt kõlas käsk, mis terve Weneriigi ja ka meie maa elu uute radadele pidi juhima. Kuid selle asemel, et tänulikult meelel rahulikult uue olukorra kinnitamiseks seaduslikel alusel töötada, tegid nii mitmedki tulipead katseid, täiesti võimatuid asju nõuda, maksawat korda kaotada ja mäsju tuld laiemates rahwa ringkondades eluje õhutada. Onnetuseks läks neil korda, nii mitmeidki ifi-tuid, kellel täieline arusaamine asja seisukorrast puudus, libedale teele wedada. Siin ja seal tekkisid rüüstamised, tapmised, rahutused ja n. e., mis riiki tõsihädaohuga ähwardasid. Ka

meie maal tuli mõnes kohas midagi jarnast ette. Jseenesesi arusaadaw, et riiki juhtiw ja walitsew wõim niisugusele seifukorrale püüdis lõppu teha, ja waljud rahustamise abinõuud käjale wõttis. Kuid peamehed, kes siis, kui midagit karta ei olnud, kuna aga nende läbi efiitatud õnnetud, weel rohkem aga täiesti ilmajüütad, nuhtlust pidid kannatama. Ka mõnes meie kodumaa nurgas tuli wäikesi rahutusi ette, mis aga kõit peaasjalisult majanduslise iseloomu omandasid. On see ka täiesti arusaadaw. Suurem jagu meie suguwendi on ju, kas maata inimesed, ehk jälle rentnikud, kes täiesti suurmaawmaniku mõisniku woli all seisawad, ja kes siis ka nendega, ainult oma kaju silmas pidades, oma heatsarvamise järele toimetab. Peale selle waatawad kohalised sakslased eestlase peale ikka weel kõrgelt alla. Teda arwatakse mõneks alamal järjel seiswaks looma tõuniks ja käidaks siis ka temaga põlastawalt ümber. „Sinatamine“ on meie maa baronitel harjunud kombeks ja „tõbras, lurjus, siga“ nimed, millega mõisa töölisi harilikult auustatakse. Pole siis ka ime, et mõnes kohas mõisnikudele waenulist liikumist märgata wõis. Kuid meie maa baronid, vonid jne., kes ennast harilises olukorras, hilgawate kuldpõrnikatena armastawad näidata, kelle pilksid aga kobe püüli hakawad sõeluma, kui nende kasudele kuskilt kahju karta on, katsumid oma enne proowitud abinõuu tarwitada ja kisedasid ühes kooris: „māis riigi-walitsuse wastu!“ Ka nüüdki oli jellel abinõul endine hea tagajärg ja sõjawäed saadeti „truudele Balti saksa-jugust alamatele“ appi. Kahju rõõmuga watastasid nad nüüd „riigi waendlaste“ nuhtlust pealt ja püüdsid, nuuskuri kohuseid täites, omalt poolt kaasa aidata. Selle olid nad aga täitsa ära unustanud, et nende eneste ringkondades kõige selle üle naerdakse, mis „Wene“ nime ehk maitu kannab, et jeal alati „Deutschland, Deutschland über alles!“ lauldakse, et germanismuse aateid kõige ülemaks arwatakse ja endid saksume „Drang nach Osten“ eeswäeks peetakse! Kuid otstarbe pühendab abinõu!

Kui siis ka nüüd eesmärgile jõuti, kui witsad, mille wingumine meie mõisniku kõrwale nagu mahe muusik endisest „heast ajast“ kõlab, wihijsid ja nii mitmedki täiesti ilmajüütad walus wingerdasid, leidusid ainult mõned, kes nende ja teiste õnnetumate wastu kaastundmuust awaldasid, ja hädalisi trööstida ja aidata püüdsid. Need olid Riia ja Wiitawi Ulempiiskop Agafangel ja tema juhatuse all seiswad õigeusu kogu-
duje juhid preestrid need isikud keda alati laimatakse ja sõimatakse, petisteks jne. nimetatakse. Ulem piiskop palus Keiserliku

kõrguse käest luba ristiusu koguduse juhtide piiskopide wana eesõigust, õnnetumate, wiletjate ja hädaliste eest kosta ja paluda, täiel mõõdul tarwitada. Armulikult andis Majesteet jeda luba. Nüüd awaldas ta oma käsu all seiswatele preestrile „Karjatse kirja,“ milles ta neid üles kutsus, kõikide ilmasüüate ja asjata kahtluse alla langenute eest seisma ja käskis neid, kui nende omad palwed ülemuse ees täitmist ei leia, temale teadustada. Nõõmuga nõisid kõik meie koguduse karjased, kes juba isegi alati hädalisi püüdsid aidata, oma ülema ja juhataja sõna kuulda ja astusid armastuse tööle wälja.

Kuida nad oma asju toimetasid, mis nad ise pidid kannatama, kui palju nad ilmasüütaid nuhtluse käest ja wangist ärasteisid, jeda teawad need, kes jelle raske aja on läbi elanud.

*

*

*

Mis tegid aga sel ajal Lutheri koguduse juhid pastorid? Nad jäid oma usu-alustaja põljesõmmetele truuks. Rahena jaldas ühes ja teises kohas noonituji „mõistmata, tänamata ja kurja inimeste“ kaela kantslist alla. Paras! paras! wastati teises kohas hädaliste palwe peale. Näakitakse isegi, et ühe alekise pastor sel ajal, kui kohkunud lambad oma karjast asjata kirikus ootasid, et tema juust raschel tunnil tröösti sõnu kuulda, jaja-kott kaelas wäsinud mõisnikusi käinud jõotmas, kes pelgu pugenud „kurjategijate“ peale jahti olid pidamas. Deine, tema ametiwend, olla aga kirikumõisa puiestiku lahkesti tapa-platšiks lubanud...

Ja kas see ka teisiti wõis olla?..

Paistis ju neile kaugele minewisust „usu-ija“ hülgarv kuju, kes talupoegi, nagu hullu ki koeri käskis maha lüüa...

*

*

*

Armjad suguwennad! Kui Teie neid ridasi loete, katsume järele kaaluda, kus tööde seisab! Ühel pool filmate teie Jeesuse kurba kuju ja tema õpetuse kuulutajaid, teisel pool aga paistab teile Lutheri paks ja himude tulest turjunud pale ja tema jarnased puhastud usu apostlid.

Agas siiski leidub neid, kes pimedast peast õigest usust ära loaganenud ja Lutheri prole wistanud. Siinlähed küll täide see püha kirja sõna, et koer lähed jälle oma oksel lalale, ja pestud emis lähed pori sisse pöörlema. (Peet. 2 r. II, 22)

Ei, mu jüguwennad! Ei seal seisja tõde, waid Kristuse
risti all! Ma kutsun teid kõiki: libinege selle risti alla, saagu
olema üks kari ja üks karjane! Laguneagu tema hiilgus üle
meie maa ja saagu siin walitsema ühtsinda tõsine ainus

Õigensu kogudus!

Olgu tulewikus kõige meie rahwa hea kae-käigu ja ede-
nemise juhtide hülide-sõna:

„Los von Luther!“ „Lahti Lutherist!“

Pr. Wasjili Werlof.

* * *

Rõrgel, kõrgel kalju künkal
Seisab sirgelt wana tamme,
Seisab wana wägiuuefi.
Küll on tema laia latwa
Tuuled, tormid tuiseldanud;
Küll on tema tüset tüwe
Päikse kiired kõrwetanud;
Küll on külmad, küll on põuad
Tema rammu raugendanud.
Aga siiski seisab sirgelt
Kõrge kalju künka harjal.
Uhkesti ja liikumata,
Taarumata wana tamme.
Kas ja ka, mu kallid rahwas,
Wanemate wahwa jugu,
Tunnistad mull' jeda tamme?
Küll on wanast waenu tormid,
Winged wiletsuse tuuled
Sind, mu rahwas, raputanud;
Küll on pikad piina päewad,
Dhakased orja ajad,
Drja witsa wingumised
Sinu rammu raugendanud;
Küll on katt su poegi kattund,
Dühjus tütreid hauda wiinud,
Kurwastus su rinda kurnand,
Baew su kanta wangistanud;
Aga siiski seisab jina

Kalju-kindlalt kodu pinnal.
 Veel sul waimu jõudu jatkub,
 Veel su rammu pole raugend
 Veel su rind on rõõmu-rikas,
 Käed on kärmes iga tööle.
 Priskelt paisuwad su pojad,
 Kaunilt kaswawad su tütreid.
 Ditse õnnes siis, mu rahwas,
 Kaswa kangeks waimu väljal,
 Noju jõudjalt kodu koldel.
 Warjagu sind taewa waimud,
 Jumal juhtigu su teeda,
 Igas asjas õnnistagu.

pr. W. Werlok.

Meie ajakiri.

Wiieendat aastat ilmub meie ainukene õigeusluse
 siisuga ajakiri, Neli aastat järegeft ilmus ta „Waimuliku
 Sõnumetooja“ nime all,—esimalt üks, pärast poole aga
 kaks korda kuus. Käesolewa aasta algusel omandas ta
 uue nime „Ust ja Glu“ ja muutus nädala-leheks, Wiis
 aastat on ajalehe elus juba õige kena arm, ja võib siis
 ka minewiku najal mõnegi otsusele jõuda. Kuidas on
 siis meie ajakirjaga lugu? On ta kõiki neid nõudmisi
 täitnud, mida ajalehele üleüldse ja teatava ringkonna
 häälekandjale iseäranis ette pannakse? Kas on need keda
 see asi kõige rohkem peaks huvitama, ka oma kohuseid
 oma ajakirja vastu täitnud? Misjuguft wastuwõimist
 on ta üleüldse leidnud, ja kas on ta suutnud enesele
 laialdift lugejate ringkonda muretseda, kahjatsedes peame
 tunnistama, et toimetaja kaebused ja armustif meile
 selles asjas kurba keelt kõnelewad.

Su ammugi awaldadi soowi, et meie oma koguduse
 ja õigeusliste kasude kaitseks oma ajakirja, oma hääle-
 kandja, peakime joetama. Ükski endine ega praegune

Gesti ajaleht selleks ei kõlbanud. Alvaldas ju suurem
 osa Õigensule täiesti waenulist tooni ja püüdis igapidi
 ja igal juhtumisel temast haawawalt rääkida, kuna teine
 osa nähtawasti, Õiget-ustu ja õigensulisi katsus surnuks
 waitida. Palju aega ja waewa läks enne tarwis, kuni
 see täiesti õiglase soow teoks sai tehtud. Uue ajatirja
 juhtimine anti ühe meie töökonna ja kirjanduslikel põs-
 lul tuntud preestri M. Wärsi hooleks. Ka katsuti teda
 aineliselt kindla alusele seada, ja ohvrimeelselt wõttis
 Riia Peeter Pauli Wennaste Selts kõik kulud oma kanda.
 Mõnda olid kõik taksitused kõrwale saadetud, ja uus aja-
 tiri wõis ilmuma hakata. Geskawa oli õige laialine ja
 sisaldas nii mitmedki tähtsat ja huwitawad punktid. Kui-
 das oli aga selle täitmisega lugu. Rahjuks peab ütlema,
 et siin mõndagi soowida jäi. Ka nädala-leheks muutudes,
 ei ole asi paranenud. Kirjanikud, kes heaks olid arwanud
 oma töödega uut ajatirja auustada,—wäikene nende arm
 küll oli,—mõtlesid wist endid ajast ja ruumist väljaspool
 olemat. Mitte ainumatti enam ehk wähem tähtsamat
 tööd käes olemate eluküsimuste ja tingimiste selgitami-
 seks, mitte ainumatti uut ja algupäralist plaani, „uut
 sõna.“ Nja wool näis neist peatamata ja puutumata
 mööda tõttawat ja nemad ise unistuse ilmas wiibimat.
 Õpi-raamatutest wälja pressitud moral, mõned jutlused,
 lugemise tükkides ilma üleüldise tähtsusetu. Etu aga pak-
 kus rohket materjali. Oli ja on ju nüüd see aeg, kui
 kõik wäärtused ümber hinnati, uusi teesi otsiti, uue olu-
 korra alust rajati. Uue ja koguduse elus algas tähtis
 pööri-päew. Ilmusid uued tingimised ja nõudmised. Ka
 siin pidi wanadest rööbastest wälja astuma ja tundmata
 teed mööda tulewikule vastu sammuma. Kus ei wõinud
 see kõik wähegi mõtlejale ja edasi püüdjale rikkasulist
 materjali muretjeda. Mis on aga selles asjas tänini
 tehtud? Mitte midagi. Wähemalt ei awalda meie kogu-
 duse juhid ja õigensulised tegelased vähematti elu märki.
 Ainult wahete wahel ilmusid mõned enam vähem, aja-

kohalised read, aga neid leidus nii arwa, et nad pea-
aegu jäljeta ilma mingi wärwita ja eluta kirjelduste
merde ära uppufid.

Harilikult süüdistatakse selles asjas ifka toimetajat
ja seda tehti ka siingi. Näidati ühte ja teist wiga, laideti
feeles puhtust ine. Rahjuts, unustadi selle juures aga
ära, et kritiseerida wäga ferge, kritika ja rahuloldawa
töötamise wahel oga hea waks wahet on. Miks ei astu
fiis need ise wälja ja ei paku midagi paremat ja humi-
tawamat, sedo aga meie kuskil ei näe. Mis wõib fiis
fiin toimetaja üffinda teha? Peab ju tunnistama, et kõif
mis „Waimulikud Sõnumetoojad“ ja „U. ja E.“ tähe-
lepanemise wäärilifemat on ilmunud, toimetaja oma ongi.
Olgu toimetaja ei tea kui rikkaandeline, ometi jääwad
kõif ta püüdmiised asjotaks, kui mujalt abi ja toetust
ei ilmu. Üffinda kõif tööd ta ifkagi ära teha ei juuda.
Toimetaja on ju ainult juhaja, kes selle järele walwab.
et kõif mis ajalehes ilmub käleesti aja- ja asjaõhuline,
tuumakas ja kõlbusline oleks ja ajalehe fihiga kofku-
faks seisaks. Ajalehe pea tõmbe jõud, pea wäärtus seisab
tublikes kaastööliste, feda toimetaja oma ümber kogub.
Neid aga „U. ja E.“ ei ole. Sellega on fiis ka teise
küfimuse peale, — kuidas need oma kohut täitnud, feda
see asi kõige rohkem peaks huwitama, — wastatud. Nad
on feda weel wähem teinud, kui ajafiri ise. Kas fiis
meie tõesti nii wiletsad oleme, kas meil niifugusi mehi
ei leidu, kes ajafirjanduse põllul wõiks töötada, kas
meil niifugusi küümusi ei ole, mis meid endaid ja
meie kogudusi wõiks huwitada ja mille felfgimisega
meie nii hästi oma asjale, kui ka terwe meie rahwa
edenemisele kas waimlifelt ehk majanduslifelt wõikfime
kaju tuua? Ei tahaks küll uskuda. meil on üle
saja Gesti preestri, üle kabe saja kõstri, weel rohkem
fooliõpetajaid; õigeusfufiste Gestlaste arw ulatab üle 100
tuhande. Nende hulgas leidub küll kõrgema, küll fefmife
haridusega mehi. Paljudki wõiks nende fcafst heade taga-

järgedega töö'ada, aga seda ei tehta. Suurem hulk uinub, nähtavasti, magusat und ja peab oma rahu ülemaks, kui üleüldist asja. Wõtame, näituseks, „U. ja E.“ selleaastased numbrid kätte ja vaatame järele, kui palju ja kelle sülest seal midagi on ilmunud? Üks fakt... ja ots peal. Suurem jagu teateid tuleb peaaegu ühede ja nendesamade isikute käest ja teatavasti kohtadest. Muialt poolt kippu ega kõppu kuulda, nagu poleks neid olemaski. Kas seal siis midagi iseäralist, olgu koguduse elus, ehk üleüldse, ei leidu? Seda ei või olla. Peab arvama, et seal ja seal kõik korras on, sellegil mingi soowisi ei ole, kõik mida aga hing ihaldab, kätte on saadud ja dolce far niente's lendab nende õnnelikude elu edasi. Kas küll nii? Arvatavasti on asi täiesti ümberpööratud ja nii mitmelgi tuleb õige palju kibedust kannatada. Aga miks siis waititakse, miks ei soowita oma kurbtust ja rõemu teistega jagada, oma mõtteid teistega wahetada ja selles enesele kinnitust ja toetust otsida?

Weel wiletsam lugu on aga ajakirja toetamisega tellimiste läbi. Siin paneb juba asi mõtlema. Igalt poolt awaldadi soowi, et „W. E.“ nädala-leheks muudetakse ja sinna rohkem poliitikalisi teateid mahutatakse. Selle läbi loodeti suurema hulga nõudmisi täita ja lugejate ringkonda laiendada, nüüd on see sündinud, kuid paremust pole iftagi näha. Tellijate orw on peaaegu niisama suur, kui ennegi; võib olla veel wäiksemgi. Kes on selles süüdi? Kas ajaleht oma sisuga? Olgu ka, aga osalt; suuremalt jaolt aga need, kelle kohus oleks teda soowitada ja laiali laotada. On siis suurem hulk Eesti ajalehti rikkafisulisemad, kui „U. ja E.“? Kas „Kristirahwa pühapäewa leht“ midagi targemat, paremat ja tuumakamat pekkub? Haljalt küll. Kas ei näe aga meie wiimase juures seda, mida meie oma kodus asjata otsime, nimelt, huwitust ühegi asja ja faktide kohta. Kas ei tueta „Kr. pp. I.“ Luteri pastorid, köftrid ja koolmeistrid wäga ogarasti kaastöö, soowituse, laialilaotamise ja tel-

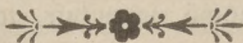
limiste vastuvõtmise teel? Midagi sarnast, peale mõne erandi, meie oma juures ei leia. On niisugusi tihelkondasi olemas, kuhu ainult üks eksemplar „U. ja E.“ tellitakse. Arvatavasti, teeb seda preester üksi ja sedagi pooleti vastutahmist ja häbi pärast. Misjuguuste patsidena aga saadetakse „Kr. pp. 1.“ pastore, kõfrite ja kooliõpetajate läbi laiali!

Teie pole ametivennad, preestrid kõftrid ja kooliõpetajad — ja ka kõi, kes fulge mõistawad tarwitada, pööras ka minagi, nagu seda „U. ja E.“ toimetaja miu fard on teinud, kutsuga rohkem osawõtmist oma ajakirja wastu üles näidata. Kuidagi ei wõi seda lubada, et ta kaotfile peaks minema. See oleks meile häbistaw ja walus hoop! Astuge kõi tööle! Katsume ühisel jõul teda niisugusele järjele awitada, et ta täiesti oma ülesande korgusel seisaks. Katsume teda oma kaastööga, tellimiste, soowitamiste ja laialilaotamisega toetada. Pole see ju sugugi nii raske. Mõutakse ainult natuke head tahmist, mõne waba minuti kasuga raiskamist, ja kõi oleks korras. Tööle siis wennad!

Ka teid, kallid lugejad, kutsun ma niisama „Ustu ja Glu oma tellimistega aineliselt toetama. Selle läbi tõuseb ka ajalehe tublidus ja wäärtus ja wõib ta siis iga ühe nõudmisi ja tarwidusi täita. Oleme rohkem osawõtlikumad oma asja wastu ja näitame, et me sellest mõistame lugu pidada!

Lõpuks peab ka „U. ja E.“ toimetajale, kes nüüd juba ligi wiis aastat iseennast ärasalgawalt on töötanud, tema raske waewa eest tänu ütleva. Rahulise südame-tunnistusega wõib ta tehtud töö peale waadata ja ütelda: ieci, kuid posui; faciant meliora potentes. Tegin, mis wõisin; kellel rohkem jõudu on — tehku paremini).

Pr. W. Werlof.

✿ ✿ ✿ Clu mer i. ✿ ✿ ✿

Rätt söber, mull' anna ja astume siis
 Siit nüüd mere kaldal'. Mul meeles üks wiis,
 Kurb wiis meie elust ja hädade woost,
 Ja sinisest merest ja tormide hoost.
 Kas kuuled, kuis huluwad marude hood,
 Kas näed sa, kuis tõusewad wihased wood?
 Seal laened, kui mägi; seal awab end hand:
 Kord taewani tõuseb, kord põrguni waob.
 Kas jagedast ju elu merelgi ka
 Ei mäsä nii tormid ja hulugi nad?
 Seal hirmude laene, kui merigi, teeb,
 Ja kurjus, kui maru, suurt kahju ka teeb.
 Kui laened, seal kohamaš deluse püüd,
 Ja kõrwu' meil kuulub sealt wiletja hüüd.
 Kas silmad sa paati? Kord kadunud ta,
 Kord kõrgela näed teda jällegi sa.
 Kuid korraga wiristab wihane hoog,
 Ja paadil' se mattis ja laenete woog.
 Kuid, kas elumerel siin mõndagi ka
 Nii jagedast jarnast ei filmagi sa?
 Seal waemleb ka wilets: kord tõuseb kord waob;
 Kord abi tall' ilmub, kord lootus küll kaob.
 Ja katsub ja wõitleb' kuid jubagi, — waat! —
 On kadun'd ta jäljetalt, nagu see paat,
 Miks nutad sa, söber, ja silmad sul wees?
 Näe, wäikene sadam seal seisab ju ees!
 Eas' lastugu lained ja puhugu tuul;
 Ei õnnetust, häda too see enam sull'
 Seal walitseb rahu, seal lõpmud on waew,
 Mis merela kannatab õnnetu laew.
 Kus on elu merel see rahulik paik,
 Kus otjas on häda ja sadam nii wait?
 See sadam on kirik. Sa seie siis sa,
 Mu söber, kui kurb ju rind, tõttagi ka!

Siin hädas ja piinas meie jumalik arm
 Du ikka ja alati aitamas warm.
 Miks nutad mu sõber? Veel kõrgese ka
 Su silmi ja südant nüüd ülesenda ja!
 Seal ruumist, kus pandud on lootuse piir,
 Doob valgust ja elu meil' päikese kiir.
 Ja mõjul on õitsemas rohi ja puud,
 Ja pimedus valgusel annab seal juud.
 Nii ka elumerel on hädade sees
 Du taewane Jumal me' suur abimees.
 Ja võimuses ilmas on olemas kõik,
 Ja wiletšail, hülgab ta helduise laik.

Piiskop Hermogeni järele pr. 25. 25.

✻ ✻ ✻ Marutõbi. ✻ ✻ ✻

Veterinärarst R. S a r a l.

Marutõbi oli juba Aristotelesel 400 aastat enne Aristust tuttaw. Teda on uuritud ja ta üle on väga palju kirjutatud. Kuu aega oliwad marutõbe põhjuse üle mitmesugused walearwamised maad wõtnud. Ehk küll marutõbel külgehaflawate haiguste iseloom oli, siiski walitšes arwamine, nagu sünniks ta iseseiswalt. Põhjuseks arwati kas liig palawus, liig külm, weepuudus, ehk sugutamise puudus ja muud niisugused asjad. Kuulus teaduseuurija Virchow nimetas niisugusi arwamisi marutõbe kohta juba a. 1854 waleks. Aga ainult 1881 tegi Pasteur kaitserõugete panemise uurimise juures selgeks, et ainult idud wõiwad marutõbe põhjus olla ja et haigus ainult külgehaflaw on.

Ehk küll marutõbe palju on uuritud ja tema idusid otsitud, siiski pole neid weel seni ajani lätte saadud.

Du pisielulaid leitud, mida marutõbe sünnitajaks arwati, aga see arwamine tunnistati wiimati jällegi waleks. Kindel on, et lihwiti sünnitajad idud ehk pisielulad olemas on, aga nad on nõnda pisikesed, et neid ka suurekstegija klaasiga näha ei suuda. Näituseks lähewad marutõbe idud portsellanfiltrisi läbi. Portsellanfilter on jäme küünla sarnane portsellani pulk, kust õhu liisumise abil wedelik läbi imbub. Kui läbiimbunud marutõbe-

kihwtiga segatud wedelikku tervele loomale sisse pritsitakse, siis wõib see loom marutõbe saada. Nõnda on siis marutõbe idud nõnda piskised, et filtrist läbi lähevad, kuna harilikult piskelustad filtrit peale jäävad. Marutõbe idud asuvad peaaegu, selgroo-üdi, närwide (erkude) ja ka suu ila sees. Jäa on palju kardetawam kui ta hammustamise juures haawa sisse sattub, kui siis, kui ila koera küljest wõtta ja haawa peale panna. Ainult harwadel lordadel on lorda läinud, ilaga kunstlikult marutõbe sigitada, mis põhjust arwata annab, et marutõbe idud ila sees õhuga kollupnutes ruttu ära rikutud saawad. Nõnda pole mitte kardetaw marutõbesse äraldunud loomaga ümber käia. Marutõbise looma selgroo-üdigas wõib igaford sissepritsimise abil tõbe sunnitada. Wiimsel põhjusel on ka marutõbe wastu kaitsepritsimised wõimalikud, millest allpool pikemalt jutustame.]

Kas marutõbes loomal igalpool maru-idud teha sees on, ei ole kindel, aga et idud kõige enam päänägu, selgroo-üdis, ilas ja ilanäärmetes ette tulewad, on katsete läbi kindlaks tehtud. Edasi on leitud, et mere sees idusid ette ei tule. Marulooma lihaga on palju katseid tehtud, mõned on siis leidnud, et ka liha idudest waba ei ole, mõned on iseenele peal katseid teinud ja marulooma liha ja ila söönud ja sellejuures terweks jäänud. Nõndasama arwawad mõned uurijad ka marelaja piima kardetawaks, mõned jälle on katseid teinud ja leidnud piima idudest terve olewat.

Üleüldiselt wõib ütelda, et maru idud söömise läbi looma kehasse sattunult kunagi nõnda kardetawad ei ole, kus nad kõhu jahwtide läbi rikutud saawad, kui siis, kui nemad otsekohe weresse ehk erkudesse juhtuvad.

Marutõbi hakkab kõikidele loomadele külge. Kõige sagedasmini tuleb ta koerte juures ette. On katku aegasid olnud, kus marutõbi huntide ja ka rebaste keskel mõllamas oli. Koerad, hundid, rebased ja kassid kannawad hammustamise läbi kõige fergemini marutõbe laiali, kuna teised loomad wõrdlemisi vähem kardetawad on.

Koerte, nõnda ka inimeste juures, näeme meie kahte moodi marutõbe: mässaw marutõbi ja waitne. — Tõbi on muudugi seejama, aga ainult wälimised tundemärgid on ühel ehk teisel juhtumisel isefugused. Enne ühe ehk teise märkide ilmumist on hammustamine hädasohtlik!

Rahutu ehk mässaw marutõbi hakkab pool ehk kolm päewa enne hulluksminemist hulluse eelmärkidega: looma iseloom muutub, wahel on ta liiga kurb, wahel üleliia rõõmus, söögi-

isu väheneb, usaldus kaob võõraste vastu. Suguline äritus tõuseb, koer laskub ennast tihti ja iseseäranis seda kohta, kus hammustamise haavad on. Viimati kaob söögi-isu koguni ja koer neelab õlgi, kiwa, puutükki j. m. sellesarn. füsse. Silmad lähewad punaseks ja silmatera lähneb laiaks. Väga tihti on ka wanakew lämmine märgata. Need tundemärgid tulewad harilikult 9—60 päewa järele pääle marukoerast hammustamist ilmsile.

Peale niisuguse enam ehk vähem lühikesee eelmärkide järgu hakkab päris hullus peale ja kestab 3—7 päewa, kuni tõbine sureb, mõnikord ka 8—9 päewa, aga kunagi üle 10 päewa. Päris hulluse ajal tulewad järgmised tundemärgid selgesti nähtawale: söögi-isu on koguni kadunud, hääle on iseseäraline piusum ja undam, ilmub kange himu kõike hammustada, mis ette juhtub ja kui mõimalik, kodust ära jooksta, kui mitte, siis jookseb ta unnis, kus teda kinni hoitakse, ühest kohast teise. Niisugused tujud tulewad äkki ja kaowad mõneks lühikeseks ajaks jälle ära.

Puuris linnihoiaw marukoer hammustab iga asja, mis temale puuri piistetakse ja hoiab teda nõnda kõwasti kinni, et raske tagasi tõmmata on.

Koerad, kes kodust ära jooksewad, käiwad lühikesee ajaga väga laialt ära ja hammustawad igat looma, mis ette puutub. Viimaks heidawad nad wäsinult kuhugi kõrwalisesse kohta maha, kuhu ka väga tihti krampide kätte lõpewad. Mõnikord jooksewad nad ka edasi. Viimaks, kui krampid juba kõwemaks hakkawad minema ja koer nõrgaks jääb, ei jõua ta enam kedagi hammustada. Ta jookseb weel tuigerdades ümber, lõuad halwatud, suust jookseb werise wahuga segatud ila, pää ja saba longus ja lõpeb pea peale niisugusesse olekusse sattumist. Kramplikku ehk walfset hullust tuleb 15—20% kõitidest haigusejuhtumistest ette. Ta ei ole nõnda kardetaw, kui esimene, sest siin pole loom mitte nõnda äritatud, lõuad on halwatud, nõnda et hammustamine mõimata on. Mõnikord katsuwad ka niisugused hullud koerad süüa ehk hammustada, aga ei saa, sest krampide pärast ei liigu nende lõuad. Urusaamine on kadunud ja tõdunemine on nõndasama ka märgata, nagu rahutu hulluse juuresgi. Kahe ehk kolme päewa järele lõpewad niisugused loomad krampide kätte.

Kuna inimesed marutõbes kangesti wett kardawad, mis pärast ka seda tõbe „weelartuse tõbeks“ (Hüdrophobia) kutsutakse, ei karda koerad ega teised loomad seda mitte. Weelartus tuleb sellest, et haigel marutõbes lange janu on ja wett nähse

turt hirmsad krambid saab ja tekitab valu sünnitab, nõnda et tööine wett üleüldse kartma hakkab.

Sõpnud hullukoera üleslõikamise juures ei ole iseäralikku tundemärkist näha. Münd kui tihti tuleb ette, et koertel kõhus õlgi, kiwa, puutükisid, paberit ehk muud sellesarnast leiame, mis kindlat tunnistust annab, et koer marus on olnud. Muudugi tuleb see ainult siis ette, kui koeral enne rahutu hullusesse jäämist niisugused asjad käepärast olivad, mida ta siis ärituses sisse neelas. On kramplik hullus olnud, siis ei leia meie kõhust midagi, sest siin oli neelamine mõimatu. Suureks tegewa klaasi abil mõime ka peajäse, mõi enam selgroo-üdis ja eritades muudatusi leida.

Et marutõbi üks kõige kardetawamatest haigustest on, siis on tema vastu juba ammugi mitmesuguseid abinõusid tarwitatud. Kõik on aga asjata olnud, sest marutõbist looma ega inimest ei ole weel sellegil torda läinud terweks teha. On marutõbi sellegi juures ilmsile tulnud, siis ei ole muud oodata, kui surma. Teine asi on juba, kui marutõbistest hammustatud looma ehk inimest enne hulluks minemist arstitakse.

Et marutõbistest koertes hammustatud loomadest 80—85% ilma ühegi rohitsemata terweks jääwad, siis arwati enemalt, et tõesti rohitsemised sellets kaasa aitawad.

Räituses oli 17 ja 18 aastajal väga pruugitaw marukoertest hammustatud inimeste juures werd lasta. Katsuti sedasama ka juba marutõbesse jäänud inimeste juures, mis kõige wähematki ei aita.

19 aastajal algusel soowitati loomade werd juua ja iseäranis heaks arwati maruloomade werd.

Wäga laialt pruugiti ka marutõbe vastu sooja ja palawa wee wannisid, mis pääle kõhe külma wee wann pidi olema. Edasi pruugiti mitmesuguseid abinõusid teha seest marukihwti wälja ajada, nagu offeleojasid, higistamise ja kõhust lahtiwõtjad rohud.

Pääle nimetatud abinõunde pruugiti weel mitmesuguseid rohtusid. Milledel, nagu wiimati selgeks tehti ühtgi mõju marutõbe vastu ei ole. Ka elektri wägi ei jõe pruukimata. Kõik need abinõund ja rohud olivad iga üks omal ajal väga kuulstad ja pruugiti neid laialt, kuni jälle otsusele jõuti, et midagi ei aita ja kõik rohud kõlwatumaks tunnistati. Hammustatud haawa põletamine kuuma rauaga ehk kõwade hapetega ja sublimadiga mõib haigeksjäämise protsenti märksa vähendada. Põris kindel ei mõi kunagi ka peale niisuguse rohitsemise olla. Sest on juhtumisi olnud, kus ka peale põletamise marutõbi

ilmfile on tulnud. Iseäranis siis, kui põletamine kohe käepärast ei olnud. Sannib põletamine esimese tunni jooksul päale hammuštamist, siis võib peaaegu kindel olla, et maru idud riktnud on ja tihwt kaugemale leha sisse weel ei ole läinud.

Minult üks kindel abinõuu marutõbe eemale hoidmiseks huult koerast hammuštatud isikule on Pasteur'i kaitserõuge!

7. juunil 1885. aastal tegi Pasteur peale paljude katsete ja uurimiste loomade juures esimese katse kaitserõugeid panna ühe marukoerast hammuštatud poisikese (Josep Meisteri) juures. Poiss sai terveks. Teade selle kordaläinud katse üle läks termesse ilma laiali ja igalt poolt kogus marukoertest hammuštatud haigeid Pariisi Pasteuri juurde kokku. 1886. aasta 1. märiks oli Pasteur juba 350 inimesele kaitserõugeid pannud. Juba selsamal aastal oktoabri-kuuni oli haigete arv 2490.

Suure haigete arvu tõttu ehitati rahwa poolt kokku pandud rahaga Pasteuri nimeline institut üles. Ehti armati, et Pariisis ülesehitatud Pasteuri institudisfe termele Europale küllalt on, kuna aga wiimati ilmsiks tuli, et iga kord mitte hammuštamise ja marusse jäämise wahel küllalt pikk ei ole ja et igaliks õigel ajal päralt ei jõua; nõnda siis ka kaitserõuge ehk pritsimise tagajärg igakord hää ei ole.

Warsti asutati Europas, Afias, Amerikas ja Afrikas Pasteuri institutisid. 1886. aastal asutati Wenemaal — Peterburis, Moskwas, Odessas, Samaras ja Waršawis Pasteuri institudid, nõndasama ka Italias — ja Amerikas. Wiimati ka teiste riikide tähtsamates linnades. Kümne aasta jooksul 1886—1895 oli juba kõigis institutides kokku 50,000 inimesele kaitsepritsimised tehtud. Kaitserõuge ehk pritsimine ise on järgmine:

Marukoera tihwt pritsitakse kodujänesele päaaju naha alla. 14—17 päewa pärast jääb kodujänes marusse ja lõpeb mõne päewa jooksul. Võpnud jänesel selgroo-üdist pritsitakse jällegi teisele kodujänesele peaaju-naha alla ja see jänes jääb haigeiks ja lõpeb juba ennemini, kui esimene, umbes 10—12 päewa pärast. Ja edasi pritsitakse lõpnud jänesel üdi jälle kolmandale jänesele ja see lõpeb jällegi lühema aja jooksul. Pritsimine läheb ikka edasi kuni pritsitud kodujänesed 5—7 päewa järele juba haigeiks jääwad, lühemaks see aeg enam ei lähe. Nõnda siis on ekssemplar virus fixe käes, kelle selgroo üdist juba inimestele sisse pritsimiseks aineid valmistatakse. 4—7 päewa jooksul marusse jäänud kodujänesel selgroo üdi võetakse ilusasti puhalt wälja, lõigatakse teatawa suurusega tükkideks ja pan-

halse klaas purgi sisse kuiwama. Mida kauem niisugune üdi nüüd kuiwab, seda vähem kihwti jääb sinna sisse, nõnda et 14 päewa pärast õige wähe marukihwti weel sees on. Nõnda on üks päew kuiwanud üdi kõige tangem, siis nõrgem, kui tema juba 2 päewa kuiwanud, edasi 3, siis 4, 5, 6, 7... kuni 14 päewaline kõige nõrgem on.

Pritsimine hakkab kõige nõrgemaga peale, j. o. 14 päewa kuiwanud üdiga, siis 13, edasi 12 jne. kuni 1 päew kuiwanuga, mis kõige tangem on. Kõigest 1chtaks 18—20 pritsimist. Nõnda siis harjub teha aega mööda marukihwtiga ära, et kui hammustatud kihwt mõjuma hakkab (ta mõjub 20—60 päewa pärast peale hammustamist) siis juba teha (organismus) selleks ette walmistatud on ja ka kõige tangemast marukihwtist wõitu saab. Peaasi on siin see, et pritsimine peab nii pea kui võimalik peale hammustamist ette wõetud saama, et pritsitud marukihwt enne oma ülesande täidaks, kui hammustamise läbi tehasse juhtunud kihwt weel mõjuma hakkab. Et hammustamise ja hulluksjäämise wahelaeg kõige vähem 18—20 päewa on, siis on parem kohe peale hammustamise juba Pasteuri instituti sõita, kui elu kalliks on. Peterburis on meil kõige lähem Pasteuri institut. Muidugi on weel parem hulle koerte hammustamise eest hoida!

Politseieeskirju marutaudi ajal tuleb täpi pealt täita, iga koera hammustamist kardetawaks tunnistada ja tarwilikult arstida lasta, siis ei ole marutõbi sugugi nii wäga kardetaw asi.

„Põuutööleht“.

Hiina wanad sõnad.

Iga rahwa iseloom ja waimu terawus avaldab ennast kõige selgemini wana-sõna-des. Kuwatav on siis ka Hiina wana-sõnadega endid tutvustada. Doome siin mõned näitused:

Kui sa oma sugulastele tahad meeldida, siis anna neile wõlgu, aga ära ilmaški tasumist nõua.

Kui sa rikas oled, siis on sul alati palju sugulasi ja sõpru; jääb sa aga waeleks, siis hoiawad ka sandid sinust eemale.

Wangimajas wõib rohkem osawõtlikumaid inimesi leida, kui tollimajas.

Kui sa waeleks jääb, siis ei awita sind keegi; jääb sa aga haigeks, siis tulewad kõik sulle abi pakkuma,

Kui taewas tahab wihma anda ja naesterahwas mehele minna, siis ei suuda neid misli wõim tagasi hoida.

Need wärawad on ikka kõige kindlamine kinni, mida ta lahti wõib jätta.

See lontrus teab, mis sõna „rikkus“ tähendab, aga ta kõige targem ei tea igaford, mis tähendab „waeusus.“

Kergem on kuningriigi, kui oma perekonna üle walitseda. Kallid asjad ja kiwid on need, mida wiimastena ostetakse, aga esimesena ära müüdatakse.

Kui kellegil palju tarkust on, siis ei tähenda see weel, et seda üle-aru on.

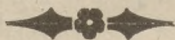
Kui keegi ei toha petetud saada, siis küsigu ta enne kolmeist kauplusest hinna järele.

Suure rõõmu eest peab inimene sagedasti raske kurbtusega wastutama.

Wangimajad on küll böse ja päewa kinni, kuid siiski alati täis; templid aga lahti kuid tühjad.

Sõjawäge sõddetakse enne 1000 päewa, et tale üheks ainsaks päewaks 1000 anda.

Halka lord lohut kätima, siis ei mõista ja enam aru pidada.

Kasulikud juhatused.

Põlenud haawade

wastu on hea abinõuu, kui muud paremat silmapill käepärast ei juhtu olema, jahu paksult peale panna. See wõtab valu ära, ega laste rakufesi ülesse tulla. See lihtne abinõuu on sel-
lepärast soowitam, et jahu enamiste ikka käepärast juhtub olema.

Kõied ei mädane,

kui neid seebi wee sees (1 nael seepi 10 naela wee peale) leotatakse, siis lastakse ära kuivada ja peale selle määratakse neid tõlatiga üle. Tõlat peab enne peale määrimist palawaks aetama.

Kirja kindlaste kinni panna.

Kiri pandakse esiti nurgelise paberitükiga kinni, mis alt gummi-arabikumiga märjaks tehtud, siis torgitakse sellele nõela augud sisse ja pitseritakse latiga harilikul kombel üle. Seda pitserit ei saa milgi wiisil lahti, muidu kui murra tatti.

Sugu tundemärgid.

See on perenaesele kaunis kasulik teade, kui ta hauduma pannes ära teab, mis sugusest munast kutt ja mis sugusest kana tuleb. Muna, mille peenema otsa kirjad endid hunkuse kottu keerutavad, just nagu sõrme otsa jooned, sellest tuleb kutt, see aga, mille peenem ots tõmp ja tasane on, sellest tuleb kana.

Lutifate vastu.

Wõta 1 nael ja 22 solotnikku soola, sulata seda umbes $2\frac{3}{4}$ tooši leema wee sees ära, plimelda selle wedelikuga neid kotti ehk aaju, kus lutifad asuvad, ja võid julge olla, et lutifad ja nende munad hävitatud on.

Piima juvel hapuks minemise vastu.

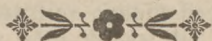
Pane tähtsene suhkrut piima sisse, siis ei lähe see hapuks, Muudugi ei saa niisugusest piimast enam võid, Ka mõni till mädarõika sahvoti on niisama hea.

Solgitud piima tunda.

Tilguta piima põidla küüne peale. Säeb ta sinna seisma siis on piim hea, woolab ta aga laiali, on piim weega segatud

Viig soolast söögi parandada.

Viig soolase söögi sisse pandatse tükk puhast pesu wammi. See võtab suurema osa soola enese sisse.

Mõndasugust.

Ruuda kirjimarju warblaste eest kaitsteda.

See abinõuu, millega seda teha, nii teatab koh. Saksa leht „Ael. Ztg.“ järele olevat sibul. Sibul tuleb pooleks lõigata ja kirsi otste külgi siduda. Sibula haig olewat halliwati mehel nii meelt vastu, et ta wiidimata ära eemale lendab ja kirjid rahule jätab.

Hea abinõuu hobuse tiirude ehk hliirte vastu.

Rõige lihtsam abinõuu, mis puhutuse algusel alati aitab, on salmiakurwaim ehk siinkspiiritus kui seda 2 supi-

lusika täit 3-me korttelise pudelitäie rõõsapiima hulka segatakse ja sellest piimast $\frac{1}{4}$ osa iga poole tunni pärast sisseantakse. Rõhu lahtitegemiseks võib $\frac{3}{4}$ naela glauberi soola, mida $\frac{3}{4}$ toobi wee eht kamellitce sees ära sulatatakse, korraga sisseanda. Ka võib pärasoolest toop rõõska piima sisse pritsida, mille sisse 1 supilusika täis liikmat on pandud. Ühtlasi nühitagu hobuse koha üleni õlennustiga. Etialgu aitab koduseks rohuks ka lubja wesi (2 loodi lubja 3-me kortli wee sees ära sulatada ja korraga sisseanda.) Haiguse ajal võib hobust käefõrwal tasast traami jooksta laste, aga mitte galoppi ajada ega ratsa- wõi wõnkri ees sõita. Tiirude haigust tuleb hobuste juures wägasagedaste ette. Rigi 80/o kõigist hobuste haigeks jäämistest on tiiruhaigus, ning 120/o kõigist tiiruhaigetest surewad ära. Umbes 50/o saawad ilmarohitsemata terweks, kuna suur hulk just mõistmata rohitsemise läbi ära surewad. Egosugune tiiruhaigus, mis kauem kui kuus tundi wältab, on hädasohtlik; ainult need tiirud, mis kõhu-ummukusest tulewad, wõiwad päewade kaupa ja siiski terweks saada.

Mis jõbb koer rohtu?

Arwatakse et siis teist ilma tulla. Kas see arwamine on õige?

Wastus: rahwa seas on küll laialt see arwamine maad wõtnud, et koer siis rohtu pidada jõbma, kui suuremaid ilma-muudatusi tulemas olla, kuid teaduslikult ei wõi seda mitte õigeks pidada. Koer jõbb rohtu siis, kui tal' seedimise-organides misitki korratust juhtub, nimelt, kui ta terweid kondikildusi on jõonud, mis mao sees pisteid ja korratusi sünnitawad. Siis sunnib loomusund teda pitalehelist sikket rohtu jõbma, mida ta juuilaga hästi ära ilastab ja alla neelab ning mis siis maos rulliwate liigutamiste abil terawad kondikillud enese sisse mäs-sib. On see sündinud, siis otfendab koer sises jõbõdud rohu, mis terataoliselt kofku on rullitud, enesest wälja. Saotatakse niisugune wäljaotfendatud rohurullilene kooft ära, siis leitakse selle keskel alati misiki teraw off. Talwel, kui wärsked rohtu saada ei ole, siis jõbb koer hädapärast ka heinu ja õlgi just nagu wanapagan karpseid.

Tiferberi marjade haigus Amerika meetaste ja selle wastu wõitlemine.

Selle peale waatamata, et ma juba 4 $\frac{1}{2}$ aastat Kluge ja Strõhmi poolt wäljaantawas Balti Atapidamise-seltsi „Mia-

pidamise ajalirjas" („Zeitschrift für Gartenbau") kõik avaldanud olen, mis selle wäga kardetawa haiguse wastu wõitlemisel ja ära hoidmisel üles on leitud, on mulle wiimasel ajal pea igapäew küsimisi saadetud, kuidas selle kardetawa haiguse wastu wõidelda, millest otsustada wõib, et see kuri haigus ilka enam maad wõtab.

Amerika tikerberi-meekaste (*Spaerotheca mors uvae*) on 1906 a. Jirimaalt Wenemaale tulnud ja selle aja jooksul üle terve Wenemaa laiali lagunenud. Haigus avaldab ennast selle läbi, et marjad ja wärsked pungad kõige ehti endi tiheda finise tolmuga (meekastego, Meltau) katawad, mis parestpoole terve marja naga loetud nahaga täiesti üle tõmbab ja enese sisse mäsib ning sedawiisi suurema sunnib; sellest tuleb nimi mors uvae — marja surm. Marjad, mis endid sarnase wilbitaolise latte sisse mäsitud, ennast munifitseerivad, n'gu taimeteaduses sarnast sündmüst nimetatakse, muutub lõpuks kõlbmata kuivaks koguks.

Kõige rohkem kannatawad selle halwa haiguse all suured Inglise tikerberisordid ja nende läbi ongi see haigus siia, Baltimaale toodud. Mõeld aga hakkab see haigus ka meie wäikest sorti tikerberide külge; sellepärast on see wiljakas põhjamaa marjapõesas üleüldse hädas, ja ainult energialiku ning wälja wastuwõitlemise läbi wõime oma tikerberipõesaid täieliku häwituse eest hoida.

Minutseks mõjuwaks abinõuks on senini wääwlikalium (*Hepar sulfuris*) o'nud. Sellest wõetakse 3 loodi ja pandakse pange wee sekka, ehk $2\frac{1}{2}$ —4 jogu wääwlikaliumi tuhande jao wee kohta, mis 2—4 protsendilise halwaste haigwa soolawedelikuga sünnitab.

Selle wedelikuga pritsitakse tikerberipõesas üle, enne kui lehepungad endid lahti lööwad; seda tehtagu iga 7—8 päewa tagant ja jäetagu alles paar nädalat enne marjade walmis- saamist järele.

Amerika taimede haiguste nurija Goff teatab, et 2-protsendilise wedelikuga ülepritsitud põesastest 7 protsenti haigeks on jäänud, 4-protsendilise wedelikuga ülepritsitud põesastest ainult — 1,7 protsenti. Kellegi Kaluga kub. mõisaomaniku tõenduse järele ei ole see haigus järjekorralise pritsimise juures sugi kardetaw.

Ülemaednik Chacharowski Wiloslawis teatab, et ta mitmesuguste wõitluse wiiside järele möödaläinud talwel kõik kaswude otsad, milledele Amerika meekaste külge hakkanud, põesastest ära lõiganud ja ära põletanud, Märtsi lõpul on ta kuni

õite ilmutumiseni iga kahetä päewa tagant kahe protsendilise wääwlikaliumi wedelikuga põesad üle pritsinud, ja seda pärast õitsemist kuni marjade walumissaamiseni hoolega teinud; tagajärjed olnud väga head. Põetaste juures on seda tähele pandud, et haigus seal alles on jäänud, kuju wedelik läbi lehtede ei saanud tungida. Et seda talistust kõrwale saata, peawad põesad igast küljest hästi ära korraldatud olema, nõnda et neile igalt poolt ligi peaseb ja pritsimist korralikult võib toimetada. Ühesordne pealistandne pritsimine ei aita midagi; kes hoolega haiguse wastu mõibelda ei taha, teeb kõige paremine, kui ta põesad wälja kisub ja ära põletab.

Pritsimist peab järgmisel aastal jälle 8—10 päewa tagant kordama, sest weel kord pöörame tähelepanemist selle peale, et igasugused keemialised wedelikud niisuguste külgehaakawate haiguste juures ainult ajutiselt mõjuwaks abinõunaks on, s. t. ainult teatud aja jooksul mõju awaldawad.

Kus haigust alles hiljuti märgatakse, kui marjad ning offad juba haiged on, seal on soovitatav, et haiged jaod hoolega ära lõigataks ja siis põesad iga 3 päewa tagant hea pritsiga (Nibelungi ehk Holberni omaga) üle pritsitaks. Sügisel pärast lehtede langemist tulewad lõik lehed kogu korjata ja ära põletada ning põesad igast küljest Bordelaise õliga siisse pritsida. Rewadel peab ülemalkirjelbatud mõitlusewiisi wara algama. Soowitaw on, et pritsimist ka nendes aedades ette wõetaks, kus weel haigust märgata pole.

J. Wintler,
aiapidamise inspektor.

Wäestelaste warjupaigad Inglismaal.

Inglismaal on tohtri Barnedo warjupaigad iseäranis heas kuulsuses. Nende asutamine on täiesti iselaadi.

Kord tuli Barnedo ukse ette keegi weike lastelaps, waatis tuppa ja ütles:

— Lubage mulle, herra, seie jääda, ma ei tee midagi paha.

— Mis oga siis sinu ema ütleb?

— Minul ei ole ema.

— Aga mis ütleb isa.

— Minul ei ole ka isa.

— Kus sa siis elad?

— Mitte kuski.

Need sõnad panid Barnedo mõtlema.

— Kas veel teisa niisugusi on, kes mitte kuskil ei ela?
— küsis ta, ja kui ta wastuseks sai, et niisugusi wäga palju
olla, ütles tohter: Võta mind kaasa ja näita mulle neid!

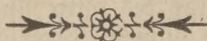
Poiss juhtis teda mitmesse koledasse kohta, kus veel
suured hulgad niisugusi poolnälgas ja halasti kalfakaid lei-
dus, nagu ta ise oli.

„Nad ei ela kuskil, aga peawad siiski oma maja soama“,
— otsustas tohter Barnedo sellamal öösel ja pidas sõna.

Kui ta paar nädalat hiljem kuskil rikkas perekonnas lõu-
nalöögil oli, siis kutsus ta peremeest ja wõeraid seda asja waa-
tama. Hobused seati walmis ja mindi teele. Muude hulgas
oli ka lord Scheftsburi, kes omalt poolt abi lubas. Siis al-
gas Barnedo oma tööd. Praegu peab ta omades asutustes ligi
5000 poeg- ja tütarlast ülewel.

Radiumi hind.

Radiumi tarvitamine on wiimisel ajal märksa tõusnud.
Seda kallist elementi ei osta mitte ainult õpetlased — looduse
uurijad ja tohtrid. — waid ka era-inimesed. Kõige wähem osa,
mida osta võib, maksab 100 rubla. Kuld ja hõbe on radiu-
miga võrreldes täiesti odawad kraamid. 100 rubla eest võib
ainult 1½ grani osta (gran—0,064 grammi). Ta nael mak-
sab 7 miljoni, üks tonn (62 puuda) aga 13,824,000,000 rubl.
Et ühte tonni seda elementi omandada, peaksid Ameerika kõige
suuremad rahamehed — Morgan, Carnegie ja Rockefeller — kõik
oma määratu waranduse rahaks tegema ja siiski puuduts neil
weel mõni hea miljon.

Lõpusõna.

Teist korda ilmub „Siinmaa p. Apostli ja Ewange-
listi Joannese Wennaste-Seltsi“ poolt väljaantaw „ka-
lender“ meie usuwendade perekondadesse uue aasta tule-
kut kuulutama. Tänamu on toimetajad püüdnud kõiki neid
puudusi kõrwale jaata, mis mitmesugustel põhjustel mi-
nema aastajes „kalendris“ leidsid, ja pealegi veel iga-
pidi jüu poolest täiendada. Selle juures said #Kil näpu-

uäited tähele pandud, mis ühelt, ehk teiselt poolt tehti. Loodame siis, et meie „kalender“ ka sedakord lahket was-
tundmist saab leidma ja tarvitajate nõudmisi täitma.
Suhatuste eest awalbame kõikidele tänu.

Snnelikku uut aastat soowides

Preester **Wassili Werlok**
Preester **Kodrat Saarmann.**

Kreeka Oigenju kihelkondade kirjelduste jaoskonnast ko- gemata wälja jäänud.

Pärnu — Перновъ. — Ekateriina kirik (wene rahwale.)
Kogudus asutatud kohe peale Wene walitsuse alla'anegemisel
1710 a. — Praegune kirik ehitatud 1768 a. Kogudus n suur:
420 m. ja 474 n. = 894 inimest. Ülempreester M. M. Sui-
gusaar. I. jooskonna praost; diakon A. Wassiljew. Kõstrib: M.
E. Diafonom ja W. Muihin. Kiriku wanem W. J. Makarow.

Pärnu. Issanda muutmise kirik (Gesti rahwale).
Kogudus asutatud 1905 a. Konistoriumi käsu kirjal 27 Jaan.
N 485. Kirik ehitatud 1902—1904. Kogudus on suur 1814
m. ja 2024 n. ja wõerad kes mitte siin hingelirjas ei ole 2158
sellega kõik kokku 6000 inimest. Preester N. Tswetkow. Pärnu-
maa II. jaoskonna praost; diakon N. A. Punschun. Kõstrib:
A. G. Belle. ja J. J. Peterjon. Kirikuanem A. Küng. Abi.
въ г. Перновъ

1902

Esimene Wastastiku- ne Elukinnituse Selts.

Pääwalitsus:

Harkowis, Nikolai platsil № 18.

Baltimaa osakonna Walitsus:

Mias, Wäike-Jakobi nultsal Nr. 1.

**Selts annab oma liigetele föigesun-
remad fergitused:**

- 1) Minus selts, kes aasta-
maksud nii wäiksest määrab.
- 2) Minus selts, kes juba
kahe aasta pärast poliiside
pääle laenu annab (ligi
pool rohkem, kui kõik aktiia-
seltsid).
- 3) Minus selts, kes juba
kahe aasta pärast wäljamak-
setud poliisid wälja annab,
märksalt kõrgemalt, kui sis-
semaksetud summa on.
- 4) Minus selts, kes juba
kahe aasta pärast poliisi
tagasiostmist annab, prämia
tagawara summa kõrguse
eest.
- 5) Minus selts, kes kinni-
tusi ka ilma tohtri läbi-
maatamiseta vastu wõtab.
- 6) Minus selts, kes oma
liigetele nii täielikult ka-
sust osa annab (aktiia selts-
id lubawad ainult 50 prot-
senti puhtast kasust).
- 7) Minus selts, kus kinnita-
jad täie hääleõiguse liikmed
on, ja ise seltsi tegewuse üle
wõiwad walitseda.
- 8) Kõik tagawara prämiate
raha seisab ainult riigi mi-
nisteriumi wastutuse all
hoiul ja puutumata.

Rahvus-wabameelne

oo politika-, majandus- ja kirjanduse ajaleht oo

„Meie Kodumaa“

ilmub kaks korda nädalas Pärnus ja Wiljandis ka 1909. aastal findlast ja korralikult, päätoimetaja M. Hansson'i wastutusel.

„Meie Kodumaa“ wõitleb Eesti rahwa poliitilise, majanduslise ja kultuurlise edenemise eest, kõike seda kohtumakalt purustades, mille abil endist ülekohutust ilma korda kaitsta on püütud, ühtlasi ka kindlaid ja käesolewa aja tingimiste järele võimalikka teesid otjides, millede kaudu meie rahwas paremaisele wõiks sammuda. Lehe tubliduse ja tuuma eest hoolitsewad wilmud toimetuse liikmed ja hulk wäliseid kaastöölisi.

„Meie Kodumaa“ ilmub oma enese trüfikojas, iga nummer suure trüfipoognas, nagu kõik teised suuremad ajalehed; pääle selle kaasanded:

- 1) Zutulija, iga numbriga.
- 2) „Eesti naesterahwas“, igas kuus kord.
- 3) Ralja ja pilkeleht „Ulat“, wärwitrukis, igas kuus kord.
- 4) Teaduskirja kaasandeid.
- 5) Seinakalendri, Müncheni kunstikooli kašwandiku G. Obermann'i

joonistuse järele ilutrukis, mis igale majale ilusaks seinachteks laab olema.

Zutulijas paneme hääde algupäraliste juttude pääle suurt rõhku, ja ka tõlgete wäljawalitu pääle. Muude hulgas hakkawad ilmuma: Naiskirjaniku Frances Kilpe pikem roman „Emma ja Sida“, mille tege-
musil suurelt ajalt Baltimaal lühike aeg enne rewolutsiooni, kui ka otse
rewolutsiooni ajal kujukene; ja Dalkoki ajaloolik jutustus Johanni Huss'i
ajajärgust, kus waimuliku seisuse kodusel elu ja wälise tegevuse üle tõe-
truu pilti pakutakse. Siis weel palju pikemaid ja lühemaid töösid.

„Eesti naesterahwas“ pakub naesterahwastele niisugust kirjandust, mida iga neiu, noorik ja ema lugema wiks, kes ajast mahajääda ei taha.

Ralja ja pilkeleht „Ulat“ piltutab sõnas ja pildis kõike, mis
seda ära teeninud ja ei tunne lugejate tusa tuju kaotamist mingit halastust.

Sõnumisaatjaid on „Meie Kodumaa“ peaaegu igas kihelkonnas ja wallas, pääle selle siis Wenemaal ja wäljamaal. Sellepärast wõime
rohkesti algupäralisi teateid tuua ja alati kõigewärskemalt.

„Meie Kodumaa“ lugejad saawad 1909. aasta jooksul:

100 nr-i päälehte, kuues trüfipoognas.

100 „ Zutulija, kokku üle 400 suure lehekülje.

12 „ „Eesti naesterahwas“, kokku umbes 100 suurt lehekülge.

12 „ Ralja ja pilkeleht „Ulat“, piltidega, umbes 100 suurt lht.

Pääle selle weel teaduskirja raamatuid ja seinakalendri.

„Meie Kodumaa“ maksab:

Aastas postita 280 kop. postiga 350 kop.

1/2 aast. „ 145 „ „ 180 „

kuus „ 25 „ „ 30 „

Ilma postirahata saawad „Meie Kodumaa“d“ peaaegu kõik wallad ja kihelkonnad Pärnu ja Wiljandi kreisides.

Tellimisi wõtawad kõik edumeelsed wallakirjutajad, raamatukauplejad kooliõpetajad ja muud tellimiste wastuwõtjad edasi saatmises wastu.

Kirjalikkude tellimiste adress: Контора «Кодума» Перновъ, Лифл. ehk Wiljandi wäljaandele: «Кодума» — Феллинъ.

Wastutaw toimetaja: M. Hansson Wäljaandja: M. Wõrd.